D.M.A.S.I.
II
610

INSTITUTUL
DE
GEOGRAFIE

2649.

D4

JUDEȚELE PATRIEI

N. N. LUPU * IULIA VĂCĂRAȘU * C. BRÂNDUȘ

Județul BACĂU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Așezat pe versantul estic al Carpaților Orientali, cît și pe o bună parte din Colinele Tutovei, pe teritoriul județului Bacău se întîlnesc deopotrivă munții, dealurile și luncile, brăzdate de frumoasele văi ale Siretului, Bistriței și Trotușului.

În atenția colectivului de autori a stat ilustrarea într-o formă atractivă a principalelor caracteristici fizico- și economico-geografice, conturîndu-i cu claritate personalitatea geografică.

Cuprinzînd în limitele sale un relief variat ca aspect și constituție geologică, teritoriul județului Bacău dispune de bogate resurse ale solului și subsolului, resurse ce stau la baza dezvoltării economice și complexe.

Socotim această carte drept o invitație adresată cititorilor de a cunoaște geografia județului, bogățiile și frumusețile sale, precum și realizările repurtate de oamenii muncii pe aceste meleaguri.

II 610

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

INSTITUTUL DE GEOGRAFIE

N. N. LUPU, IULIA VĂCĂRAȘU, C. BRÂNDUȘ

D. M. I.
BIBLIOTECA
Inv. 2649.
Cota

Județul BACĂU

Inv. 2649

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI, 1972

D.M.A.S.I.
BIBLIOTECA
Nr. inv. 2649

COMITETUL DE COORDONARE AL COLECȚIEI

dr. doc. V. TUFESCU
dr. L. BADEA
dr. P. GÂȘTESCU
dr. I. VELCEA

D.M.A.S.I.
Biblioteca

PREFAȚĂ

Făcînd parte din județele pericarpatice ale țării, Bacăul se bucură de o așezare excepțională. Munții, dealurile și podișul își dau mîna pe teritoriul său, cuprinzînd între ele frumoasele văi ale Siretului, Bistriței și Trotușului.

Varietatea condițiilor naturale, exprimată prin structură, relief, climă, soluri, faună, vegetație etc., se concretizează printr-o mare varietate de resurse, care au intrat în circuitul economic din cele mai îndepărtate timpuri.

Descoperirile arheologice demonstrează că omul a fost prezent pe aceste meleaguri cu circa 80 000 de ani înaintea erei noastre. De atunci și pînă în zilele noastre, oamenii au pus în valoare resursele naturale existente.

Revoluția socialistă, înfăptuită de întregul popor, a dus la transformări revelatoare și pe teritoriul județului Bacău. Deși intrat de timpuriu în circuitul economic național, Bacăul de altădată era un județ dintre cele mai slab dezvoltate. În cadrul industriilor, între cele două războaie mondiale, predominau industria extractivă și industria ușoară, care au contribuit foarte puțin la modificarea peisajului economico-geografic. Alături de peisajul industrial respectiv se mențineau orașe mici, cu un grad redus de urbanizare, sau centre muncitorești, care nu se deosebeau de așezările rurale decît prin funcția lor economică.

În ultimul sfert de veac, datorită politicii științifice a Partidului Comunist Român, au avut loc importante schimbări în viața materială și culturală a populației județului nostru.

Favorizat fiind de prezența unor importante resurse naturale și umane, în condițiile socialismului au fost edificate aici obiective economice de cea mai mare importanță pentru economia națională.

Bacăul deține o pondere mare în țară, îndeosebi în industria energetică, industria chimică și petrochimică. În afara acestor ramuri de bază, o mare dezvoltare a înregistrat industria lemnului, industria alimentară și industria ușoară.

În cadrul județului s-au construit adevărate cetăți industriale, așa cum este platforma industrială Borzești, numită pe drept cuvînt „cetatea chimiei românești", platforma industrială Mărgineni—Bacău, specializată în industria alimentară și industria lemnului, centrele industriale Comănești, Buhuși, Dărmănești.

În actualul cincinal, structura producției industriale se va îmbogăți prin intrarea în producție a unor noi obiective, aparținînd industriei constructoare de mașini, industriei chimice și petrochimice, precum și industriei ușoare.

Agricultura județului Bacău participă cu o pondere mult mai redusă în produsul social total, respectiv 6,7%, față de 65%, cît este ponderea industriei. Aceasta se datorește în primul rînd unor condiții naturale mai puțin favorabile, condiții care, totuși, pot și trebuie să fie folosite mai rațional, în scopul obținerii unor producții crescute.

O participare mai substanțială în economia județului va avea îndeosebi turismul, fapt care preocupă organele de partid și de stat.

Acest județ, cu un relief atît de variat, cu un peisaj industrial unic prin evoluția și structura sa, cu orașe noi și sate de mare interes etnografic, cu o mare bogăție de monumente ale naturii, poate fi mai bine valorificat. Ne referim mai ales la valea Trotușului, valea Bistriței, Șlănicul Moldovei.

Despre toate acestea, cititorul va găsi amănunte în lucrarea de față, în care autorii prezintă condițiile naturale, social-economice, precum și principalele realizări ale oamenilor muncii, în contextul întregii economii naționale.

Autorii au reușit să realizeze o prezentare competentă și sugestivă a județului Bacău, în evoluția sa de-a lungul timpului, evoluție al cărei efect este concretizat prin prezentul care anticipează perspectiva de dezvoltare, în lumina directivelor de partid și de stat.

Socotim această carte drept o invitație, adresată cititorilor, de a cunoaște geografia județului, bogățiile și frumusețile sale, precum și realizările repurtate de oamenii muncii pe aceste meleaguri sub conducerea Partidului Comunist Român.

GHEORGHE ROȘU

prim-secretar al Comitetului județean Bacău al P.C.R.,
președintele Consiliului popular județean

CADRUL GEOGRAFIC

Judeţul Bacău se găseşte aşezat în jumătatea de răsărit a ţării, pe văile Siretului mijlociu şi Trotuşului, „rezemîndu-se" cu partea sa vestică pe culmile muntoase ale Carpaţilor Orientali şi cu cea estică pe dealurile şi colinele Podişului Moldovei.

Este menţionat pentru prima oară, ca ţinut, în anul 1435, într-un uric emis de Ştefan Voievod cel Bătrîn (Ştefan al II-lea). Se poate presupune însă că exista sub forma aceasta încă din 1399, adică din acelaşi timp cu ţinutul Trotuşului, care este menţionat la acea dată într-un uric al lui Iuga Voievod (*Documente privind istoria României, veacurile XIV, XV, pentru Moldova*, vol. I — 1384—1485, 1954). Între anii 1681 şi 1700, ţinutul Bacăului creşte în suprafaţă şi ca importanţă prin unirea sa cu ţinutul Trotuşului (D. C i u r e a, 1965). Mai tîrziu, după Legea comunală din 1864, dată de Al. I. Cuza, prin înlocuirea denumirii de ţinut cu aceea de judeţ, cum era în Muntenia, apare prima oară numele de „judeţul Bacău" (*Indicele comunelor României după noua organizare a Legii comunale*, 1865), care se apropia, într-o oarecare măsură, ca formă şi suprafaţă de actualul judeţ.

Hotarele de astăzi, privite în amănunt, sînt sinuase, dar în ansamblu creează impresia unei forme geometrice, de paralelogram alungit pe direcţia vest—est.

Spre vest, unde se învecinează cu judeţele Harghita şi Covasna, hotarul urmăreşte în general cumpăna de ape dintre bazinul hidrografic al Trotuşului şi cel al Oltului, cu excepţia sectorului său de nord-vest, unde se găseşte mai spre răsărit de această cumpănă, în interiorul bazinului Trotuşului. Hotarul vestic al vechiului judeţ şi ţinut era cu cîţiva kilometri mai la

est de cel actual și coincidea, ca și acum, cu hotarul dintre Moldova și Transilvania.

Oscilațiile lui în timp se datoresc faptului că însăși hotarul Moldovei cu Transilvania a suferit modificări de-a lungul istoriei (I. C. B ă c i l ă, 1922).

Hotarul estic, prin care se separă de județul Vaslui, merge mai întîi pe interfluviul dintre pîrîul Pereschiv și Tutova, apoi pe interfluviul Zeletin — Tutova, ajungînd în bazinul superior al Tutovei. Față de vechiul hotar, cel de astăzi este mult mai la est, incluzînd la actualul județ o bună parte din Colinele Tutovei.

Hotarele nordic și sudic nu au suferit modificări prea mari în comparație cu cele ale vechiului județ. Astfel, hotarul nordic, dincolo de care se află județul Neamț, străbate extremitatea nordică a Colinelor Tutovei, valea Siretului pe la nord de Hîrlești, valea Bistriței pe la nord de Buhuși (vechiul hotar trecea pe la sud de Buhuși), depresiunea subcarpatică a Tazlăului și Munții Tarcăului, iar hotarul sudic, comun cu al județului Vrancea, traversează capătul nordic al Munților Vrancei, Culmea Oușorul, valea Trotușului prin avale de Urechești, valea Siretului pe la nord de Șișcani și sudul Colinelor Tutovei.

În limitele actuale, județul Bacău are o suprafață de 6 630 km², mai mare cu 2 220 km² decît fostul județ, plasîndu-se în această privință printre județele mijlocii ale țării.

Peisajul fizico-geografic de pe cuprinsul său este foarte variat și complex, avînd condiții dintre cele mai optime pentru o amplă dezvoltare economică.

În structura sa geologică se înscriu unități cu formațiuni deosebite ca vîrstă, facies petrografic și tectonică, începînd cu unitățile muntoase ale flișului, din vest, unde formațiunile de suprafață au cea mai mare vechime (cretacic inferior), continuînd cu unitatea neogenă (subcarpatică) în partea sa centrală și terminînd cu formațiunile mai recente, sarmato-pliocene și cuaternare, ale podișului din est.

Relieful este reprezentat prin munți, muncei, dealuri și coline și corespunde acestei structuri geologice variate, fiind mai înalt în vest, unde cîteva vîrfuri trec de 1 600 m, și din ce

în ce mai coborît către est, unde altitudinea cea mai mică se înregistrează pe văile Siretului, Berheciului și Zeletinului.

Diversitatea aceasta mare a reliefului, ca altitudine și ca mod de orientare a culmilor, a determinat apariția unui mare număr de nuanțe climatice în cadrul tipului temperat-continental, caracteristic județului.

Rețeaua hidrografică este bogată, cu un debit relativ mare, atît cea alohtonă (Siretul și Bistrița), cît și cea autohtonă, cum este Trotușul care, prin afluenții săi mai importanți, Asăul, Uzul, Oituzul, Cașinul, Tazlăul, drenează mai bine de jumătate din suprafața județului. De mai mică importanță sînt riurile de la est de Siret, al căror debit și lungime nu sînt comparabile cu cele din unitatea montană.

Dacă la toate elementele arătate mai sus adăugăm pădurile de conifere, fag și stejar, pajiștile de silvostepă, precum și solurile și animalele corespunzătoare acestora, peisajul fizico-geografic al județului ne apare în toată diversitatea lui.

RELIEFUL

Teritoriul județului Bacău aparține celor două unități geostructurale ce caracterizează țara noastră, de orogen și de platformă, al căror regim tectonic diferit a jucat un rol determinant asupra înfățișării lor morfologice. Astfel, relieful montan și subcarpatic al unității de orogen este esențial deosebit față de relieful de podiș al unității de platformă, prin geneză și vîrstă, formă sau altitudine absolută, energie sau densitate a fragmentării, precum și prin natura și intensitatea proceselor geomorfologice actuale.

Contactul tectonic între aceste două mari unități se face prin intermediul așa-numitei „Depresiuni precarpatice" ce

reprezintă, de fapt, marginea vestică a Platformei Moldovenești, scufundată la mai multe mii de metri în fața orogenului carpatic. Corespondentul ei în relief este, în ansamblu, valea largă a Siretului, ce separă, la rîndul său, unitatea montană și subcarpatică de unitatea de podiș.

Unitatea montană

Toată treimea vestică a județului este ocupată de această unitate, fiind reprezentată prin o parte a munților și munceilor grupei Carpaților Moldovenești și grupei Carpaților de curbură.

După înălțimile ce le are, relieful de aici se încadrează în categoria munților mijlocii și joși ai țării noastre.

Din punct de vedere geologic, unitatea montană se prezintă ca o arie de puternică scufundare a scoarței, alungită pe direcția nord—sud, umplută cu sedimente intens cutate, de vîrstă cretacică și paleogenă, ce stau pe un fundament cristalin carpatic.

Tectonica de ansamblu a depozitelor care umplu această „depresiune" îmbracă forma a cinci pînze de șariaj ce se succedă de la vest la est în ordinea vechimii lor. Fiecare unitate mai veche, din vest, încalecă peste unitatea mai nouă din fața sa, din est, aceasta fiind, de altfel, principala cauză care a făcut ca relieful muntos să fie mai înalt în vest și să coboare treptat spre est. De asemenea, tectonica de ansamblu, în pînze de șariaj, cît și tectonica de amănunt a depozitelor, sub formă de anticlinale și sinclinale normale, cute solzi și cute izoclinale deversate spre est au jucat de cele mai multe ori un rol determinant în orientarea actuală, pe direcția nord—sud, a culmilor montane principale, precum și în crearea unor tipuri și forme specifice de relief (structurale).

Dacă la toate acestea amintim și structura petrografică variată, ce caracterizează în general flișul, complexitatea formelor de relief din zona montană ne apare și mai evidentă.

În regiunea muntoasă se separă destul de clar următoarele subunități : Munții Tarcăului, Munții și Munceii Trotuș—Oituz, Depresiunea Dărmănești și Munții Vrancei.

Munții Tarcăului sînt o subunitate importantă a grupei Carpaților Moldovenești. Este vorba, de fapt, de jumătatea sudică a Munților Tarcăului, cealaltă jumătate găsindu-se pe teritoriul județului Neamț. Sînt bine delimitați în vest, sud și est de valea Trotușului, Depresiunea Dărmănești, șaua Moinești lor și Depresiunea Tazlăului. Aspectul lor general este de munți și muncei cu altitudini medii de 1 100 m—1 300 m, cu orientarea generală a culmilor pe direcția NNV—SSE, conformă direcției cutelor, mai înalți la vest de valea Asăului, unde trec de 1 600 m, în culmea Grindușul—Ciudomir, și mai coborîți spre est, unde ajung sub 1 000 m. Din punct de vedere geologic, Munții Tarcăului includ în ei toată succesiunea celor cinci pînze ale flișului ce caracterizează Carpații Orientali, extinderea cea mai mare avînd-o pînza de Tarcău.

Pe seama pînzei de Tarcău, a tectonicii sale de ansamblu și de amănunt și a faciesului său petrografic (mai ales a gresiei de Tarcău), au luat naștere cele mai înalte culmi din acești munți, respectiv Grindușul—Ciudomir (la vest de pîrîul Camînca), Preluca Tîlharului — Aluniș (între Camînca și Asău) de peste 1 300 m, precum și Geamăna—Rotundul (la est de Asăul superior) ce trece de 1 400 m în vîrful Cracul Geamăna (1 441 m).

Vîrful Grindușul, de 1 664 m, este cel mai înalt de pe tot teritoriul județului, dar el se găsește așezat chiar pe hotarul nordic, cu județul Neamț. Al doilea vîrf ca înălțime este Ciudomirul, de 1 649 m, care, împreună cu vîrful Grindușul, depășește cu puțin altitudinea medie, de 1 600 m, a culmii, datorită faciesului petrografic.

La vest de culmea Grindușul — Ciudomir și în special la vest de pîrîul Tărhăușul, culmile muntoase coboară la 1 200 —1 300 m, această situație datorîndu-se nu atît tectonicii, cît mai ales faciesului petrografic al unităților flișului intern (cretacic), pe seama cărora au luat naștere (domină faciesul șistos, grezos și marno-călcaros).

Și aici sînt unele vîrfuri mai înalte, ce trec de 1 500, tot de facies petrografic, cum este vîrful Capăta, de 1 555 m, din extremitatea nord-vestică a județului. Această regiune muntoasă este drenată de Rîul Rece și pîrîul Bolovăniș, cu văi largi, intens populate.

La est de culmea Geamăna — Rotundul și de valea Asăului mijlociu și inferior, relieful coboară destul de repede sub 1 200 și chiar sub 1 000 m, dincolo de Tazlăul Sărat. Înălțimile acestea, de fapt cele mai mici din Munții Tarcăului, se datoresc mai puțin faciesului petrografic și mai mult tectonicii de ansamblu a unității flișului marginal, cea mai tînără și deci cea mai coborîtă dintre pînzele flișului.

În extremitatea estică, relieful capătă aspectul unor muncei izolați, ce variază între 800 și 1 000 m care, printr-un abrupt destul de puternic, domină cu 200—300 m culmile subcarpatice ale Depresiunii Tazlăului. Așa sînt vîrfurile Bîtca Rugilor în nord, cel mai înalt de aici (1 065 m), Stogul de Piatră (975 m), Cucuieți (936 m), Uturele Mare (de aproape 800 m) și Piatra Crăpată (880 m).

Energia reliefului exprimă, la rîndul ei, în bună măsură, influența tectonicii și a faciesului petrografic diferit din cadrul Munților Tarcăului. Astfel, cea mai mare energie de relief se înregistrează tot în cadrul pînzei de Tarcău. De exemplu, culmea Grindușul — Ciudomir domină cu peste 800 m văile Camînca și Tărhăușul și cu aproape 1 000 m valea Trotușului la Palanca, iar în culmile Preluca Tîlharului — Aluniș și Geamăna — Rotundul energia reliefului este de 500—600 m. Spre vest, energia de relief scade la aproximativ 400 m, iar spre est, dincolo de Tazlăul Sărat, ajunge la 250—350 m.

Marea majoritate a culmilor din acești munți pot fi considerate, în ansamblu, ca fiind forme structural-litologice, exprimate printr-o adaptare clară a reliefului la structură. Așa este cazul culmilor Grindușul — Ciudomir și Geamăna — Rotundul, ce corespund cu axele unor anticlinale normale. Destul de frecvente sînt și hogbackurile și suprafețele structurale, datorită cutării în pînze de șariaj sau în cute solzi și izoclinale.

În Munții Tarcăului se pot identifica și unele nivele de eroziune, mai ales în sud, spre valea Trotușului, sub forma

unor „culmi netezite, situate la altitudini de 800—900 m, la 1 000—1 100 m, la 1 200—1 300 m" (V. Mihăilescu, 1963, p. 149). Nivelul cel mai înalt, de 1 200—1 300 m, se prelungeşte spre nord, de o parte şi alta a văii pîrîului Camînca, continuîndu-se apoi pe valea Tarcăului.

Văile ce drenează Munţii Tarcăului au în ansamblu un caracter longitudinal, urmărind liniile tectonice principale. Face excepţie Asăul, în sectorul său mijlociu, unde taie transversal anticlinalul Geamăna — Rotundul, precum şi Tărhăuşul, în cursul său inferior, Agăşul şi alte rîuri mai mici. Toate aceste rîuri, în cursul lor mijlciu şi inferior, suferă o lărgire destul de pronunţată a văii.

Valea Trotuşului, care joacă rolul de hotar între Munţii Tarcău şi Munţii şi Munceii Trotuş — Oituz, străbate aproape transversal toate unităţile flişului, ignorînd structura lor tectonică, motiv pentru care înscrie în aspectul ei morfologic toate modificările mai importante ale faciesului petrografic. Ca atare, se prezintă sub forma unei alternanţe de bazine depresionare ce ajung uneori la 700—1 000 m lăţime, cu sectoare de îngustare, unde valea capătă aspect de defileu. Aşa sînt bazinetele de la Tărhăuş, Palanca, Brusturoasa, Agăş, Preluci, separate între ele de îngustări locale. Ultimul defileu, cel mai important, este între Goioasa şi Straja, pe o lungime de aproape 5 km, în care Trotuşul se adînceşte în gresie de Tarcău. De la Straja în avale, o dată cu intrarea în Depresiunea Dărmăneştilor, valea se lărgeşte foarte mult. Caracterul său transversal, precum şi aspectul de vale evoluată pe care-l are, datorat prezenţei de-a lungul său a unor nivele de eroziune etajate, sînt elemente care indică caracterul de antecedenţă al văii Trotuşului în regiunea muntoasă a Tarcăului.

Munţii şi Munceii Trotuş – Oituz sînt o altă subunitate, cea mai sudică, a grupei Carpaţilor Moldoveneşti. Aici se include toată zona muntoasă dintre Trotuş, în nord, Oituz, în sud, şi Depresiunea Dărmăneştilor, în est.

Această regiune este, în ansamblu, mai coborîtă ca aceea de la nord de Trotuş, altitudinile mai frecvent întîlnite fiind de 1 000, 1 100 şi 1 200 m sau puţin peste acestea. Totuşi şi

aici sînt unele vîrfuri ce trec de 1 500 m, ca de exemplu Cărunta (1 517 m) și Șoiul (1 553 m), sau chiar de 1 600 m, în Culmea Nemira, prin vîrfurile Nemira Mare (1 648 m), Nemira Țiganca (1 626 m) sau Șandrul Mare (1 639 m).

Munții și Munceii Trotuș — Oituz au o structură geologică asemănătoare cu a Munților Tarcău, fiind vorba de continuarea spre sud a pînzelor flișului de la nord de Trotuș. Flișul cretacic este prezent numai în sectorul de nord-vest, prin cele trei pînze ale sale, extindere mai mare avînd pînza flișului curbicortical, cu un facies șistos-grezos. Așa se explică de ce altitudinile nu depășesc decît în cîteva puncte 1 100 m, și anume în vîrfurile Cotumba (1 251 m) și Piciorul Pădureților (1 250 m), datorită faciesului petrografic (coincid cu gresia de Cotumba). Vîrfurile mai înalte, din vest, respectiv Hegheșul (1 516 m), Apohavașul (1 328 m), Voica (1 305 m), situate chiar pe hotarul cu județul Harghita, se datoresc tot faciesului petrografic (orizontului superior de gresii masive al stratelor de Bistra din pînza de Ceahlău).

În schimb, toată zona muntoasă de la sud și est de Agăș (pe Trotuș), vîrfurile Pilișca (1 320 m), Cristeș (1 385 m) și în continuare hotarul de vest al județului s-au format pe seama tectonicii și a faciesului petrografic al flișului paleogen, și în special a pînzei de Tarcău. Astfel, pe seama gresiei de Tarcău trebuie puse înălțimile cele mai mari, din vest, care trec de 1 500—1 600 m (Cărunta, Șoiul, Nemira).

Spre deosebire de Munții Tarcăului, în Munții și Munceii Trotuș — Oituz formele structurale nu sînt așa clar exprimate, în sensul că și-au pierdut caracterul inițial de culmi alungite pe direcția nord—sud, datorită străpungerii lor ulterioare de afluenții mai importanți de pe dreapta Trotușului și a transformării lor în culmi scurte sau chiar masive izolate.

Astfel, vîrfurile Pilișca (1 320 m) și Cristeș (1 385 m) dintre valea Sulței și a Ciobănușului, vîrful Șoiul (1 553 m) dintre Ciobănuș și valea Uzului, precum și Bobișca (1 445 m) de la sud de valea Uzului corespund, în ansamblu, cu axul unui anticlinal foarte lung ce a fost secționat transversal și fragmentat. Alt exemplu îl reprezintă masivele Cărunta (1 517 m) și Măgheruș

(1 371 m), ce corespund, de asemenea, unui singur ax de anticlinal, fragmentat de valea Ciobănușului.

Deci, rețeaua hidrografică mai importantă (afluenții de ordinul I ai Trotușului) are de cele mai multe ori o direcție transversală față de structura geologică, ducînd la fragmentarea puternică a culmilor muntoase și, ca atare, la erodarea lor mai rapidă. Într-o oarecare măsură acest lucru explică altitudinile mai reduse pe care le au acești munți în comparație cu ai Tarcăului.

Aspectul acesta de culmi scurte și masive izolate, cu altitudini ce oscilează între 1 100 m și 1 500 m, este caracteristic pentru regiunea de la nord de valea Uzului. La sud de această vale, situația se schimbă, regiunea respectivă fiind dominată de Culmea Nemirei care, prin lungimea ei de peste 20 km, prin orientarea nord—sud și prin altitudinile de peste 1 600 m se aseamănă mai mult cu munții de la nord de Trotuș. Culmea principală corespunde cu axul unui sinclinal din cadrul pînzei de Tarcău, fapt ce presupune existența pe versanții săi de est și de vest a cuestelor și hogbackurilor. Altitudinea ei medie, de peste 1 600 m, cea mai mare din această regiune muntoasă, se datorește masivității mai mari, în comparație cu a celorlalte culmi, precum și faciesului petrografic (gresiei de Tarcău).

Culmea Nemirei se termină cu un abrupt de peste 600 m deasupra masei muntoase de la răsărit de ea, care este reprezentată prin culmi alungite spre nord-est și est, ce nu au nici o legătură cu structura geologică. Aceste culmi prelungi, cu spinarea largă, cu altitudini ce coboară ușor de la vest spre est (au în jur de 1 000 m în vest și ajung la 700—800 m în est, deasupra Depresiunii Dărmănești și a văii Trotușului), au fost numite de localnici „plaiuri". Așa sînt Plaiul Secătura Groazei, Plaiul Rugetului, Plaiul Ciungetului etc.

În extremitatea estică a Munților și Munceilor Trotuș—Oituz, dincolo de valea Trotușului, se găsește Culmea Berzunțului, sub forma unui masiv izolat, alungit pe direcția NNV—SSE, ale cărei vîrfuri nu ajung la 1 000 m (în vîrful Măgura, din jumătatea sudică, se atinge 982 m). Din punct de vedere geologic, Culmea Berzunțului coincide cu fruntea pînzei de Tarcău și din această cauză versantul răsăritean este mai abrupt decît

cel vestic, fiind reprezentat printr-un hogback. Abruptul respectiv nu este numai structural, ci și litologic (domină menilitele și gresia de Kliwa). Deși nu este prea înaltă, Culmea Berzunțului este impresionantă prin lungimea sa (între Moinești și Tg. Ocna depășește 20 km), comparabilă cu a Culmii Nemira, și prin faptul că domină cu peste 300—400 m atît Depresiunea Dărmăneștilor din vest, cît și Depresiunea Tazlăului din est.

Deși înălțimile absolute ale Munților și Munceilor Trotușului nu sînt prea mari, totuși energia reliefului ajunge la valori importante, de 600—700 m și chiar peste 800 m în diferite sectoare, iar dacă se ia în considerație diferența de altitudine dintre Culmea Nemirei și valea Trotușului, altitudinea relativă ajunge la peste 1 300 m. Acest lucru se datorește nivelului de bază coborît al rețelei hidrografice ce drenează regiunea, nivel generat de valea Trotușului, care la Palanca are 600 m, la Asău 400 m și la Dofteana 300 m.

Situația respectivă se reflectă și în aspectul morfologic al văilor.

Astfel, rîurile mai importante, cum sînt Ciugheșul, Sulța, Ciobănușul, Uzul, Dofteana, Slănicul, au văi adînci și relativ înguste, cu pante accentuate, afectate puternic de spălări, rigolări și alunecări.

Aspectul văilor este în bună măsură determinat de variația mare a faciesului petrografic, astfel că în profilul lor transversal se observă o succesiune de lărgiri și îngustări mai mari sau mai mici, în funcție de lungimea și debitul rîului.

Cea mai reprezentativă în acest sens este valea Uzului care, prin lungimea sa considerabilă, de peste 40 km, secționează transversal aproape întreaga zonă muntoasă a flișului. Din acest motiv, valea Uzului reproduce, în ansamblu, aspectul morfologic al văii Trotușului, însă la o scară mică. De-a lungul său se individualizează trei bazinete depresionare mai importante, separate de tot atîtea sectoare de îngustare a văii. Primul bazinet se dezvoltă în cursul superior și a luat naștere pe seama faciesului șistos-grezos al flișului curbicortical. Al doilea este cel de la Valea Uzului, creat pe seama faciesului grezos-șistos (stratele de Bisericani) al flișului paleogen, iar al treilea este cel de la Poiana Uzului, format pe seama faciesului șistos

(cretacic inferior), ce apare în axul anticlinalului Poiana Uzului (cută majoră a unității de Tarcău). În avale, bazinetul depresionar de la Poiana Uzului este închis de o nouă îngustare a văii, în sectorul de la Pivniceri[1], îngustare ce se datorește unei bare de gresii dure (în facies de Tarcău), pe care Uzul a fost nevoit să o secționeze. Barajul ce se construiește pe Uz a fost fixat tocmai în aceste gresii dure, la Pivniceri, astfel că noul lac artificial va umple cu apele sale întregul bazin depresionar al Poienii Uzului.

Valea Oituzului, din sud, nu constituie numai o limită morfologică a Munților și Munceilor Trotușului, ci și una tectonică, deoarece coincide cu, citățm, „zona axială de coborîre maximă a Carpaților Orientali" (V. M i h ă i l e s c u, 1963, p. 128). Acest culoar larg reprezintă de fapt limita dintre două unități majore ale Carpaților Orientali, respectiv Carpații Moldovenești și Carpații de curbură.

Din punct de vedere morfologic, ea se aseamănă cu valea Uzului sau cu celelalte văi din regiunea respectivă, deoarece și aici este vorba de o succesiune de bazinete depresionare, de facies petrografic și de sectoare de îngustare a văii. Cea mai importantă este Depresiunea Poiana Sărată — Hîrja, care s-a format pe seama depozitelor miocene friabile din axul unui sinclinal mult coborît al semiferestrei Oituz—Slănic. În avale, ca și în amunte, valea se îngustează din nou, însă mai prezintă unele lărgiri cu totul locale. În cursul superior, peste pasul Oituz (865 m), cel mai coborît din Carpații Orientali, se trece în bazinul depresionar al Tg. Secuiesc.

Depresiunea Dărmănești reprezintă o subunitate geomorfologică bine individualizată în cadrul unității montane. Este o depresiune intramontană tipică, cu un relief deluros și colinar destul de accidentat, dominată de rama muntoasă ce o înconjură cu aproximativ 200—300 m. Este așezată pe valea Trotușului mijlociu, între Asău—Straja la nord-vest, Moinești la nord-est și Bogata în sud, incluzînd în interiorul ei toate formele de relief de la vest și est de Trotuș, a căror altitudine nu trece de 650 m.

[1] Localitate aglutinată de satul Sălătruc.

Contactul cu muntele este mai tranșat în vest și nord-vest, unde depresiunea este dominată cu aproximativ 400 m de vîrfurile Piciorul Arsurii (1 049 m) și Lăloiță (1 046 m), precum și în est, unde Culmea Berzunțului se înalță, de asemenea, cu peste 300 m deasupra celor mai înalte dealuri din depresiune.

Situația este alta în sud-vest, unde se observă o trecere gradată de la dealurile depresiunii la plaiurile ce urcă domol spre Culmea Nemirei, de asemenea în nord-est, unde „șaua" joasă a Moineștilor (460 m) funcționează ca punte de legătură între această depresiune intramontană și depresiunea subcarpatică a Tazlăului.

Din punct de vedere geologic, Depresiunea Dărmănești reprezintă un bazinet posttectonic, ce a luat naștere în sarmațian, pe seama pînzei de Tarcău. Peste fundamentul său paleogen se află depozite sarmațiene și meoțiene, cu un facies argilonisipos, argilo-marnos și conglomeratic, ce au fost afectate de cutări ulterioare sedimentării lor, astfel că se prezintă sub forma unor sinclinale și anticlinale largi, cu direcția nord—sud.

Relieful din Depresiunea Dărmănești este lipsit de forme structurale, cea mai mare parte a culmilor, în general largi și rotunjite, fiind de origine sculpturală. Acestea sînt orientate aproximativ radiar, de la periferie spre centrul depresiunii, ca și orientarea rețelei hidrografice care le-a generat. Altitudinea lor absolută este mai mare la contactul cu rama muntoasă din jur și coboară treptat spre valea Trotușului, care ocupă sub forma unui culoar larg axul longitudinal al depresiunii (fig. 1).

O dată cu intrarea în depresiune, din avale de Straja, valea Trotușului își schimbă aproape complet aspectul morfologic. Ea se lărgește considerabil, ajungînd să depășească 2 km la nivelul luncii neinundabile în sectorul de la Comănești sau de la Dărmănești, iar numărul teraselor acumulative devine și el mult mai mare. Același lucru se întîmplă și cu celelalte rîuri care străbat depresiunea, ca de exemplu Uzul, Dofteana, dar într-o proporție mai mică. Astfel, valea Uzului, în sectorul din amunte de defileul de la Pivniceri, are aspect de vale montană tipică, cu albie majoră puțin dezvoltată, fără terase sau numai cu terase inferioare, dar în avale de Pivniceri, o dată cu intrarea în depresiune, la Sălătruc, se lărgește, iar numărul

IGG. 20429

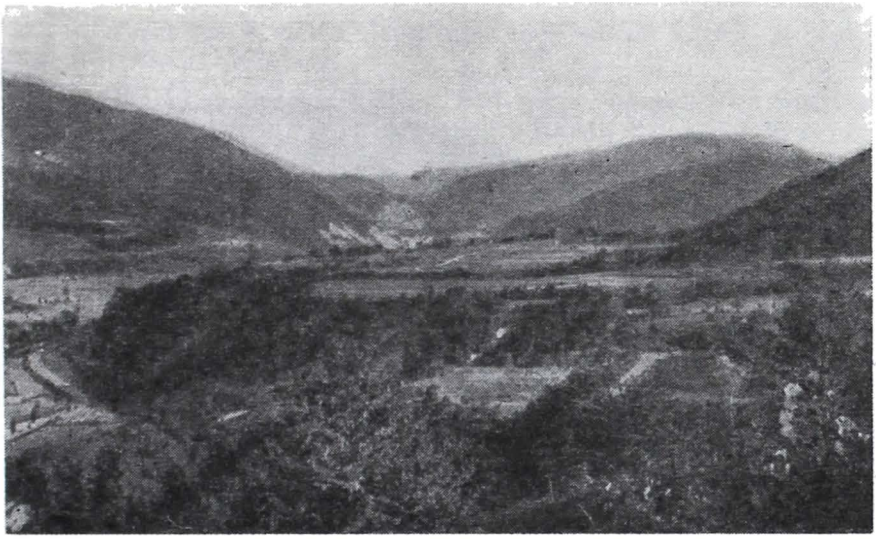

Fig. 1. — Terasa Trotuşului de 70—80 m altitudine relativă din extremitatea sudică a Depresiunii Dărmăneşti (foto Iulia Văcăraşu).

teraselor creşte, în special în zona de confluenţă cu Trotuşul (N. N. Lupu şi colab., 1969). Acest lucru trebuie pus pe seama faciesului petrografic, mai friabil, ce caracterizează depozitele sarmato-meotice ale depresiunii.

Valea Trotuşului în Depresiunea Dărmăneşti are un număr de opt nivele de terasă, situate aproape în exclusivitate pe versantul drept. Extinderea cea mai mare o au terasa de 5—6 m altitudine relativă, care reprezintă de fapt lunca neinundabilă a Trotuşului, terasa de 10—12 m şi cea de 65—80 m altitudine relativă. Celelalte nivele de terasă, mai înalte, de 85—90, 95—110, 135—140, 175—180 şi 210—230 m altitudine relativă, sînt mai reduse ca întindere şi au apariţii sporadice.

Prezenţa teraselor înalte în Depresiunea Dărmăneştilor şi faptul că ele se racordează cu terasele Trotuşului din avale de Tg. Ocna (interfluviul Trotuş — Oituz) sînt elemente care demonstrează antecedenţa Trotuşului în sectorul defileului de la Cireşoaia—Tg. Ocna (N. N. Lupu şi colab., 1970) (fig 2).

2 — c. 1412

I. M. A. G. Bibliotecă

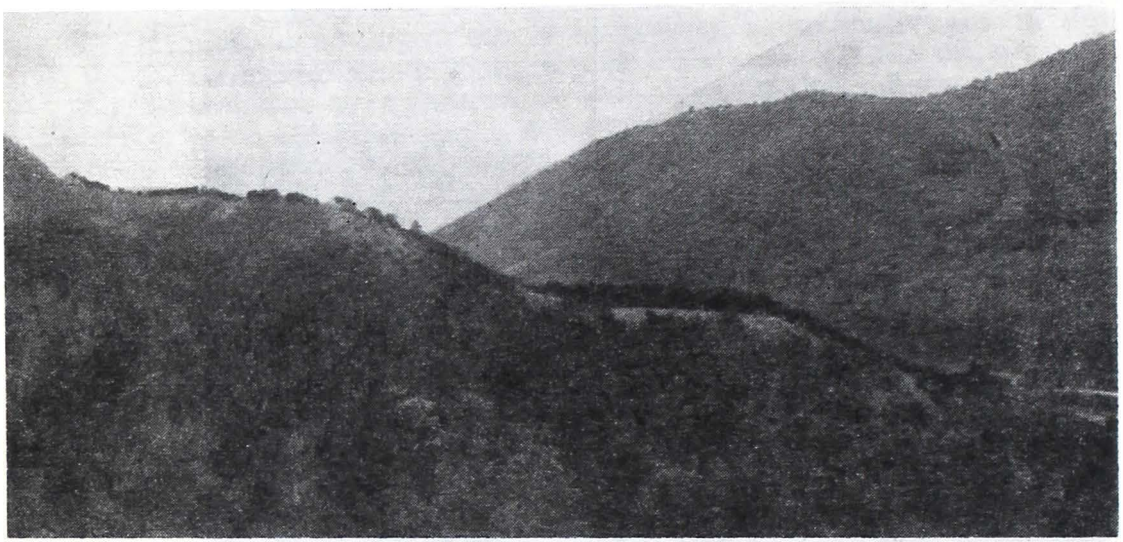

Fig. 2. — Terasele în rocă de pe stînga Trotușului, de 65 și 95 m altitudine relativă, din sectorul defileului de la Cireșoaia (în amunte de Tg. Ocna) (foto N. N. Lupu).

Deci, acest rîu a curs pe actuala direcție încă de la formarea sa ca rețea hidrografică, după scurgerea lacului pliocen din depresiune. Se infirmă astfel o ipoteză anterioară, susținută de S. Athanasiu (1907), conform căreia Trotușul ar fi curs într-o anumită etapă peste șaua Moineștilor, spre Tazlăul Mare.

Munții Vrancei reprezintă cea mai nordică subunitate a Carpaților de curbură. Teritoriul județului Bacău nu cuprinde decît extremitatea nordică a Munților Vrancei, în care culmile muntoase oscilează între 900 și 1 000 m, cel mai important masiv fiind Măgura Cașinului, de 1 163 m.

Structura geologică a sectorului la care ne referim este asemănătoare cu a munților de la nord de Oituz, în sensul că domină formațiunile eocene, în faciesul gresiei de Tarcău, și

cele oligocene, în faciesul bituminos cu gresie de Kliwa, al semiferestrei Oituz—Caşin.

Relieful cel mai înalt din aceşti munţi coincide cu hotarul sudic care separă teritoriul judeţului Bacău de cel al Vrancei. El se prezintă sub forma unei culmi aproape continui, orientată vest—est, cu o altitudine medie de 1 200 m, ce separă bazinul Caşinului superior de al pîrîului Lepşa. Culmea respectivă se înalţă în cîteva vîrfuri la peste 1 300 m, ca de exemplu în vîrfurile Zboina Neagră (1 348 m), Zboina Verde (1 380 m), Clăbucul (1 365 m) şi domină valea Caşinului cu 600—700 m. Ea se continuă spre nord-vest pînă deasupra văii Oituzului, unde se termină cu vîrful Dobrii (1 139 m). Din această culme pleacă spre nord (spre valea Caşinului) mai multe plaiuri, relativ scurte, cu spinări domoale, a căror altitudine coboară sub 1 000 m.

Regiunea muntoasă dintre Caşin şi Oituz are un relief mai coborît cu 200—300 m decît cea de la sud de Caşin şi se prezintă sub două aspecte diferite. În jumătatea vestică este reprezentat de o culme principală cu o altitudine medie de 1 000—1 100 m, ce pleacă din vîrful Dobrii (1 139 m) şi se termină deasupra Depresiunii Hîrja (pe Oituz) prin vîrful Piscul Arsurii (1 031 m). Din această culme, care separă bazinul hidrografic al Caşinului de cel al Oituzului, se desprind spre nord şi spre sud culmi secundare a căror altitudine coboară de multe ori sub 800 m, mai ales spre valea Oituzului.

În jumătatea estică, relieful îmbracă de cele mai multe ori aspectul de culmi scurte şi de măguri izolate, cum sînt Măgura Caşinului (1 163 m), Coarnele (1 147 m) şi Măguricea (980 m). Măgura Caşinului este un masiv puţin alungit pe direcţia nord — sud, mărginit de pante accentuate, ce se înalţă cu 500 m deasupra reliefului deluros şi colinar al depresiunii subcarpatice a Caşinului şi cu aproape 700 m deasupra văii Caşinului. Măgura Caşinului reprezintă unul din puţinele cazuri de adaptare a reliefului la structură din această regiune. Ea coincide cu axul celui mai ridicat anticlinal din cadrul unităţii flişului marginal. Mai sînt şi alte cazuri, locale, de adaptare la structură, însă, în marea lui majoritate, relieful acestei regiuni,

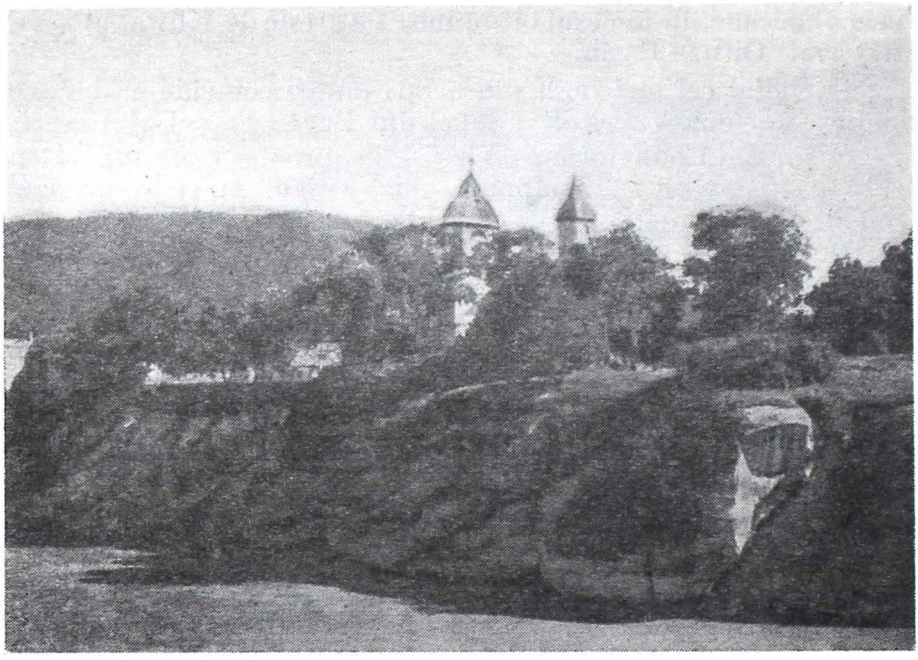

Fig. 3. — Terasa în rocă a Trotușului, de 10—15 m altitudine relativă, din orașul Tg. Ocna (în centru biserica Răducanu) (foto N. N. L u p u).

fie că este vorba de culmi sau văi, s-a dezvoltat indiferent față de structura geologică.

Rîurile care drenează această regiune, Caşinul superior, Leşunțul sau alți afluenți mai mici ai Oituzului, au văi adînci și înguste, cu versanți abrupți, afectați puternic de procesele actuale de denudație (fig. 3).

Unitatea subcarpatică

Pe teritoriul județului Bacău, cea de a doua unitate geomorfologică este reprezentată aproape în exclusivitate prin Subcarpații Tazlău — Caşin. Numai în extremitatea nordică,

pe o suprafață redusă, sînt prezenți și Subcarpații Crăcău — Bistrița care, de fapt, se rezumă mai mult la versantul drept al Bistriței, pînă la sud de Buhuși.

Subcarpații Tazlău — Cașin se prezintă ca o fîșie continuă, de la hotarul de nord pînă la cel sudic, cu lățimi considerabile, de aproape 30 km în partea centrală, fiind limitați atît în vest, la contactul cu muntele, cît și în est, la contactul cu podișul, de abrupturi puternice.

Se poate considera că ei sînt una din cele mai tipice regiuni subcarpatice, deoarece atît depresiunile de la contactul cu unitatea montană, cît și culmile înalte ce le închid la exterior, forme de relief caracteristice pentru Subcarpați, au aici o dezvoltare aproape ideală.

Formațiunile geologice ale acestei unități aparțin, aproape în totalitate, miocenului, motiv pentru care geologii o mai numesc și „zonă neogenă". Cu totul local apar formațiuni paleogene (numai în axul unor anticlinale). Dintre formațiunile miocene, mai răspîndite sînt cele helveține, într-un facies argilos-grezos cu intercalații de gipsuri și tufuri dacitice, dezvoltate cu precădere în depresiuni, și cele burdigaline, cu un orizont caracteristic de conglomerate cu elemente verzi, ce domină în Culmea Pietricica.

Tectonica de ansamblu a acestor depozite este aceea a unui sinclinoriu în vest, încălecat de formațiunile flișului paleogen, și a unui anticlinoriu în est, care încalecă peste formațiunile sarmato-pliocene ale Platformei Moldovenești.

Încălecarea peste depozitele de platformă se face de-a lungul faliei pericarpatice (pînă la Trotuș) și a faliei Cașin — Bisoca (la sud de Trotuș).

Se constată astfel că atît în vest, cît și în est, limitele morfologice, sub forma unor abrupturi de 200—300 m, coincid cu limitele geologice, fiind reprezentate prin fruntea pînzelor flișului paleogen și, respectiv, fruntea pînzei pericarpatice. Existența pînzei pericarpatice a fost presupusă încă din 1911 de L. Mrazec și I. Popescu-Voitești ca „pînză născîndă specială", iar astăzi ea este dovedită prin foraje (I. Băncilă, 1963). Tectonica de amănunt este destul de complicată și-i redată prin

anticlinale și sinclinale normale, prin cute culcate și cute faliate, orientate în general pe direcția nord — sud.

Principalele forme de relief ale unității subcarpatice sînt determinate de tectonica majoră, în sensul că sinclinalului din vest îi corespunde un „uluc depresionar", situat la poalele regiunii montane, cu altitudini ce oscilează între 400 și 500 m, iar anticlinalului din est îi corespund culmile înalte, de peste 700 m, ce închid ulucul depresionar la exterior; exemplul cel mai elocvent este Culmea Pietricica cu vîrfurile Capăta (740 m) și Cărunta (716 m). Este vorba de o adaptare clară a reliefului la structură, lucru ce nu se mai constată și la relieful de amănunt, a cărui formă și orientare ignorează aproape complet structura tectonică a depozitelor.

Deci, în cadrul Subcarpaților Tazlău — Cașin se deosebesc două subunități geomorfologice principale, respectiv „ulucul depresionar" și „culmile înalte externe", a căror origine este strîns legată de structura tectonică majoră a lor.

Ulucul depresionar este format din Depresiunea Tazlău — Cașin și Depresiunea Cracău — Bistrița, limitate între ele de cumpăna de ape dintre Bistrița și Tazlăul Mare, ce are aspectul unei culmi joase, fragmentată de cîteva înșeuări largi.

Depresiunea Tazlău — Cașin „este cea mai vastă ca întindere și poate cea mai tipică depresiune subcarpatică din țara noastră: un mare «uluc» la marginea munților flișului" (V. Tufescu, 1966, p. 108). Depresiunea aceasta largă, cu o lungime de peste 70 km, ce urmărește la exterior culmile montane, este formată la rîndul ei din două compartimente principale, cu orientări diferite, respectiv Depresiunea Tazlăului, drenată prin axul ei de Tazlăul Mare, orientată aproximativ NNV—SSE, și Depresiunea Cașinului, drenată tot longitudinal de rîul cu același nume, orientată aproximativ NNE—SSV.

Valea Trotușului, situată între aceste două compartimente depresionare, este de fapt aceea care creează impresia unei singure depresiuni, a Tazlăului și Cașinului, datorită lărgirii sale considerabile după ieșirea din defileul de la Cireșoaia (Tg. Ocna). Lărgirea maximă se înregistrează în jurul localității Gheorghe Gheorghiu-Dej, adevărată „piață" de adunare a apelor

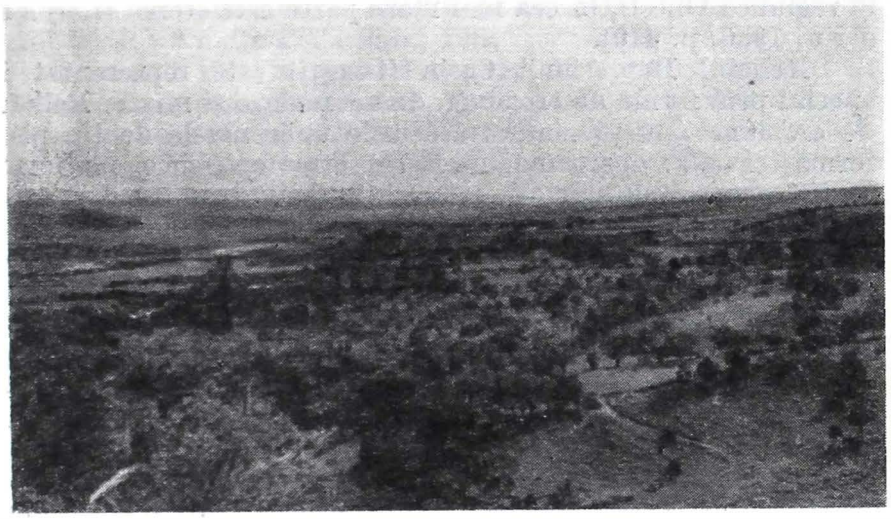

Fig. 4. — Terasa de 60 — 80 m altitudine relativă de pe interfluviul Trotuş — Oituz, în avale de Tg. Ocna (foto N. N. L u p u).

pentru Tazlău, Oituz şi Caşin, către care relieful coboară în trepte largi, cu aspect de amfiteatru.

Pe interfluviul Trotuş — Oituz se înregistrează aproape întreaga succesiune a teraselor ce le are Trotuşul în Depresiunea Dărmăneşti, element ce vine în sprijinul antecedenţei sale în sectorul de defileu (N. N. L u p u, 1970 *a*). Se pare că numărul teraselor Trotuşului se reduce treptat spre avale (Adjud) (fig. 4).

Depresiunea Tazlăului este mai largă în jumătatea sudică, între Culmea Berzunţului şi Culmea Pietricica, de fapt sectorul cel mai tipic de depresiune subcarpatică, şi se îngustează treptat în jumătatea nordică, încît la nord de Frumoasa se rezumă doar la valea terasată a Tazlăului Mare. Depresiunea Caşinului este de asemenea mai largă spre valea Trotuşului şi se îngustează în amunte, ca un fund de sac. Compartimentul acesta, de la sud de Trotuş, numit de I. Ş a n d r u (1956) Depresiunea Oneşti, se pare că prezintă deosebiri importante din punct de vedere structural şi morfologic; „ . . . aspectul « de uluc », ce apare atît de clar în depresiunile Tazlaielor şi Vrancei, aici,

în regiunea Onești, în cea mai mare parte este șters" (I. Ș a n d r u, 1956, p. 410).

Relieful Depresiunii Cașin (Onești) este reprezentat în special prin forme de eroziune, de acumulare și mixte. Relieful de eroziune „nu prezintă trăsăturile unor nivele de tip platformă, ci „. . . apare mai mult ca forme epiciclice, platforme parțiale sau simple nivele de creste" (I. Ș a n d r u, 1956, p. 410). Formele de acumulare sînt date de o succesiune de glacisuri și tăpșane piemontane la contactul cu muntele, iar formele mixte, de terase și pseudoterase care au cea mai mare dezvoltare pe interfluviile de confluență Trotuș — Oituz și Oituz — Cașin.

Relieful Depresiunii Tazlăului este reprezentat, la rîndul său, prin forme predominant erozive (sculpturale), formele acumulative fiind prezente doar la contactul cu Culmea Berzunțului și a Pietricicăi, sub formă de glacisuri piemontane, precum și pe versanții Tazlăului, sub formă de terase. Relieful structural apare cu totul local, sub formă de hogbackuri, cum este versantul estic al dealului Perchiu, de la nord de Ghorghe Gheorghiu-Dej, sau prin mici suprafețe structurale.

Relieful sculptural se prezintă sub forma unor dealuri și coline cu spinări largi sau înguste, ori prin creste de intersecție a versanților, cu orientare perpendiculară sau oblică față de direcția Tazlăului, determinată de direcția principalilor afluenți ai Tazlăului, ce coboară din munți sau din Culmea Pietricica.

Altitudinea lor absolută este mai mare în nord, de aproximativ 500—550 m, dar scade treptat spre sud, o dată cu coborîrea talvegului Tazlăului, ajungînd la aproximativ 420—450 m în partea centrală a depresiunii (zona de confluență cu Tazlăul Sărat), de unde se menține cam la același nivel pînă la confluența cu Trotușul. Se mai constată, de asemenea, că înălțimea medie a acestor interfluvii este mai mare spre periferia depresiunii, la contactul cu glacisurile piemontane, și ceva mai coborîte spre partea centrală, la contactul cu terasele înalte ale Tazlăului. Adîncimea fragmentării interfluviilor sculpturale este cam aceeași în partea nordică și centrală a depresiunii, de aproximativ 120—130 m, dar crește spre sud, ajungînd la 200 m în zona de confluență cu Trotușul. Situația aceasta se datorește adîncirii mai puternice a Tazlăului în tendința lui de a se pune mai

repede în concordanţă cu nivelul de bază dat de valea Trotuşului (C. B r â n d u ş şi colab., 1964).

Versanţii sînt în general abrupţi şi puternic afectaţi de procese geomorfologice actuale, mai ales de alunecări, datorită predominanţei argilelor şi marnelor şi a alternanţei lor cu orizonturi subţiri de gresii friabile. Toate interfluviile sculpturale din Depresiunea Tazlăului au fost repartizate de către M. D a v i d (1931) la trei platforme de eroziune : superioară (de peste 600 m), ce apare mai mult ca martori de eroziune, medie (de 450—550 m), cu cea mai mare extindere în jumătatea nordică a depresiunii, şi inferioară (în jur de 400 m), mai extinsă în jumătatea sudică, de la aceasta făcîndu-se trecerea la terasa cea mai înaltă, de 100—110 m altitudine relativă.

Tazlăul, principala reţea hidrografică a depresiunii, are valea largă, cu o albie majoră ce depăşeşte în unele sectoare 1 km lăţime şi cu mai multe nivele de terasă, situate cu precădere pe versantul stîng. În sectorul de la nord de Tescani, Tazlăul are cinci nivele de terasă, cea mai înaltă fiind de 110—120 m altitudine relativă, iar celelalte de 70—80, 30—40, 20—25 şi 5—10 m altitudine relativă (C. B r â n d u ş şi colab., 1965). Dintre acestea, cele mai bine reprezentate sînt nivelele de 30—40 şi 5—10 m altitudine relativă, ce apar pe ambii versanţi ai Tazlăului.

La sud de Tescani, Tazlăul are şapte nivele de terasă, la cele de mai sus adăugîndu-se o terasă de 50—60 m, care apare însă numai local (la confluenţa cu unii afluenţi mai importanţi), şi o terasă de 130—140 m altitudine relativă, cea mai înaltă de pe valea Tazlăului (C. B r â n d u ş şi colab., 1965). Terasele înalte ,de 100—110 m şi 130—140 m, din sectorul sudic al Tazlăului, apar numai pe versantul stîng şi ,,numai în zona în care afluenţii de pe stînga Tazlăului îşi au obîrşia în Culmea Pietricica, de unde au adus o mare cantitate de material aluvionar'' (C. B r â n d u ş şi colab., 1965, p. 116).

Cel mai important afluent al Tazlăului este Tazlăul Sărat care, după ce iese din munte, în avale de Lucăceşti (cartier al oraşului Moineşti), secţionează transversal o bună parte din depresiune, creîndu-şi o vale largă pe seama argilelor, marnelor şi gresiilor friabile, helveţiene. Deşi are aspect de vale evoluată,

Tazlăul Sărat este relativ tînăr, în sectorul său subcarpatic, deoarece nu are terase mai înalte de 35—40 m altitudine relativă (C. Brânduș, 1970). Interfluviile mai înalte ce o mărginesc de o parte și alta, deși se mențin la aproximativ 100—120 m față de talvegul văii, nu sînt terase; s-au format prin procese obișnuite de retragere a versanților.

Lipsa teraselor mai înalte de 35—40 m vine în contradicție cu ipoteza susținută de S. Athanasiu (1907), conform căreia Trotușul ar fi curs cîndva spre Tazlăul Mare, dar vine în sprijinul unei alte ipoteze, susținută de N. N. Lupu (1932), după care Tazlăul Sărat a curs spre Trotuș anterior terasei medii de 35—40 m, peste actuala „șa" a Moineștilor, și a fost captat ulterior de un rîu ce a înaintat dinspre Tazlăul Mare (fig. 5).

Depresiunea Cracău — Bistrița ajunge cu extremitatea ei sudică pe teritoriul județului Bacău, ocupînd un teritoriu redus între interfluviul Bistrița — Tazlău (în vest) și falia pericarpatică (în est), ce trece la est de Buhuși și traversează valea Bistriței între Racova și Buda. Relieful subcarpatic propriu-zis se găsește pe dreapta Bistriței, sub forma unor interfluvii prelungi sau adevărate platouri orientate vest — est, a căror altitudine coboară de la 450—500 m, cît au pe cumpăna de ape cu Tazlăul, la 350—400 m în est.

Bistrița, în sectorul subcarpatic și în cel de podiș, pînă la confluența cu Siretul, are o vale largă, de peste 2 km lățime la nivelul treptei de 2—4 m altitudine relativă, cu numeroase terase, unele din ele cu dezvoltare foarte mare. Cea mai înaltă terasă din sectorul extracarpatic al Bistriței, de 160—170 m altitudine relativă, apare pe ambii versanți, dar, la est de pîrîul Racova, ea are o lățime de peste 2,5 km și o netezime ideală (I. Donisă, 1968). De fapt, întregul interfluviu Bistrița — Siret, de aici în avale, este reprezentat prin terase din ce în ce mai joase, terminîndu-se cu nivelul de 35—40 m altitudine relativă la Capul Piscului (Bacău).

Interfluviul dintre Bistrița și Tazlău este îngust, cu o altitudine medie de 500 m, și reprezintă terasa de 110—120 m altitudine relativă a Tazlăului Mare (C. Brânduș și colab., 1965). De la dealul Piscul Caselor spre sud el se transformă într-un interfluviu sculptural, terasa înaltă fiind în acest caz mai

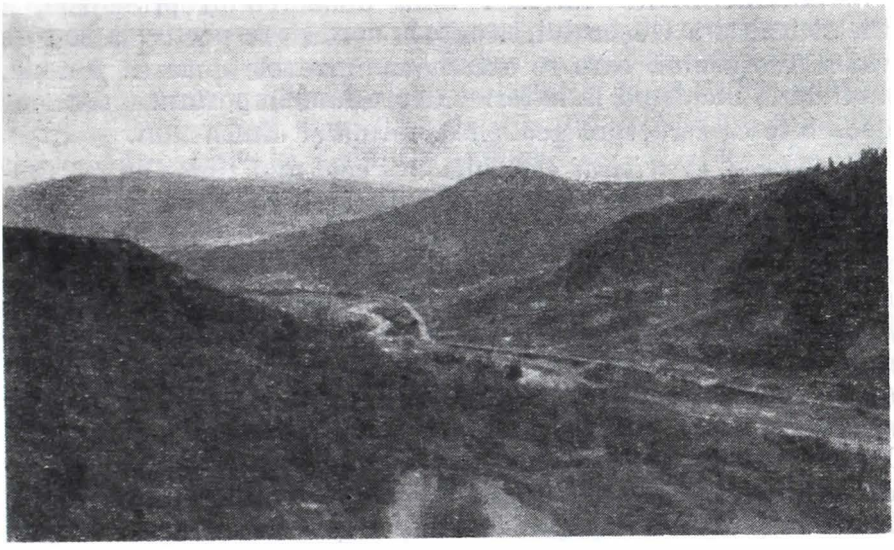

Fig. 5. — Tazlăul Sărat la intrarea în unitatea subcarpatică. În centrul fotografici două forme de relief caracteristice : șaua Moineștilor și dealul Osoiul (foto C. Brâncuș).

la vest. Prezența acestei cumpene de ape în imediata vecinătate a Tazlăului se datorește împingerii sale către vest de afluenții Bistriței, cu o eroziune regresivă mult mai energică, datorită nivelului lor de bază mai coborît (pe aceeași paralelă, Bistrița este mai coborîtă cu 170 m decît Tazlăul). La nord de dealul Piscul Caselor, afluenții Bistriței au distrus parțial nivelul acumulativ de 110—120 m, ajungînd în unele puncte pînă la nivelul terasei de 30—40 m altitudine relativă a Tazlăului, creînd o situație de captare iminentă (de ex. înșeuarea din dealul Grozeștilor, situată pe teritoriul județului Neamț) (C. Brâncuș și colab., 1965).

Culmile înalte externe. Sînt două culmi principale, a Pietricicăi și a Oușorului, situate la nord și, respectiv, la sud de valea Trotușului, care se aseamănă între ele doar ca funcție, amîndouă închizînd la exterior depresiuni importante, dar sînt deosebite ca structură geologică, formă și dimensiuni.

Culmea Pietricicăi este una din cele mai tipice culmi subcarpatice, întinzîndu-se de la sud de Trebiș (Depresiunea Trebișului) pînă deasupra văii Trotușului, la Gura Văii — Slobozia, pe mai bine de 35 km. Ea domină cu 200—300 m atît depresiunea din vest, cît și valea Siretului, prin versanți puternic înclinați. Este mai masivă și mai înaltă în jumătatea sudică, unde culmea principală se menține la peste 600—650 m și depășește 700 m în două vîrfuri (Cărunta de 716 m și Capăta de 740 m) și ceva mai coborîtă în nord, între valea Trebișului și șoseaua Bacău — Sănduleni — Gheorghe Gheorghiu-Dej, unde își pierde din masivitate și din înălțime. Aici, înălțimile maxime nu ajung la 600 m (vîrfurile Căpățîna 583 m și Pietricica 585 m), iar unele înșeuări coboară sub 400 m. Cea mai joasă este înșeuarea dintre pîrîul Trebiș și pîrîul Bou (afluent al Tazlăului), ce se află la aproximativ 360 m și peste care trece șoseaua Bacău — Scorțeni — Moinești.

Înălțimile și masivitatea mai mare din sud se datoresc faciesului petrografic (domină conglomeratele burdigaliene), dar și faptului că aici, în jumătatea sudică, anticlinalul din axul Culmii Pietricica a suferit în cuaternar o înălțime mai puternică. Înălțarea respectivă este dovedită de prezența celor două „butoniere" de paleogen care apar la Sărata și Valea Mare, dar mai ales de dezvoltarea mare a teraselor înalte de 100—110 m și 130—140 m, numai pe versantul stîng al Tazlăului, din avale de Sănduleni (C. B r â n d u ș și colab., 1964).

Văile care își au obîrșia în Culmea Pietricica sînt mai adînci și cu versanți puternic înclinați, uneori pînă la verticală, pe flancul estic, datorită nivelului de bază mai coborît (valea Siretului) și a faciesului petrografic (conglomerate), cum sînt văile Negel și Sărata. Pe flancul vestic văile sînt mai puțin adînci datorită nivelului de bază mai ridicat (valea Tazlăului), iar versanții au pante mai puțin accentuate.

Spre nord, Culmea Pietricica se termină la Depresiunea Trebişului, care reprezintă de fapt bazinul de recepţie al Trebişului, creat pe seama unui facies sarmaţian argilos-nisipos-grezos. Această depresiune „apare relativ joasă (280—200 m), largă şi disimetrică, fiind dominată la sud de înălţimi ceva mai semeţe din periferia Culmii Pietricica" (V. T u f e s c u, 1966, p. 105).

Culmea Ouşorul are aspectul unui masiv cu dimensiuni mult mai reduse, care se aseamănă cu Pietricica doar ca altitudine, avînd trei vîrfuri de peste 700 m, respectiv Ouşorul (de 753 m), Ursoiul Mare (de 718 m) şi Coada Văii Babei (de 771 m), acesta din urmă fiind situat pe hotarul cu judeţul Vrancei.

Spre vest se termină cu versanţi abrupţi, ce domină cu aproape 300 m culmile deluroase ale Depresiunii Caşin, iar spre est coboară mai domol, continuîndu-se, dincolo de pîrîul Popenilor, cu dealurile şi colinele Platformei Zăbrăuţi. Pantele sînt domoale şi spre nord, unde se face trecerea la terasele înalte ale Trotuşului.

Formaţiunile geologice din Masivul Ouşorul sînt complet diferite ca structură petrografică şi tectonică de cele miocene, specifice Depresiunii Caşin sau regiunii subcarpatice de la nord de Trotuş, fiind reprezentate prin depozitele de Cîndeşti, villafranchiene, în care domină pietrişurile şi nisipurile cu o structură torenţială, de cîteva sute de metri grosime. Aceste depozite piemontane sînt mult mai extinse, înconjurînd pe la exterior Carpaţii de curbură. Ele se găsesc şi la nord de Trotuş, pînă la pîrîul Răcăciuni, pe seama lor formîndu-se Platforma Orbenilor (Pănceştilor). Aici, la nord de Trotuş, trecerea de la depozitele piemontane, mai friabile, la depozitele miocene ale Culmii Pietricica se face printr-o depresiune de contact (de la Dumbrava), care reprezintă de fapt valea largă a Pîrîului Mare.

Unitatea de podiş

Unitatea aceasta ocupă toată partea estică a judeţului şi este reprezentată prin sectorul central-vestic şi nord-vestic al Colinelor Tutovei (Platforma Tutovei), pînă la interfluviul Tutova — Zeletin.

Structura geologică a respectivei regiuni, caracterizată prin formațiuni friabile, argilo-marnoase și nisipoase, cu înclinare slabă spre SSE, explică în mare măsură monotonia reliefului său de ansamblu, dată de o succesiune de interfluvii prelungi, nu prea înalte (350—450 m), orientate în general pe direcția nord — sud. În întreaga regiune se evidențiază cîteva culmi mai importante, prin lungimea și înălțimea lor, ce corespund cumpenelor de apă dintre rîurile principale, respectiv Berheciul, Zeletinul, Tutova.

În vest se remarcă interfluviul Siret — Berheci, cu o lungime considerabilă, de la Pîrîul Morii, în nord, pînă dincolo de hotarul sudic, cu înălțimi ce se mențin peste 400 m și depășesc uneori 500 m (dealurile Scaunului de 522 m și Vîrlănești de 520 m) și cu o lățime de aproape 20 km dacă este luat în ansamblul său. Atît afluenții Siretului (Răcătăul, Polocinul), cît și ai Berheciului (Dunavățul, Reprivățul, Găiceana) au pătruns destul de puternic în acest interfluviu și l-au fragmentat în culmi secundare, a căror altitudine coboară treptat spre Siret și, respectiv, Berheci, încît culmea principală s-a îngustat foarte mult, evidențiindu-se doar prin înălțimile sale mai mari.

Interfluviile de la est de Berheci păstrează în mare parte aceleași caracteristici, însă sînt ceva mai puțin extinse și mai bine individualizate. Și aici înățimile depășesc 450 m, mai ales în nord, unde, în dealul Doroșanu (564 m), se atinge cota maximă din Colinele Tutovei. În general, toate aceste culmi interfluviale sînt mai înalte în jumătatea nordică și coboară treptat în altitudine spre sud, la valori mai mici de 300 m.

În nord, Colinele Tutovei se unesc într-o culme comună, orientată vest — est, înaltă de peste 400 m, care constituie cumpăna de ape dintre Bîrladul superior și afluenții săi din cursul mijlociu și inferior (Racova, Tutova etc.).

Luîndu-se în considerare „trăsăturile reliefului actual al Colinelor Tutovei, se constată că nu există elemente care să permită separarea unor platforme de eroziune situate la diferite altitudini și de vîrste diferite" (I. H â r j o a b ă, 1968, p. 77). Autorul mai sus citat apreciază că s-a format o singură suprafață de nivelare, poligenetică, în tot intervalul de la pon-

ţian la villafranchian, care este din ce în ce mai nouă spre sud, pe măsura retragerii apelor marine.

Deşi stratele geologice sînt monoclinale, către SSE, formele structurale de relief nu sînt prea frecvente, datorită friabilităţii mari a rocilor. Ele apar totuşi sub formă de platouri structurale, pe interfluviul Siret — Răcătău, datorită unui orizont caracteristic de cinerite andezitice, mai rezistent la eroziune, precum şi sub formă de cueste (I. H â r j o a b ă, 1968). Datorită caracterului predominant consecvent al reţelei hidrografice, nici cuestele n-au o răspîndire prea mare. Ele apar numai în acele sectoare unde văile au un caracter subsecvent, ca de exemplu în nord-est (cuestele Racovei, ale Lipovei şi ale Tutovei), în nord-vest (cuestele Dămieneştilor şi ale pîrîului Valea Mare), precum şi bazinul Răcătăului (cuestele Parincei, Năneştilor şi Pînceştilor).

Petru principalele rîuri care drenează regiunea, Berheciul şi Zeletinul, precum şi unii afluenţi ai lor, este caracteristic faptul că deşi au văi largi, cu şesuri bine dezvoltate, încă din cursul superior, cu o lăţime medie de 300—400 m, nu au decît două nivele de terasă (5—8 şi 10—20 m altitudine relativă) şi acelea cu apariţii sporadice.

Un alt element ce caracterizează relieful Colinelor Tutovei îl reprezintă degradările puternice ale versanţilor, în special prin eroziune torenţială, ce îmbracă toată gama de forme, precum şi prin alunecări şi spălări areale, aceste procese fiind favorizate de o structură geologică adecvată (faciesul friabil şi alternanţa de strate) şi de pante relativ mari. Degradările au cea mai mare intensitate în regiunea central-nordică, unde energia reliefului este maximă (peste 300 m) şi pantele au cele mai mari valori (10—15° sau chiar peste 20°). Această regiune coincide în mare parte cu bazinul superior al Tutovei, Zeletinului şi Berheciului. Spre sud, intensitatea degradărilor scade, cu excepţia văilor Zeletin şi Berheci, unde mai sînt totuşi destul de active, rîpile şi ravenele apărînd la tot pasul.

Valea Siretului, una din cele mai importante văi ale ţării, străbate teritoriul judeţului de la nord la sud, între Hîrleşti şi Sişcani, pe mai bine de 80 km, sub forma unui culoar larg, depresionar. Lăţimea medie a văii, la nivelul terasei inferioare

de 5—8 m altitudine relativă, este de aproximativ 5—6 km, însă în unele locuri depășește această medie, ajungînd la peste 10 km, ca în sectorul de confluență cu Bistrița, iar în altele se îngustează considerabil, ajungînd la 2—3 km, ca în sectorul de la Răcăciuni.

Îngustarea văii în „defileul" Răcăciuni s-ar putea datora caracterului său antecendent în sectorul respectiv „de-a curmezișul bombării axiale simțite atît în subcarpați (Culmea Pietricica Bacăului), cît și în Podișul Moldovei (564 m vîrful Doroșanu)" (V. Mihăilescu, 1966, p. 248), precum și eroziunii diferențiale dată de prezența cineritelor andezitice, mai rezistente la eroziune (I. Hârjoabă, 1968).

Valea Siretului are un caracter asimetric destul de evident, cu versantul stîng aburpt, puternic afectat de procese geomorfologice actuale și fără terase, sau cu terase sporadice, iar cu versantul drept mai domol, terasat, făcîndu-se o trecere gradată spre Culmea Pietricica. În sectorul de la Răcăciuni sînt opt nivele de terasă, toate pe versantul drept, fiind bine exprimate în relief. Cea mai înaltă, de 205—210 m altitudine relativă, face trecerea la glacisul piemontan, situat la poalele Pietricicăi, sau la interfluviile sculpturale ce coboară din Pietricica. Celelalte nivele, de 180, 160, 135—140, 105—110 și 60—80 m altitudine relativă, apar pe interfluviul Siret — Căprean, cea mai evidentă și mai întinsă dintre ele fiind terasa de 60—80 m. Succesiunea lor se încheie cu terasele inferioare, de 20—35 m și 5—8 m altitudine relativă, care au cea mai mare extindere[2]. Aceste terase se racordează în general cu cele din amunte de Bacău (T. Bandrabur și P. Giurgea, 1965).

Impresia de vale largă se datorește și extinderii foarte mari, de ordinul kilometrilor, a teraselor inferioare și medii. De o netezime și întindere impresionantă este terasa de 35—40 m de pe interfluviul Siret — Bistrița, terminată sub forma unui pinten ascuțit la Capul Piscului, cea de pe dreapta Siretului, de la aeroportul orașului Bacău în avale, precum și terasa de 10—12 m altitudine relativă, pe care se află zona rezidențială

[2] C. Brânduș, N. Lupu, M. Balan, *Contribuții la studiul geomorfologic al teritoriului comunei Răcăciuni — Bacău* (sub tipar).

a oraşului Bacău, care de fapt este mai mult a Bistriţei decît a Siretului, şi continuarea ei spre avale (Nicolae Bălcescu etc.).

Asimetria văii Siretului are cauze diverse, însă, dintre acestea, s-ar părea că un rol determinant l-au avut împingerea spre est a Siretului de către reţeaua hidrografică ce cobora din Carpaţi, precum şi regimul tectonic diferit al celor două mari unităţi geostructurale, de orogen şi de platformă, pe care Siretul le desparte.

Existenţa teraselor înalte şi în sectorul sudic (Răcăciuni) şi racordarea lor cu cele de la nord de Bacău arată că valea Siretului a înaintat spre sud o dată cu retragerea mării sarmatice. De asemenea, faptul că de la sud de Răcăciuni Siretul se adînceşte în pietrişurile piemontane villafranchiene este încă un indiciu că valea Siretului este mai veche în nord şi mai recentă în sud (fig. 6).

RESURSELE SUBSOLULUI

Structura geologică complexă a judeţului Bacău justifică presupunerea că în subsolul său există o gamă variată de materiale utile. Unele dintre aceastea au o mare însemnătate pentru economia judeţului şi a ţării. În acest sens amintim petrolul, gazele naturale, cărbunele, sarea, apele minerale.

Petrolul şi gazele naturale se exploatează de pe o suprafaţă destul de întinsă. În cadrul zonei flişului, exploatări de această natură se fac pe valea Tazlăului Sărat, între Moineşti şi Zemeş, pe valea Trotuşului, în cadrul Depresiunii Dărmăneşti, pe valea Slănicului şi pe valea Oituzului, în bazinul depresionar Hîrja — Poiana Sărată. Se găseşte înmagazinat la adîncimi ce oscilează între 150 şi 900 m, în gresia de Kliwa, în unele

gresii în facies eocen, precum și în depozitele miocene de pe valea Oituzului. În unitatea neogenă, exploatările se fac din depozitele miocene, cum sînt cele de pe cursul mijlociu al Tazlăului (la nord și sud de Tescani), sau din depozitele oligocene (gresia de Kliwa) în regiunea Solonț — Stănești. Gazele naturale, în afara regiunilor petrolifere, se mai exploatează pe valea Siretului, în sectorul Hîrlești — Onișcani, din depozitele sarmațiene de platformă.

Cărbunele, sub formă de cărbune brun, se exploatează din depozitele sarmațianului superior al Bazinului Dărmăneștilor, cel mai important bazin carbonifer din Moldova. Se găsesc peste 30 de strate cu cărbuni, din care 7 sînt în exploatare. De asemenea, cărbuni, sub formă de lignit, se mai găsesc în depozitele pliocene din regiunea Pralea (pe văile Ursoaia, Secului, și Goșpei), unde s-au făcut exploatări pînă în 1955, dar au fost închise ca nerentabile.

Sarea este o altă bogăție însemnată, specifică de altfel pentru regiunea subcarpatică. Se găsește în depozitele aquitaniene, de la contactul flișului paleogen cu unitatea neogenă, sub forma unor masive, mai mult sau mai puțin importante, la : Grozești (pe Oituz), vîrful Măgura (la Slănic-Sat), Tg. Ocna, Lunca (sud—vest de Moinești), Zemeș (pe Tazlăul Sărat). Dintre acestea, în exploatare se găsește masivul de la Tg. Ocna, care este și cel mai important. În strînsă legătură cu zăcămintele de sare sînt aparițiile destul de numeroase ale izvoarelor cu ape mineralizate. Se evidențiază apele clorosodice, feruginoase și sulfuroase de la Băile Slănic. Izvoare de aceeași natură mai sînt la Moinești, Tg. Ocna, Poiana Sălăriei, Sărata — Bacău etc.

Cu importanță locală sînt materialele de construcție, destul de diverse, reprezentate prin gresii și calcare specifice zonei flișului (gresiile de la Sălătruc, Goioasa, Comănești, Culmea Berzunț, Slănic-Moldova și calcarele de la Solonț și Ștefan cel Mare), prin caolin (Măgura — Bacău), tufuri vulcanice (Răcătău și Buhoci), prin argile, marne, gipsuri și gresii calcaroase oolitice specifice zonei de podiș. De asemenea, subliniem importanța pentru construcții a pietrișurilor și nisipurilor cuaternare din albiile majore sau terasele tuturor rîurilor mai

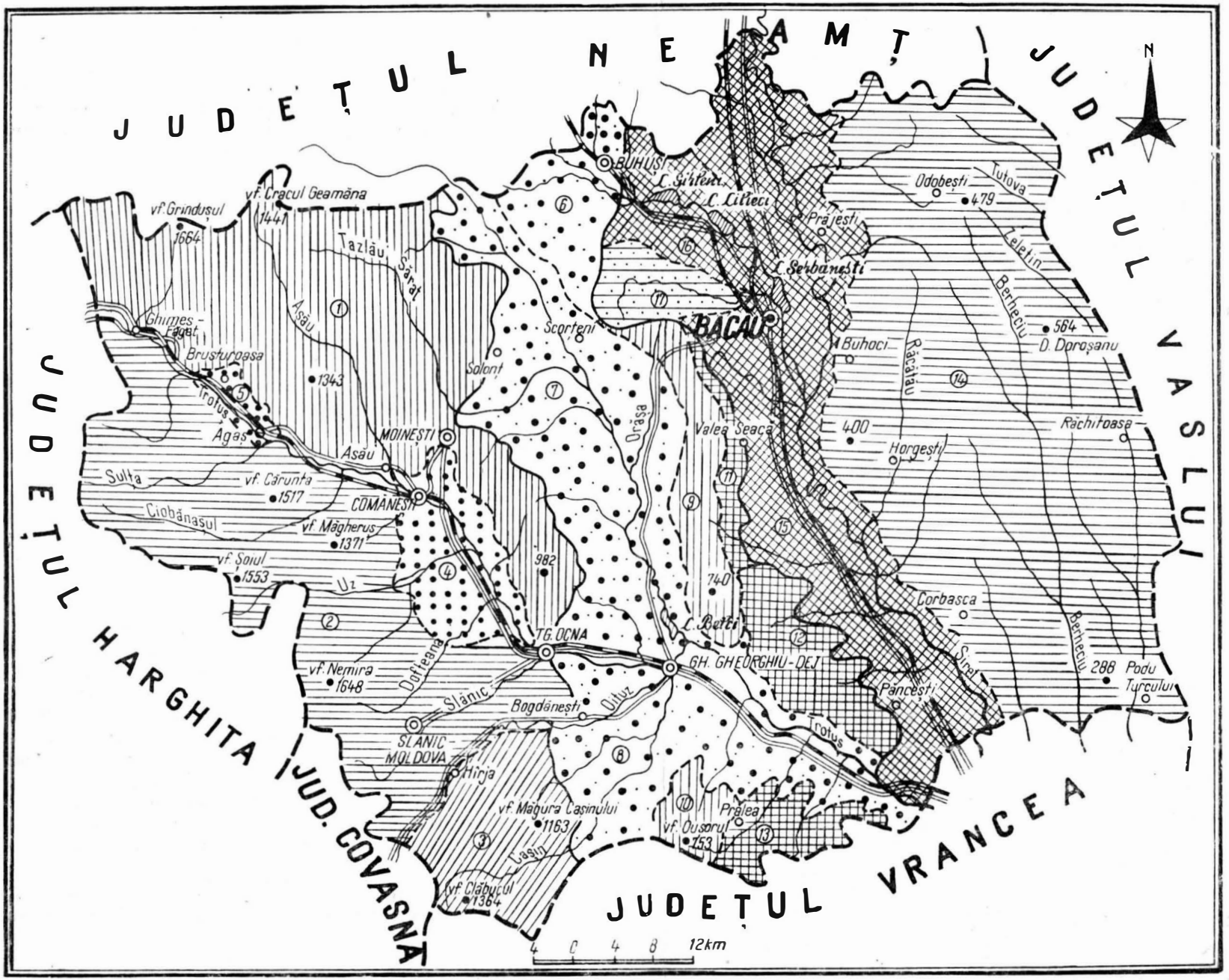

Fig. 6. — Schița unităților și subunităților geomorfologice (întocmită de C. Brânduș).

I. Unitatea montană: *1*, Munții Tarcăului; *2*, Munții și Munceii Trotuș — Oituz; *3*, Munții Vrancei; *4*, Depresiunea Dărmănești; *5*, Depresiunea Agăș — Brusturoasa. **II. Unitatea subcarpatică:** *6*, Depresiunea Cracău — Bistrița; *7*, Depresiunea Tazlăului; *8*, Depresiunea Casinului; *9*, Culmea Pietricica; *10*, Culmea Ousorul; *11*, glacisul piemontan al Petricicăi; *12*, piemontul Păncești; *13*, piemontul Zăbrăuți. **III. Unitatea de podiș:** *14*, Colinele Tutovei; *15*, valea Siretului; *16*, valea Bistriței; *17*, Depresiunea Trebeșului.

mari, ce se exploatează în balastierele de pe văile Trotușului (amunte de Urechești, la Comănești, Joseni, Sălătruc), Bistriței (Bacău) și Siretului.

CLIMA

Ca și sub aspect reliefal, județul Bacău prezintă mari variații climatice, atît de la nord la sud, dar mai ales de la vest la est. Aceasta își găsește explicația pe de o parte în factorii genetici (radiația solară și circulația generală a atmosferei), iar pe de altă parte în căderea în trepte a reliefului de la 1 600 m la mai puțin de 100 m, a prezenței unor subunități morfologice cu caractere diferite, a dezvoltării și orientării văilor principale de la nord-vest către sud-est, a puternicei fragmentări și a expunerii versanților, cît și a covorului vegetal diferit ca procent de acoperire.

Într-adevăr, de la înălțimile din partea vestică pînă la cele din partea estică, mediile temperaturilor multianuale variază în raport cu formele de relief în așa fel încît se ajunge de la temperatura medie anuală de 2°C la temperaturi medii anuale de 8—9°C în Colinele Tutovei și valea Siretului. Acest fapt se pune foarte clar în evidență și din izotermele anuale, care în desfășurarea lor au o direcție în sensul orientării liniilor mari de relief și a variației altitudinii acestora. Traseul izotermelor de 4,6 8 și 9°C, în special în zona carpatică și subcarpatică, se suprapune cu acela al curbelor principale de nivel, conturînd precis văile și depresiunile, iar în podiș delimitînd zonele cu relief mai înalt de cele cu relief mai jos (fig. 7).

Același lucru se observă și din repartiția precipitațiilor medii anuale. Din figura 8 se poate observa cu ușurință cum

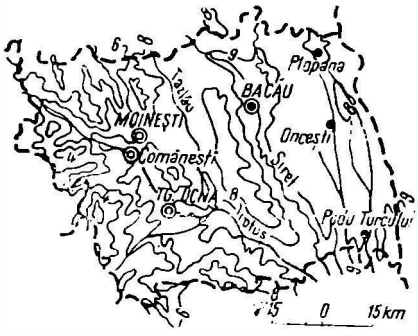

Fig. 7. — Harta temperaturilor. Temperatura medie anuală (după *Atlasul climatologic al R.S.R.*, 1966).

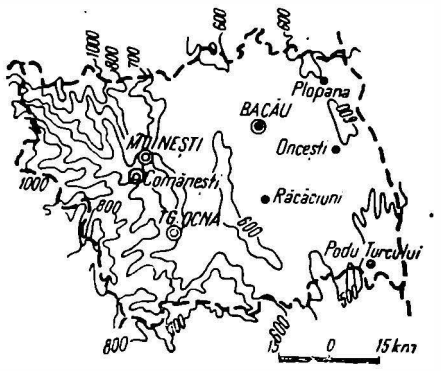

Fig. 8. — Harta precipitațiilor. Precipitații medii anuale (după *Atlasul climatologic al R.S.R.*, 1966).

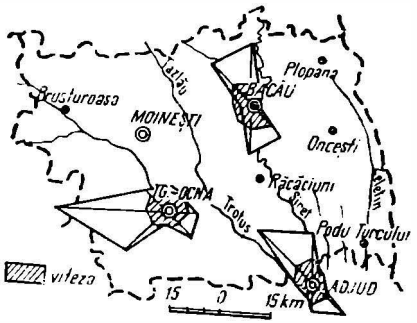

Fig. 9. — Vîntul — medii anuale pe direcții (frecvențele la % și vitezele în m/s (după *Atlasul climatologic al R.S.R.*, 1966).

de la cantitățile maxime de 1 000—1 200 mm din zona carpatică se ajunge la 500—600 mm în zona de podiș și valea Siretului, cu reliefuri mai coborîte.

Regimul de frecvență medie anuală a vînturilor arată o predominare accentuată a curenților de aer din nord și nord-vest, cît și dinspre sud și sud-est (fig. 9).

Din caracteristicile izotermelor, cît și din repartiția precipitațiilor și a aspectului diferit pe care îl au rozele vînturilor la Bacău și Tg. Ocna rezultă cu claritate că radiația solară și dinamica generală a atmosferei sînt puternic influențate de con-

diţiile de relief. Toate aceastea fac ca în cuprinsul judeţului Bacău clima să prezinte deosebiri aşa de diferite de la o regiune la alta încît să ne permită a deosebi mai multe domenii climatice, şi anume: climatul munţilor, climatul zonei subcarpatice, climatul Colinelor Tutovei şi climatul văii Siretului.

Clima zonei montane, care ocupă partea de vest, se caracterizează prin ierni lungi şi aspre, cu precipitaţii bogate sub formă de zăpadă şi ploaie (peste 1 000 mm), cu o lungă perioadă de acoperire a solului cu zăpadă, peste 100 de zile, ceea ce face ca temperatura medie a aerului să se menţină mult timp sub 0°C. Aici ninge devreme, uneori chiar din octombrie, iar topirea zăpezilor se face în aprilie. Amplitudinea medie anuală este peste 20°C (16°C în iulie şi —5°C în ianuarie).

Viteza vînturilor atinge valori mari îndeosebi iarna, cînd se deplasează masele de aer ale anticiclonului siberian, care depăşesc uneori Culmea Nemirei, producînd spre Transilvania vînturi de tip bora (I. G u g i u m a n şi colab., 1960). Direcţia dominantă a circulaţiei generale a aerului la nivelul culmilor montane înalte este din vest şi nord-vest. În timpul verii, ca şi toamna ori primăvara se produc pe versanţii cu orientare estică şi sud-estică efecte de föhn, determinate de deplasarea maselor de aer din vest şi nord-vest.

O notă deosebită în climatul montan o introduc Depresiunea Dărmăneşti şi valea largă a Trotuşului, cu frecvente inversiuni de temperatură. Aici iarna apar insule de aer rece, iar vara de aer cald, cu temperaturi medii cu 5—7°C mai ridicate decît în munţii care le înconjură. Datorită aşezării de adăpost, dinamica atmosferei fiind mai moderată, cantitatea precipitaţiilor este mai redusă (600—700 mm anual).

Clima zonei subcarpatice. În această zonă clima are cu totul alte caracteristici decît în zona carpatică ori de podiş. Aici toate elementele meteorologice au valori şi regimuri mult deosebite de cele din Carpaţii Orientali, cît şi de cele din Colinele Tutovei. Şi aici iernile sînt geroase, dar mult mai scurte. Primăverile încep mai devreme, încă din martie, iar iernile mai tîrziu. Verile sînt calde, urmate de toamne lungi.

Temperatura medie anuală este în Subcarpaţi de 8—9°C, cu —2 sau —3°C în ianuarie şi 19—20°C în iulie. Extremele

absolute se apropie de cele din podiș. La Tg. Ocna, temperaturile extreme înregistrate între 1896 și 1955 au fost de —29,6°C. în ianuarie și 40,8°C în iulie. Luni ale căror temperaturi medii anuale au valori negative sînt numai trei : decembrie, ianuarie și februarie.

Dinamica atmosferei este mai moderată decît în munți și chiar decît în podiș, vînturile dominante rîmînînd totuși cele din nord-vest și vest, urmate de cele din est și sud-est.

Cantitatea anuală de precipitații se apropie de aceea din depresiunile intracarpatice (550—650 mm), cu deosebire că în regimul lor apar uneori și secete, frecvente în regiunea subcarpatică Onești — Tg. Ocna.

În lungul zonei de piemont, ce se dezvoltă în zona externă a regiunii subcarpatice, particularitatea climatică o formează frecvența efectelor de föhn, determinate de scurgerea aerului spre sud-est și est provenit din masele de aer din vest și nord-vest, care ridică temperatura, dau cer senin și favorizează producerea secetelor, condiții climatice prielnice dezvoltării podgoriilor. În general, această nuanță climatică se prezintă ca o zonă îngustă de tranziție între clima Subcarpaților și aceea a podișului.

Clima Colinelor Tutovei se deosebește atît de aceea a Carpaților Orientali, cît și de aceea a regiunii subcarpatice. Climatul acestei subunități este o urmare a faptului că deasupra acestei regiuni pătrund cu ușurință, iarna ca și vara, masele de aer din sectorul estic, sud-estic, nordic și nord-vestic. Așa se explică frecvența iernilor destul de aspre, cu viscole mari, și a verilor călduroase și uneori secetoase.

Temperatura mijlocie anuală prezintă valori de peste 9°C, cu o amplitudine medie anuală de 24°C (—3°C în ianuarie și 21°C în iulie). Extremele absolute înregistrate au fost la Onceşti de —27°C în perioada rece a anului și 37,6°C în perioada caldă.

Precipitațiile ating valori cuprinse între 550 și 600 mm anual în nord și sub 400 mm în sud, iar vînturile au o intensitate mare. Și în podiș se produc inversiuni de temperatură, însă amploarea acestora este mai redusă ca în Carpați și zona subcarpatică, datorită faptului că văile au o adîncime mai mică.

Căldura accentuată din timpul verii şi frigul din timpul iernii, alături de marea amplitudine absolută a temperaturii şi de cantitatea redusă de precipitaţii, imprimă climatului din Colinele Tutovei un caracter continental de nuanţă excesivă.

Clima văii Siretului. Valea mijlocie a Siretului, care constituie treapta cea mai joasă de relief din cuprinsul judeţului Bacău, prezintă o climă mai aspră în albia majoră şi pe terasele joase, net deosebită atît de regiunile din est, cît şi de cele din vest. În determinarea acestui climat un rol deosebit îl joacă masele de aer continental, ca şi în Colinele Tutovei. Temperatura medie anuală este de sub 9°C în sectorul de la nord de Bacău şi de peste 9°C în jumătatea sudică. Pătrunderea în timpul iernii a maselor de aer continental rece din nord-est şi est determină la Bacău, în luna ianuarie, media de −4,1°C, cu abateri de la normală foarte mari în unii ani. Aşa a fost în 1954, cînd media lunii ianuarie a fost de −12°C. În schimb vara, prin pătrunderea de aer continental cald din est şi mai ales din sud, temperatura medie a lunii iulie ajunge la peste 20,8°C. În unii ani şi media lunii iulie poate să atingă valori de 22,7°C, cum a fost în 1946, şi extreme absolute de 38,8°C. Aceasta denotă că starea variaţiilor extreme este foarte mare (71,3°C).

Dinamica atmosferei se caracterizează printr-o intensă circulaţie în lungul văii, ca şi prin curenţii descendenţi de pe versanţi. În cadrul acestei dinamici, predominanţă au vînturile de nord şi nord-vest, iar în al doilea rînd cele din sud şi sud-est.

Umiditatea atmosferică este foarte accentuată, ca efect al evaporării apei din rîuri şi lacuri. Această umiditate devine şi mai evidentă, datorită stratificării în timpul nopţii, vara şi în toată perioada rece a anului, a aerului mai rece din regiunile înalte din jur spre fundul văilor, mărind astfel umiditatea relativă care dă naştere la ceţuri. În astfel de condiţii, temperatura aerului atinge noaptea, îndeosebi în perioada rece a anului, valori mult mai scăzute decît în zonele vecine mai înalte.

În condiţiile acestei dinamici atmosferice şi a regimului termic, cantitatea medie a precipitaţiilor este mai scăzută decît în celelalte domenii climatice din vest, atingînd la Bacău media de 540 mm (fig. 10).

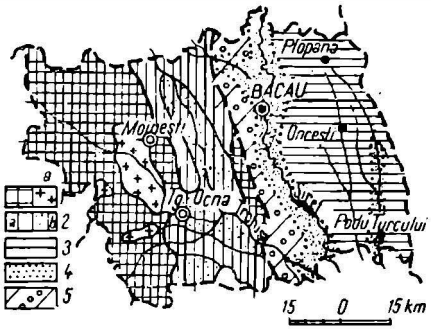

Fig. 10. — Harta raionării climatice (după I. Gugiuman și colab., 1960).

1, Domeniul climatului montan; *1a*, climatul de adăpost din Depresiunea Dărmănești; *2*, domeniul climatului subcarpatic; *2a*, al dealurilor subcarpatice; *2b*, al dealurilor subcarpatice joase și al văilor; *3*, domeniul climatic al Colinelor Tutovei; *4*, domeniul climatic al văii Siretului; *5*, climatul glacisului piemontan.

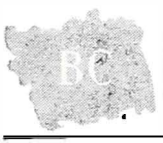

HIDROGRAFIA

Apele subterane. Din cercetările întreprinse de geologi și consemnate în harta hidrogeologică a țării se poate desprinde că județul Bacău are bogate pînze de ape subterane, cu niveluri hidrostatice foarte variate, în raport cu natura substratului petrografic (permeabil, fisurat, impermeabil).

În șesurile aluvionare alcătuite din roci cu granulație grosieră (pietrișuri), din lungul Siretului, Bistriței și Trotușului, există bogate pînze de ape libere la adîncimi de 2—15 m.

De asemenea, pînze acvifere bogate se găsesc la baza teraselor largi ale acelorași rîuri, cît și a conurilor de dejecție, dezvoltate la punctele de confluență a numeroaselor rîuri ce debușează către principalele axe colectoare (Siret, Bistrița, Trotuș).

Strate acvifere întinse, dar mai puțin bogate, în unele cazuri discontinui, datorită fragmentării reliefului, se găsesc și în depozitele pliocene din interiorul Carpaților (Depresiunea Dărmănești), dar mai ales în complexul sarmato-pliocen de

la exteriorul acestora (Colinele Tutovei), ce ocupă o bună parte din teritoriul județului.

Rețele acvifere întinse se mai găsesc și în flișul Carpaților Orientali, din partea vestică a județului.

Cea mai lipsită regiune în pînze acvifere de suprafață (totuși nefiind excluse cele de adîncime) este Depresiunea subcarpatică a Tazlaelor, alcătuită din roci impermeabile.

Această dispoziție a stratelor acvifere se reflectă într-o oarecare măsură și în regimul de alimentare a rîurilor, în regimul scurgerii și mai ales în densitatea rețelei hidrografice.

În regiunile cu pînze freatice bogate, cum ar fi zona muntoasă, alimentarea rîurilor se face din apele freatice în proporție de peste 30%, iar scurgerea și, legat de aceasta, debitul au un caracter mult mai constant, pe cînd în Depresiunea Tazlaelor și în Colinele Tutovei pînzele acvifere participă în alimentarea rîurilor în proporție de 20%, acestea avînd un regim hidrologic foarte neregulat.

Apele curgătoare. Peisajul fizico-geografic al județului Bacău prezintă, după cum s-a arătat, o mare varietate și complexitate. Zonalitatea pe orizontală și pe verticală a întregului complex de condiții fizico-geografice reprezintă trăsătura principală a peisajului. În cadrul acestora, hidrografia este unul din elementele principale, reflectînd, prin densitatea, regimul și chimismul ei, cele mai importante caracteristici litologice, reliefale, pedologice, climatice și biotice. În funcție de acestea, în cadrul județului Bacău se individualizează zona muntoasă cu o rețea hidrografică deasă (0,7—0,9 km/km^2), permanentă și cu un debit mai constant, zona subcarpatică cu o rețea mai rară (0,5—0,7 km/km^2), permanentă, dar cu un regim al scurgerii mai neregulat, și zona de podiș (Colinele Tutovei), caracterizată printr-o densitate și mai mică (0,3—0,5 km/km^2) și prin caracterul torențial pronunțat al tuturor rîurilor.

Principalele rîuri de pe teritoriul acestui județ sînt Siretul, Bistrița, Trotușul și cîțiva afluenți ai Bîrladului, în partea de est. Toate apele curgătoare sînt tributare Siretului, județul Bacău fiind în totalitate în bazinul hidrografic al acestuia.

Începînd de la vest spre est, cel mai important rîu este Trotușul. Acesta drenează toată zona montană și aproape în întregime zona subcarpatică, bazinul său ocupînd peste 65% din suprafața județului. El se prezintă, pentru județul Bacău, ca un rîu autohton, deși cu izvoarele sale depășește limitele acestuia. Principalii săi afluenți, în zona montană, sînt: Camînca, Asăul, Urminișul, Plopu și Larga pe stînga și Sulța, Ciobănușul, Uzul, Dofteana, Slănicul, Oituzul pe dreapta.

În zona subcarpatică, cei mai importanți afluenți sînt Tazlăul și Cașinul ce confluează cu Trotușul la localitatea Gheorghe Gheorghiu-Dej, unde este o adevărată piață de adunare a apelor.

Siretul pătrunde pe teritoriul județului în apropiere de localitatea Hîrlești, traversîndu-l de la nord spre sud pe o distanță de 80 km. Împreună cu principalul său afluent Bistrița, care pătrunde pe teritoriul județului la nord de localitatea Buhuși și confluează cu Siretul la sud de orașul Bacău, drenează zona de contact dintre Subcarpați și Podișul Moldovenesc.

În partea de est a județului (Colinele Tutovei) se află un număr relativ mare de rîuri, afluenți ai Bîrladului, cu direcție nord-sudică. Între acestea, cele mai importante sînt Berheciul, Zeletinul și Tutova.

Caracteristică pentru toate rîurile din județ este alimentarea lor, în proporție de peste 70%, din apa provenită din ploi și zăpezi. Participarea apelor subterane la alimentarea rîurilor este extrem de mică în Colinele Tutovei, crescînd spre zona montană, unde ajunge în jur de 30%. În partea estică a județului, pînzele de apă subterană sînt sărace și discontinui, fapt determinat atît de precipitațiile reduse (sub 500 mm), cît și de rocile permeabile subiacente, care permit o infiltrare profundă. Apele curgătoare adesea nu interceptează pînzele de apă de la baza acestora, fapt ce duce la un regim hidrologic neregulat și la un caracter torențial al acestora. În zona muntoasă, cu precipitații abundente, prezența unor rocii impermeabile, aproape de suprafață, determină în majoritatea cazurilor formarea unor depozite de apă, care, fiind în interdependență cu scurgerea superficială, mențin un debit mai constant al rîurilor, deși nu participă în alimentarea lor decît cu aproximativ 30%.

În cazul reliefului acumulativ (terase, glacisuri, conuri de dejecție), pînzele de apă sînt bogate, dar rareori sînt interceptate de văile apelor curgătoare. Așa se face că în partea centrală a județului, unde aceste forme de relief au o mare extindere, participarea apelor subterane în alimentarea rîurilor este de circa 20%. Acest regim de alimentare, acolo unde precipitațiile rămîn principalul element, duce la debite mari la sfîrșitul primăverii și începutul verii, cu viituri în lunile mai și iunie. Excepție face zona montană, unde, datorită ploilor de vară, se înregistrează un al doilea maxim în iulie-august.

Regimul scurgerii, exprimat sub formă de debit specific, crește de la sud-est spre nord-vest. În Colinele Tutovei, în valea Bistriței și a Siretului și în bazinul inferior al Trotușului, scurgerea medie specifică este de 1 l/s/km². Aceasta ajunge la 5 l/s/km² în zona subcarpatică și la 10 l/s/km² în zona montană.

Stratul normal anual al scurgerii variază între 25 și 50 mm în Colinele Tutovei și valea Siretului, 50—150 mm în zona subcarpatică și 150—500 mm în zona montană din vest și nord-vest.

Volumul scurgerii înregistrează variații lunare și sezoniere. Pe toate rîurile din județ domină scurgerea de primăvară, aceasta oscilînd între 35 și 50%, fapt determinat de topirea zăpezilor și ploile abundente din mai-iunie. În Colinele Tutovei și în valea Siretului, scurgerea din timpul primăverii este de 40—50%. Aceasta scade cu cît înaintăm spre vest, ajungînd în zona montană să reprezinte 35—40% din volumul scurgerii multianuale, diferența de 10—15% decalîndu-se în sezonul de vară.

Anotimpurile cu cel mai mic volum al scurgerii sînt toamna pentru partea estică a județului și iarna pentru zona subcarpatică și carpatică, cînd acesta reprezintă 10—15%. În cazul Colinelor Tutovei, scurgerea minimă din timpul toamnei se datorește epuizării în mare măsură a rezervelor subterane, cauzată de secetele din timpul verii și de precipitațiile în general reduse din această regiune.

Minimul de iarnă din zona subcarpatică și carpatică își găsește explicația în temperaturile scăzute ce limitează scurgerea superficială și în alimentarea rîurilor în acest anotimp în special din apele subterane.

În regimul scurgerii, un rol deosebit îl au afluenții montani ai principalelor rîuri, care înregistrează valori ridicate (35%) în timpul verii. Aceasta are drept efect un debit mai constant al rîurilor Trotuș, Bistrița și Siret. Scurgerea maximă are origine pluvio-nivală și pluvială și se înregistrează în perioada caldă a anului (martie-septembrie).

Analiza repartiției teritoriale a volumului maxim asigurat 1% (în mm) arată o variație a acestuia cu altitudinea, în sensul creșterii de la altitudini joase spre altitudini mari, atît pentru viituri cu o singură undă, cît și pentru viituri cu mai multe unde.

În partea estică a județului, unde se resimt mai mult influențele climatului continental, debitele maxime au loc la începutul sezonului cald și numai în mod cu totul accidental, în urma unor ploi terențiale, în iulie — august. În zona montană debitele maxime au frecvența cea mai mare tocmai în această perioadă, înscriindu-se pe fondul unor ani ploioși.

Datorită substratului litologic impermeabil sau semipermeabil, datorită configurației bazinelor de recepție și datorită defrișărilor masive din majoritatea bazinelor hidrografice, scurgerea este foarte intensă, determinînd viituri mari. Fenomenul de remu, cre se întîmplă adesea la confluența afluenților montani cu Trotușul, accentuează mai mult aceste nivele, provocate de scurgerea maximă din timpul verii.

Legat de regimul scurgerii trebuie să avem în vedere și debitul solid. Repartiția teritorială a scurgerii medii specifice a aluviunilor în suspensie relevă valori diferite, în funcție de principalele forme de relief și de litologia acestora.

În zona montană, scurgerea solidă înregistrează valori între 0,1 și 0,25 t/ha/an, în zona subcarpatică și în valea Siretului variază între 1,0 și 2,5 t/ha/an, pentru ca în Colinele Tutovei, cu roci friabile, cu relief fragmentat, cu terenuri în pantă, puțin consolidate, să ajungă la 5 t/ha/an.

În medie, scurgerea specifică de aluviuni în suspensie are valori de 0,1—5 t/ha/an. Anual, prin acțiunea de eroziune areală și torențială, apa transportă circa o tonă de material de pe fiecare ha, reprezentat îndeosebi de stratul fertil de la suprafața solului. În Colinele Tutovei acest proces este foarte intens

şi a dus la o scădere foarte mare a fertilităţii terenurilor agricole pe o suprafaţă de peste 60%.

Turbiditatea apei este mai redusă în zona montană, din vest, unde atinge valori medii de 100 g/m³. În Subcarpaţi, aceasta variază între 1 000 şi 2 500 g/m³, iar în valea Siretului şi în Colinele Tutovei înregistrează valori de 2 500—5 000 g/m³. Cea mai mare turbiditate o au rîurile din Colinele Tutovei, în special în timpul scurgerii maxime, între aceasta şi scurgerea solidă fiind un raport direct proporţional.

Un alt factor care influenţează regimul scurgerii îl reprezintă regimul termic şi de îngheţ al apei rîurilor. Valorile termice de peste 10°C se înregistrează pentru rîurile mari (Trotuş, Bistriţa, Siret) în lunile mai — octombrie. Rîurile montane au o perioadă mai scurtă cu temperaturi ridicate (iunie — septembrie), aceasta corespunzînd şi timpului cînd are loc peste 50% din scurgerea anuală. Dacă perioada caldă a anului, cu temperaturi de peste 10°C, corespunde scurgerii intense, în toate bazinele hidrografice, perioada rece corespunde scurgerii minime.

Fenomenul de îngheţ se pune în evidenţă prin cele mai mici debite în cadrul tuturor rîurilor din judeţ. Nu întîlnim nicăieri debite mari în timpul iernii. Durata medie a fenomenului de îngheţ variază între 20 şi 60 de zile în bazinul inferior al Trotuşului şi 80—100 de zile în zona montană. Podul de gheaţă care se formează nu este continuu şi nici uniform. El lipseşte îndeosebi pe apele mari din sud-estul judeţului şi pe apele montane care au pantă mare şi o alimentare subterană mai intensă.

Regimul debitelor este în directă legătură cu regimul scurgerii, prezentînd un ecart de variaţie identic cu cel al scurgerii. Excepţie de la aceasta face numai rîul Bistriţa, care, datorită lacurilor de acumulare, prezintă un regim hidrologic puternic modificat.

Cel mai mare debit multianual îl are rîul Siret. Acesta, în amunte de confluenţa cu Bistriţa (P. h. Lespezi), are 26,4 m³/s, iar la sud de confluenţa cu Bistriţa (P. h. Răcătău) ajunge la 107 m³/s. Bistriţa aduce cel mai mare aport în creşterea debitului Siretului şi rămîne cel mai important afluent a său. Rîul Trotuş are un debit mediu multianual (P. h. Rădeana),

în cursul său inferior, de 23,9 m³/s. El confluează cu Siretul la sud de hotarele județului, în avale de Adjud.

În zona montană, afluenții Trotușului au debite ce variază între 1,68 m³/s (Asăul) și 3,77 m³/s (Oituzul). Aceștia au cel mai constant debit din toate rîurile din județ.

În zona subcarpatică, cel mai important rîu este Tazlăul, cu un debit mediu multianual de 4,84 m³/s (P. h. Slobozia). Acesta înregistrează mari fluctuații, apropiindu-se, în ceea ce privește regimul debitelor, de apele curgătoare din Colinele Tutovei.

Rîurile din Colinele Tutovei (Berheciul, Zeletinul și Tutova), afluente ale Bîrladului, au debite medii multianuale în jur de 0,70 m³/s și un regim foarte neregulat. Debitul maxim s-a înregistrat pe Zeletin, la Galbeni, la 9 martie 1963, cînd a fost de 66,6 m³/s.

Regimul nivelelor este în corelație cu regimul scurgerii și cu cel al debitelor. În general, nivelele maxime au loc la sfîrșitul primăverii și începutul verii, în zona montană adăugîndu-se și nivelele maxime determinate de ploile de vară.

Caracteristicile fizico-chimice și calitatea apei rîurilor sînt determinate de factori naturali și antropogeni. În funcție de aceștia, apele curgătoare de pe teritoriul județului se deosebesc din punct de vedere al compoziției chimice și al gradului de poluare. Substratul geologic pe care s-a format rețeaua de ape curgătoare, bogat în carbonați, sulfați și cloruri, a determinat ca peste 80% din apele superficiale să se încadreze în clasa apelor bicarbonatate. Acestea au un grad de mineralizare ce variază între 200 și 1 000 mg/l.

Cu excepția Tazlăului și Trotușului inferior, care fac parte din clasa apelor clorurate (500—1 000 mg/l), și a Tutovei care face parte din clasa apelor bicarbonatate cu mineralizare ridicată (500—1 000 mg/l), toate apele din județ se încadrează în clasa apelor bicarbonatate cu mineralizare mijlocie (200—500 mg/l). În cadrul acestora se înscriu și cîteva ape bogate în sulfați, cum sînt Asăul și Bistrița. În funcție de gradul de mineralizare naturală, majoritatea apelor superficiale din județul Bacău prezintă calități fizice și chimice care permit folosirea lor în

condiţii optime în economia judeţului. Excepţie face Tazlăul Sărat care, începînd de la localitatea Moineşti, are un conţinut ridicat în cloruri, făcîndu-l impropriu pentru anumite folosinţe. Un rol deosebit în chimismul apei îl are poluarea acestora. Cel mai înalt grad de poluare îl prezintă rîul Trotuş, în avale de localitatea Comăneşti, urmat de Bistriţa în avale de localitatea Bacău. Principalele surse de impurificare sînt exploatările petroliere, depourile C. F. R., obiectivele industriale de pe cele două văi, apele reziduale cu conţinut mare în suspensii şi substanţe organice, provenite din principalele zone orăşeneşti, şi apele care spală îngrăşămintele chimice, îngrăşămintele organice, substanţele ierbicide şi fungicide, din zonele agricole şi forestiere.

În funcţie de acestea se pot deosebi forme de poluare industrială, urbană şi agricolă. Cea mai intensă poluare este cea industrială. În avale de marile obiective industriale de pe valea Trotuşului, proprietăţile chimice ale acestuia se caracterizează printr-o mineralizare de peste 1 000 mg/l. În sectorul din avale de oraşul Gheorghe Gheorghiu-Dej reziduul fix variază între 300 şi 1 700 mg/l, clorurile între 60 şi 730 mg/l, sulfaţii între 30 şi 500 mg/l, suspensiile între 80 şi 1 500 mg/l, iar duritatea 6—26° CaO. Oxigenul dizolvat în apă scade de la 9—14 mg/l, cît era în cursul superior şi în apa afluenţilor montani ai Trotuşului, la 2—7 mg/l, în zona poluată. În avale de Căiuţi situaţia se ameliorează foarte mult.

Rîul Bistriţa prezintă în amunte de oraşul Bacău ape mijlociu mineralizate, bogate în oxigen. În avale de Bacău compoziţia chimică a rîului Bistriţa este următoarea : oxigen dizolvat 5—10 mg/l, reziduu fix 280—800 mg/l, suspensii 30—1 000 mg/l, duritatea 9—13° CaO.

Rîul Siret îşi înrăutăţeşte calităţile apei după confluenţa cu Bistriţa. La punctul hidrometric Răcătău el prezintă o mineralizare mare (500—1 000 mg/l), oxigenul dizolvat variază între 6 şi 9,5 mg/l, reziduu fix între 320 şi 480 mg/l, iar duritatea totală sub 12°CaO. În comparaţie cu zona din amunte de oraşul Bacău, mineralizarea creşte dar suspensiile scad (11—480 mg/l).

Poluarea urbană și agricolă, în cazul tuturor rîurilor, prezintă un pericol mai redus. Avînd în vedere gradul de poluare a apelor, cele mai curate ape, cu proprietăți potabile, le au afluenți montani ai Trotușului (Ciobănușul, Uzul, Dofteana, Slănicul, Oituzul, Cașinul), în amunte de anumite obiective industriale. Celelalte ape superficiale nu au calitățile apei potabile. De aceea, în partea central-sudică a județului se folosesc îndeosebi apele din pînzele freatice de terasă sau, în cazul folosințelor industriale, apa superficială este filtrată, epurată și tratată.

Lacurile. Pe teritoriul județului Bacău, unitățile lacustre sînt puține, în proporție de 83,4% de origine antropogenă și de dată recentă. Singurul lac natural, care a apărut în 1883, este Bălătăul. Acesta s-a format datorită alunecărilor puternice de teren, produse pe versantul drept al Izvorului Negru, afluent al Uzului, la punctul „Rupturile de la Focul lui Ivan".

În urma ploilor puternice din vara anului 1883, pe un substrat argilos și puternic înclinat (30°), a alunecat o stivă de roci slab cimentate, groasă de 30—40 m. Aceasta a barat pîrîul Izvorul Negru, determinînd formarea unui lac lung de aproape 1 km, cu o suprafață de circa 12 ha și cu un volum de aproape 500 000 m^3. În cele opt decenii de existență a lacului, datorită aluviunilor cărate de principalii săi afluenți, ale căror bazine sînt în mare parte despădurite, lacul a fost puternic colmatat. Suprafața și lungimea sa s-au redus la jumătate. Astăzi se prezintă ca un lac mic de munte, foarte bogat în pește (clean și păstrăv).

Celelalte lacuri, în totalitate, sînt de origine antropogenă și au o vîrstă ce nu depășește un deceniu. Începînd de la intrarea sa în județ și pînă la confluența cu Siretul, Bistrița prezintă o succesiune de patru lacuri și canale de fugă, dînd un aspect cu totul aparte peisajului geografic. Aceste lacuri sînt : Gîrleni, cu un volum de 6 000 000 m^3, Lilieci cu 9 300 000 m^3 și Șerbănești cu 6 000 000 m^3. Acestea, fiind așezate în valea foarte largă a Bistriței, se deosebesc mult de lacurile de acumulare din amunte de Buhuși. Lacurile din județul Bacău au inundat lunca Bistriței, presărată cu plopi și sălcii, creînd un peisaj

cu totul diferit, apropiat de cel al lacurilor din zona de cîmpie. Aceste lacuri au o mare valoare economică, iar în viitorul apropiat vor avea o funcție mult mai complexă, fiind folosite în scopuri energetice, pentru alimentare cu apă, pentru piscicultură, agricultură și agrement.

În bazinul Trotușului există două acumulări: Belci și Poiana Uzului. Ambele au fost construite în scopul alimentării cu apă a industriilor și orașelor de pe valea Trotușului.

Acumularea Belci, cu un volum de 12 000 000 m³, se află pe Tazlău, în apropierea confluenței acestuia cu Trotușul. A fost construită pentru alimentarea cu apă a Grupării industriale Borzești. Datorită conținutului ridicat în cloruri a apei, acumularea Belci nu poate satisface cerințele Grupării industriale Borzești. Cu timpul, apa din această acumulare va fi tot mai puțin folosită ca apă industrială. Lacul Belci, fiind așezat nu departe de confluența cu Trotușul, are un rol moderator și asupra regimului hidrologic al Trotușului, reprezentînd și cea mai importantă zonă recreativă a orașului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Lacul de acumulare Poiana Uzului va avea un volum de 98 000 000 m³, deci cel mai mare din județ, și va fi destinat alimentării cu apă a Grupării industriale Trotuș. Prin intermediul sistemului microregional de alimentare cu apă, acesta va satisface în proporție de peste 90% cerințele de apă potabilă și industrială ale acestei grupări. Fiind așezat într-o zonă montană foarte pitorească, în fața defileului Uzului, acest lac va deveni una din cele mai mari baze turistice din județ.

SOLURILE, VEGETAȚIA, ANIMALELE

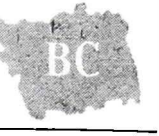

Solurile. Varietatea mare a tipurilor și subtipurilor de soluri din cuprinsul județului își găsește explicația în faptul că acestea sînt o expresie a interacțiunii celorlalte elemente ale peisajului

fizico-geografic și în primul rînd a climei, cu toate nuanțele ei impuse de relief, a învelișului vegetal și a faciesului petrografic.

Răspîndirea cea mai mare în cadrul județului o au solurile automorfe, reprezentate prin soluri de pădure și cernoziomuri levigate. Pe suprafețe reduse mai apar și soluri litomorfe, hidromorfe și halomorfe, precum și soluri slab dezvoltate și de luncă.

Solurile de pădure sînt mai extinse decît toate celelalte tipuri luate la un loc și îmbracă o gamă variată de forme, datorate variației de la un loc la altul a factorilor pedoclimatici.

În *unitatea montană*, cele mai răspîndite sînt solurile podzolice brune și solurile brune acide ce caracterizează subetajul molidișurilor și al pădurilor amestecate de rășinoase și fag. Aceasta ocupă două areale mai mari în Munții Tarcăului și, respectiv, Munții Trotuș — Oituz, precum și unele suprafețe mai reduse în munceii de la est de Tazlăul Sărat, în Culmea Berzunțului și în Munții Vrancei.

Bine reprezentate sînt și solurile brun-gălbui, situate în general la partea inferioară a solurilor brune acide. Ele se formează sub făgete sau sub păduri de amestec între fag și gorun și ocupă un areal continuu de o parte și alta a văii Trotușului și pe rama muntoasă mai joasă ce înconjură Depresiunea Dărmănești.

În *unitatea subcarpatică*, solurile de pădure sînt reprezentate prin soluri brune podzolite, în jumătatea estică a Subcarpaților, și prin soluri podzolice în vest, spre contactul cu unitatea montană, pătrunzînd, prin șaua largă de la Moinești, și în Depresiunea Dărmănești. Aceste tipuri de soluri se formează în condițiile fitoclimatice ale pădurilor de gorun sau de amestec cu fag și se deosebesc de solurile de pădure montane printr-o aciditate mai redusă și o mai mare bogăție în minerale solubile.

În *unitatea de podiș*, suprafața cea mai mare este ocupată de solurile de pădure cenușii închise, brun-cenușii și cenușii podzolite, specifice, de altfel, pentru Podișul Moldovenesc, a căror limită vestică ajunge pînă la poalele culmilor Pietricica și Oușorul. Ele corespund în bună măsură pădurilor de gorun și șleaurilor din Colinele Tutovei sau de pe dealurile înalte din

dreapta Siretului, unde continentalismul climatului de pădure este cel mai pronunțat.

Cernoziomurile levigate au o răspîndire mult mai redusă decît cele de pădure, rezumîndu-se de fapt la terasele Siretului de 10—12 m și 35—40 m altitudine relativă din sectorul de confluență cu Bistrița și din avale de Bacău (N. Barbu și C. Brâncuș, 1968). Apar sub formă de cernoziomuri slab levigate și mediu levigate, care, prin proprietățile lor fizice și chimice, întrunesc cele mai optime condiții pentru culturile cerealiere.

Solurile litomorfe sînt reprezentate prin pseudorendzine, ce iau naștere în condițiile existenței unui substrat argilos sau marnos, bogat în carbonat de calciu. Răspîndirea lor este legată de acest factor local și din acest motiv apar pe suprafețe reduse și sporadice, mai ales în zona subcarpatică. Se evidențiază două areale mai importante de pseudorendzine, ambele în Depresiunea Tazlăului.

Solurile hidromorfe și halomorfe au tot o răspîndire locală, în funcție de factorii pedogenetici specifici.

Lăcoviștile, sub diverse forme, apar mai frecvent pe valea Siretului, a Bistriței și a Trotușului, iar solurile halomorfe au luat naștere pe unele marne salinizate sau în jurul izvoarelor sărate.

Solurile slab dezvoltate și de luncă sînt ceva mai răspîndite. Sub formă de regosoluri și soluri erodate, ele apar de obicei pe versanții puternic înclinați, iar sub formă de aluviuni înțelenite și soluri aluviale în diferite stadii de solificare sînt prezente pe toate luncile rîurilor mai importante. Pe lunca Siretului, în sectorul de confluență cu Bistrița, se remarcă o gamă întreagă de forme, de la aluviunile recente, slab înțelenite, situate în apropierea rîului, la solul aluvial slab evoluat și mediu evoluat de pe treptele de 2—3 m și 3—4 m ale albiei majore și pînă la solul aluvial cernoziomic sau cernoziomul de luncă pe treptele mai înalte cu cîțiva metri (N. Barbu și C. Brâncuș, 1968).

În general, treptele de 4—5 m altitudine relativă, existente la majoritatea albiilor majore ale rîurilor principale, precum și terasele lor inferioare (5—8 m și 10—15 m altitudine relativă) se caracterizează prin soluri cu proprietăți apropiate de cernoziomuri și de aceea reprezintă cele mai importante terenuri agricole ale județului (fig. 11).

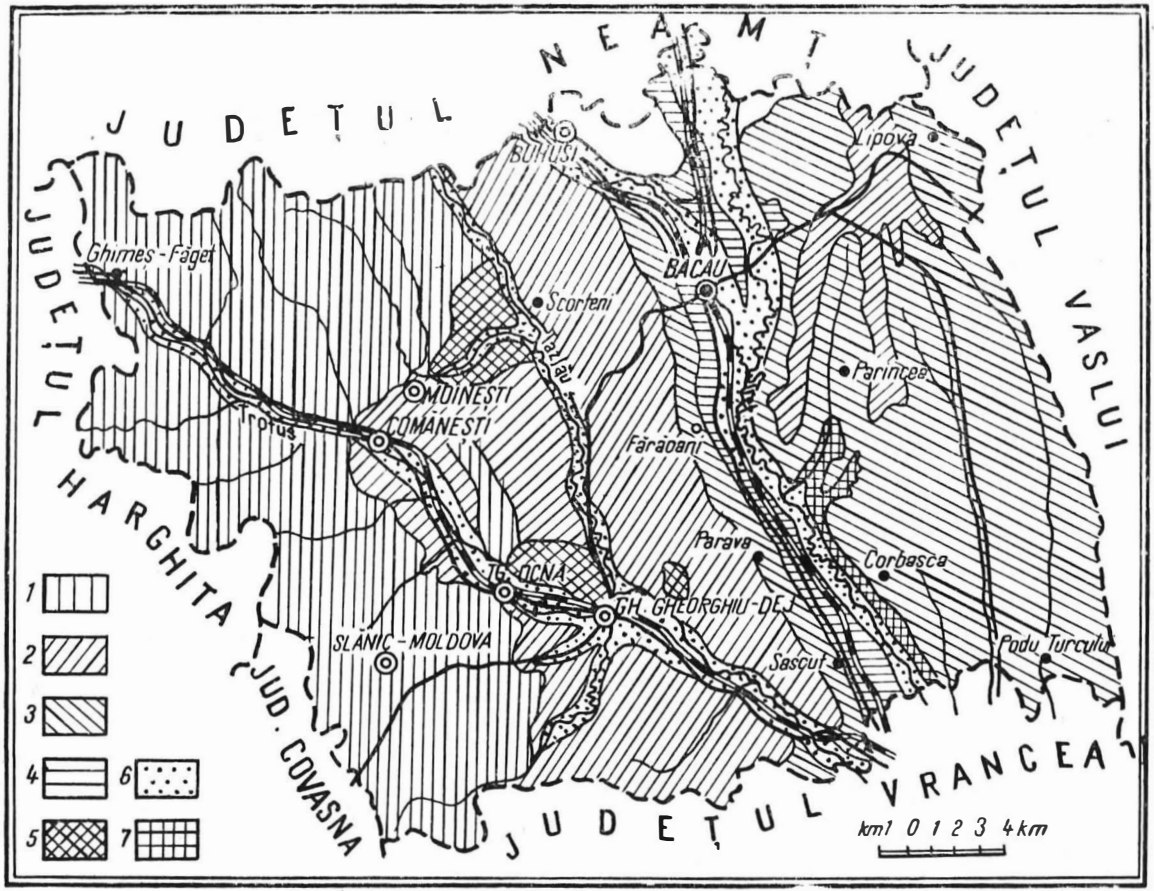

Fig. 11. — Schița solurilor (întocmită de C. B r â n d u ș, după *Harta solurilor, scara 1 : 1 000 000*, 1964, Comitetul geologic).

1, Soluri de pădure montane brune-gălbui, brune-acide și podzolice; *2*. soluri de pădure brune și brune podzolite; *3*, soluri de pădure cenușii închise, brune-cenușii și cenușii podzolite; *4*, cernoziomuri slab și mediu levigate; *5*, pseudorendzine; *6*, aluviuni și soluri aluviale cernoziomice; *7*, regosoluri și soluri erodate.

Vegetația și animalele. Învelișul vegetal și animal ce acoperă teritoriul județului Bacău aparține, aproape în exclusivitate, zonei de pădure. Numai în extremitatea sud-estică și pe valea Siretului, în avale de Bacău, condițiile climatice și de sol ne fac să presupunem existența silvostepei. Vegetația spontană de silvostepă nu apare însă decît sub forma unor pîlcuri reduse de stejar în sudul Colinelor Tutovei. Suprafața acoperită cu păduri s-a micșorat continuu, datorită activității omului, încît astăzi nu ocupă decît 41,1% din teritoriul județului. Cele mai întinse suprafețe cu păduri se găsesc în unitatea montană mai înaltă, precum și în culmile înalte subcarpatice, în Colinele Tutovei ocupînd doar areale restrînse. Pe restul teritoriului, locul pădurilor a fost luat de pajiștele secundare și de culturi, acestea avînd răspîndirea cea mai mare în unitățile depresionare (a Dărmăneștilor și Tazlău — Cașin), pe valea Siretului și în Colinele Tutovei (fig. 12).

Vegetația și animalele de pădure, acolo unde mai persistă în forma spontană, aparțin la două etaje : boreal și nemoral.

Etajul boreal este reprezentat în întregime prin păduri de molid și este specific culmilor muntoase cu altitudini mijlocii ce au un climat ceva mai aspru, cu nuanțe continentale. Pe teritoriul județului, molidișurile ocupă două areale mai importante : primul, în bazinul superior al Trotușului (amunte de afluenții săi Camînca și Ciugheș) și al doilea, în Culmea Nemirei, inclusiv flancul său estic. În afară de acestea, mai apar unele suprafețe sporadice în bazinul superior al Sulței, al Ciobănușului și al Uzului.

Molidișurile evită de obicei mlaștinile turboase și luncile rîurilor, acestea fiind acoperite cu pinete și, respectiv, cu păduri de anin alb (*Alnus incana*) și unele grupări de ierburi înalte.

Pădurile de molid au un aspect monoton, mohorît, sărace în specii. În afară de molid (*Picea excelsa*), care domină, în aceste păduri mai apar, destul de rar, scorușul (*Sorbus aucuparia*), paltinul (*Acer pseudoplatanus*), zada (*Larix decidua*) și fagul (*Fagus silvatica*), acesta din urmă fiind mai frecvent la partea inferioară a etajului. Nici speciile de arbuști nu sînt prea numeroase, cele mai frecvent întîlnite fiind : socul roșu (*Sambucus racemosa*), caprifoiul (*Lonicera nigra*), coacăzul de munte

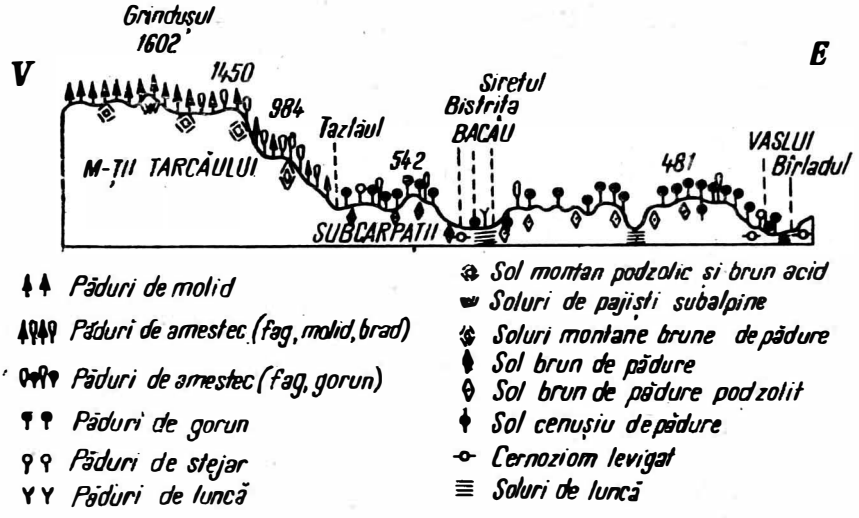

Fig. 12. — Profil fito-pedo-geografic (întocmită de C. Brânduș, după N. Doniță, N. Florea și Gh. Niculescu).

(*Ribes alpinum*) și afinul (*Vaccinium myrtillus*), care este un semiarbust. În covorul ierbos din poieni sau unde pădurea este mai rară se evidențiază măcrișul iepurelui (*Oxalis acetosella*), degetărețul (*Soldanella montana*), feriga (*Dryopteris filix mas*) și multe specii de mușchi verzi (*Pelitrichum commune*), iar în pajiștile secundare, apărute pe locul unde a fost pădure de molid, domină păiușul roșu (*Festuca rubra*), la care se mai adaugă țepoșica (*Nardus stricta*) și tîrsa (*Deschampisa caespitosa*).

Speciile de animale care populează aceste păduri nu sînt nici ele prea variate, cu excepția păsărilor ce formează un etaj caracteristic, al tetraonidelor. Cocoșul de munte (*Tetrao urogallus*) este endemic pădurilor de rășinoase din Carpați, dar în afară de el mai trăiesc aici multe alte specii, care iarna coboară în pădurile de foioase sau chiar la șes. Așa sînt : aușelul (*Regulus regulus*), pițigoiul de munte (*Parus montanus*), pițigoiul de brădet (*Parus ater*), mierla (*Turdus merula*), forfecuța (*Loxia curvirostra*), corbul (*Corvus corax*) și altele, care au o arie mai

largă de răspîndire. Mamiferele nu au specii caracteristice pentru pădurile de rășinoase. Astfel, ursul (*Ursus arctos*), cerbul (*Cervus elaphus carpathicus*), rîsul (*Linx linx*), jderul de scorbură (*Martes martes*) au o largă răspîndire, din etajul subalpin și pînă la cel al stejăretelor.

În afară de păsări și mamifere, în pădurile de rășinoase se mai întîlnesc unele specii de reptile, cum este șopîrla de munte (*Lacerta vivipara*), specii de amfibii, ca broasca brună (*Rana temporaria*), tritonul de munte (*Triturus alpestris*) și salamandra (*Salamandra salamandra*), precum și numeroase specii de gasteropode și insecte.

Etajul nemoral are o răspîndire mai largă, incluzînd în el un relief variat (montan, subcarpatic și de podiș) și nuanțe climatice diferite. Caracteristica acestui etaj este dată de pădurile de foioase, în care rolul determinant îl are fagul și gorunul (*Quercus petrea*). Spre deosebire de molidișuri, pădurile de foioase sînt mult mai variate ca înfățișare și cu un număr mai mare de specii. Dintre arbori, în afară de fag și gorun, o frecvență destul de mare mai au carpenul (*Carpinus betulus*), paltinul, arțarul (*Acer platanoides*), jugastrul (*A. campestre*), teiul pufos (*Tilia cordata*), frasinul (*Fraxinus excelsior*) și diverse specii de ulmi. La partea superioară a etajului, mai des întîlniți sînt bradul (*Abies alba*) și pinul (*Pinus silvestris*), iar la partea inferioară, stejarul (*Quercus robur*) și alte specii termofile. Aceeași mare varietate de specii se întîlnește la nivelul arbuștilor și în stratul ierbos al pădurilor.

De la limita superioară a etajului nemoral, ce vine în contact cu molidișurile din vest, la limita inferioară, ce coboară în est la aproximativ 300 m, se succed două subetaje : al pădurilor amestecate de rășinoase și fag și al gorunetelor.

Subetajul pădurilor amestecate de rășinoase și fag are cea mai mare extindere dintre toate etajele și subetajele, ocupînd întreaga zonă muntoasă, mai joasă, de la est de etajul molidișurilor, inclusiv munceii Uture, culmile Berzunț și Oușorul. Toate pădurile acestui subetaj sînt alcătuite în principal din fag, brad și molid, la care se mai adaugă exemplare rare de scoruș, pin, paltin și ulm de munte. Destul de frecvenți sînt mesteacănul (*Betula verrucosa*), plopul tremu-

rător (*Populus tremula*) și salcia căprească (*Salix capraea*), mai ales pe locurile unde pădurea a fost tăiată.

Stratul arbuștilor lipsește sau este reprezentat prin cîteva specii, dar stratul ierbos și al mușchilor este mai bine dezvoltat, cu o compoziție floristică asemănătoare cu a molidișurilor.

Prin pădurile amestecate, ce caracterizează subetajul, se pot găsi și areale reduse de făgete pure, de molidișuri pure și chiar de brădete. Pot apare, de asemenea, și păduri de pini, pe unele culmi muntoase de la sud de Trotuș. Un fenomen interesant al acestui subetaj îl constituie alternanța în timp a fagului cu rășinoasele, ce se produce de obicei în pădurile amestecate de brad și fag. Pe o suprafață nu prea mare, sub generația mai bătrînă de fag, începe să se dezvolte o generație tînără de brad, care crește treptat și ia locul primei, pe măsură ce aceasta se usucă și piere. Ulterior, sub pădurea de brad ia naștere o generație nouă de fag, ce o va înlocui, la rîndul ei, pe aceea de brad. Un alt fenomen îl reprezintă inversiunile de vegetație, în sensul că pe unii versanți pădurile de brad sau molid sînt localizate la baza lor, iar pădurile de fag la partea lor superioară sau chiar pe culmi. Situația respectivă este generată de inversiunile termice, mai frecvente în bazinetele depresionare ale Trotușului Ciobănușului și Uzului.

Subetajul gorunetelor vine în contact direct, spre vest, cu pădurile amestecate de rășinoase și fag, deoarece în Carpații Orientali și în special pe flancul lor estic, subetajul făgetelor lipsește sau este foarte puțin răspîndit. Contactul respectiv se face printr-o *fîșie zonală de alternanță a fagului și gorunului*, ce ocupă întreaga zonă subcarpatică. Pe teritoriul județului Bacău, respectiva fîșie zonală este reprezentată mai mult prin făgete, formate aproape exclusiv din fag, ce acoperă dealurile mai înalte din Depresiunea Dărmănești și Depresiunea Tazlău — Cașin, mare parte din Culmea Pietricica și dealurile înalte de pe dreapta Bistriței. Pe alocuri, cu suprafețe reduse, apar și păduri amestecate de gorun și fag (goruneto-făgete) sau păduri cu un amestec complex, numite „șleauri", în care, pe lîngă fag și gorun, mai participă frasinul, teiul, ulmul, carpenul, jugastrul. Pădurile de fag sînt în general umbroase și din acest motiv stratul de arbuști

lipsește sau este reprezentat numai prin cîteva specii, ca: socul roșu și negru, voniceriul (*Evonynius europaea*), tulichina (*Daphne mezereum*) și caprifoiul (*Lonicera xylosteum*). În cazul goruneto-făgetelor sau al șleaurilor, stratul de arbuști este mai bine dezvoltat, deoarece sînt mai puțin umbroase. Predominanța pădurilor de fag în această fîșie zonală de amestec se explică prin faptul că în prezent are loc un proces de extindere a făgetelor pe seama gorunetelor.

Subetajul propriu-zis al gorunetelor ocupă relieful cel mai coborît din cadrul etajului nemoral. Lui îi aparțin în mare parte pădurile din Colinele Tutovei și cele din bazinul depresionar al Oneștilor și al Tazlăului inferior. Gorunetele sînt formate în unele locuri aproape exclusiv din gorun, iar în altele se prezintă sub formă de șleauri. În cazul șleaurilor de gorunete apar frecvente specii termofile, ca: cerul (*Quercus ceris*), gîrnița (*Q. frainetto*), stejarul (*Q. robur*) precum și fagul carpenul, paltinul, jugastrul, frasinul și teii. Uneori, pe versanții nordici și în apropierea văilor, pot să apară fîșii continui de făgete.

Goruntele sînt păduri mai luminoase și din această cauză stratul de arbuști este bine dezvoltat, cu specii foarte numeroase. Dintre ele amintim alunul (*Corylus avellana*), voniceriul, lemnul rîios (*Evonymus verrucosa*), gherghinarul (*Crataegus monogyna*), cornul (*Cornus mas*), sîngerul (*C. sanguinea*), lemnul cîinesc (*Ligustrum vulgare*), socul, porumbarul (*Prunus spinosa*), măceșul (*Rosa canina*).

Stratul ierbos este și el bogat. Pajiștile caracteristice sînt cele de păiușcă (*Agrostis tenius*), alături de care se mai găsesc diverse specii de păiușuri (*Festuca sulcata*, *F. pseudivina* și *F. valesiaca*), bărboasa (*Botrichioa ischaemum*) și multe plante cu flori.

Animalele din etajul pădurilor de foioase sînt mai numeroase și mai variate ca specii decît în etajul molidișurilor. Mamiferele, în marea lor majoritate, nu sînt legate de pădurile de foioase, unele din ele urcînd pînă în molidișuri, iar altele coborînd chiar și în stepă. Sînt totuși și mamifere care preferă anumite subetaje, ca de exemplu veverița (*Sciurus vulgaris*), pîrșul (*Glis glis*) și alte rozătoare ce au dezvoltarea maximă în făgete,

căprioara (*Capreolus capreolus*), mai frecventă în stejărete etc. Celelalte mamifere ce populează pădurile de foioase sînt ursul, cerbul, viezurele (*Meleș meles*), lupul (*Canis lupus*), vulpea (*Vulpes vulpes*), mistrețul (*Sus scrofa*), iepurele (*Lepus europaeus*), pisica sălbatică (*Felis silvestris*), precum și multe specii de șoareci și șobolani.

Păsările acestor păduri alcătuiesc un etaj caracteristic al columbidelor, foarte bogat ca număr de indivizi și ca specii. Deși este cel mai populat, etajul columbidelor nu are forme strict specifice lui, deoarece marea majoritate a speciilor migrează în anotimpul rece sau trăiesc și în celelalte etaje. Iată cîteva dintre cele mai caracteristice : porumbelul de scorbură (*Columba oenas*), porumbelul popesc (*C. palumbus*), turturica (*Streptopelia turtur*), ierunca (*Tetrastes bonasia*), mierla, multe specii de pițigoi, sticletele (*Carduelis carduelis*), privighetoarea (*Luscina megarhynchos*), ciocănitoarea (*Picus viridis*), pupăza (*Upupa epops*), șoimul (*Falco vespertinus*), graurul (*Sturnus vulgaris*) și dumbrăveanca (*Coracias garrulus*). Reptilele sînt reprezentate prin șarpele orb (*Anguis fragilis*), șopîrlă (*Lacerta agilis*) și guștер (*Lacerta viridis*), iar amfibiile prin diverse specii de broaște și tritoni. Foarte variate și numeroase sînt speciile de insecte și de gasteropode.

Vegetația și animalele luncilor. Datorită factorilor ecologici specifici luncilor, vegetația lor se deosebește foarte mult de aceea a zonelor pe care le străbat rîurile respective. În județul Bacău, cele mai întinse areale cu o astfel de vegetație se întîlnesc pe lunca Siretului și a Bistriței. Speciile lemnoase caracteristice sînt sălciile (*Salix alba, S. fragilis, S. triandra, S.cinerea*), plopii (*Populus alba, P. nigra, P. canescens*)și aninul roșu, ce au unele adaptări la condițiile din lunci. În covorul ierbos predomină speciile de rogoz (*Carex gracilis, C. riparia* etc.), limbarița (*Alisma plantago*), laptele cîinelui (*Euphorbia palustris*), troscotul (*Polygonum hidropiper*), firuța (*Poa pratenss*), timoftica (*Phleum pratense*), diverse specii de trifoi (*Trifolium campestre* etc.), murul (*Rubus caesius*) și altele (fig.13).

Fauna luncilor este în general săracă, datorită activității omului. Nota dominantă este dată de păsări, dar nici acestea nu au decît puține specii caracteristice. În luncile rîurilor mon-

tane se întîlnesc mai frecvent pescărelul negru (*Cinclus cinclus*) și codobatura de munte (*Motacilla cinerea*), iar în sectorul subcarpatic și în lunca Siretului mai răspîndite sînt prigoarea (*Merops apiaster*), lăstunul de mal (*Riparia riparia*), cucul (*Cuculus canorus*), dumbrăveanca și unele specii de păsări răpitoare.

În apa rîurilor, în special a Siretului și a celor din zona montană și subcarpatică, trăiește o floră și o faună bogată. Se remarcă fauna piscicolă, care aparține la trei zone caracteristice : a păstrăvului, specifică pîraelor și rîurilor mici din zona montană, în care domină păstrăvul indigen (*Salmo trutta fario*), a lipanului (*Thymallus thymallus*) și moioagei (*Barbus meridionalis*), specifică rîurilor montane mari (afluenții de ordinul întîi ai Trotușului), unde se mai întîlnesc destul de frecvent zglăvoaca (*Cottus gobio*) și boișteanul (*Phoxinus phoxinus*), și a scobarului (*Chondrostoma nasus*), specifică Siretului, între Bacău și Focșani, și Trotușului inferior, în care mai trăiesc cleanul (*Leuciscus cephalus*), moioaga, zglăvoaca, mreana (*Barbus barbus*), obletul (*Alburnus alburnus*) și altele.

Rezervații naturale și specii ocrotite. Dintre rezervațiile naturale ale județului Bacău amintim codrul secular de la Runc (Buhuși), parcul dendrologic Dofteana și parcul dendrologic Hemeiuși (Bacău).

Codrul secular de la Runc, situat la nord de satul Runcu (Buhuși), în mare parte pe teritoriul județului Neamț, se caracterizează prin exemplare numeroase de fagi, goruni și stejari seculari.

Parcul dendrologic Dofteana, înființat la începutul acestui secol, pe valea cu același nume, la Hăghiac, are un număr foarte mare de specii, caracteristice unor asociații vegetale variate din țara noastră și din Europa.

Parcul dendrologic Hemeiuși, situat imediat la nord de Bacău, cuprinde peste 60 de specii de arbori, dintre care mai mult de 30 sînt exotice. Un interes deosebit îl prezintă unele specii de conifere, ca *Ginkgo biloba*, *Tsuga canadensis*, *Juniperus virginiana*, *Taxodium distichum* și multe altele (D. Mititelul și colab., 1968).

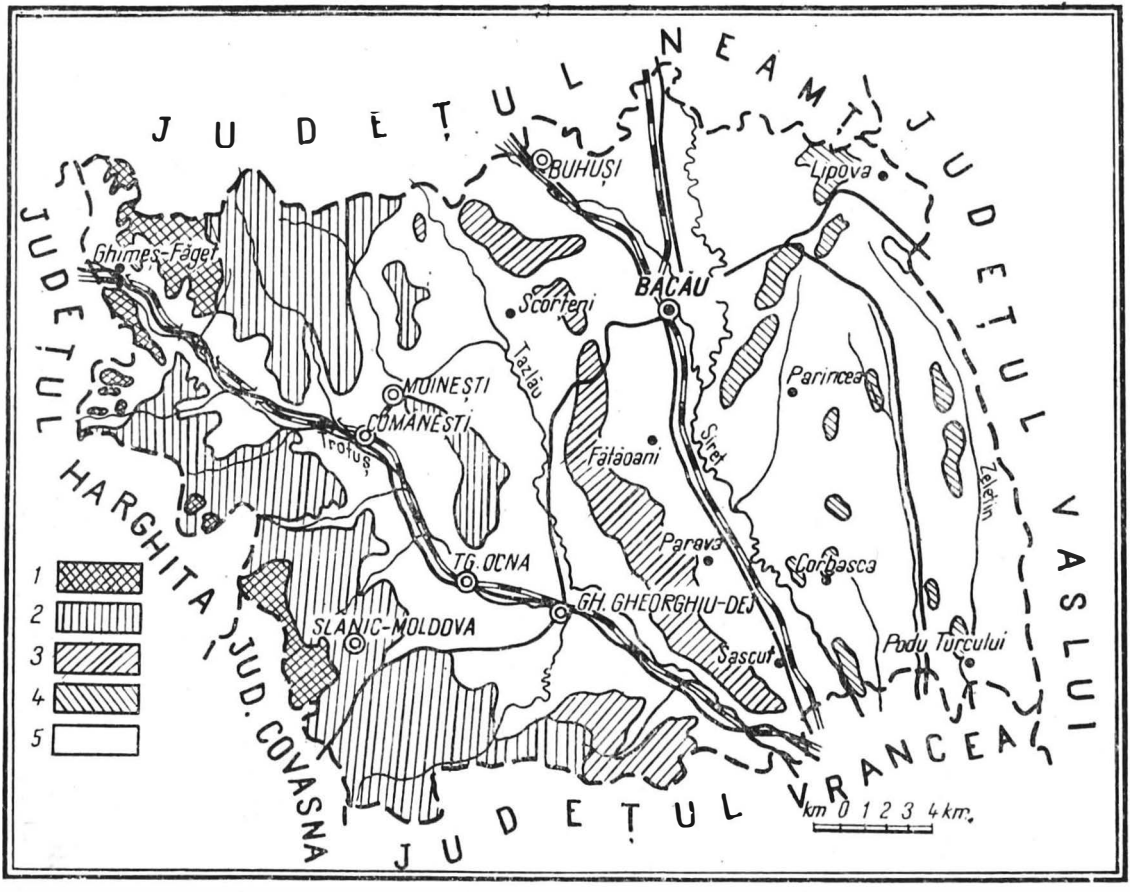

Fig. 13. — Schița vegetației (întocmită de C. Brânduș, după *Harta geobotanică, scara 1 : 1 500 000* și după Inspectoratul silvic Bacău).

1, Păduri de molid; *2*, păduri amestecate de rășinoase și fag; *3*, păduri amestecate de fag și gorun; *4*, păduri de gorun în amestec cu stejar; *5*, pajiști secundare și terenuri agricole.

Sînt cîteva specii de plante și animale ocrotite prin lege care se întîlnesc și pe teritoriul județului Bacău. Dintre plante amintim papucul doamnei (*Cypripedium calceolus*) și tulichina (*Daphne cneorum*), ocrotită în jurul orașelor, iar dintre animale, rîsul, corbul și cocoșul de munte.

POPULAȚIA ȘI AȘEZĂRILE

Considerații privind populatea teritoriului

Județul Bacău, prin așezarea sa geografică, se caracterizează prin condiții naturale complexe, care, în corelație cu anumiți factori social-economici, au favorizat populatea acestui teritoriu din cele mai vechi timpuri. Unor condiții naturale, mai mult sau mai puțin favorabile, le corespund activități economice și forme ale civilizației umane, care s-au dezvoltat continuu. În general, în cadrul județului Bacău, care cuprinde în spațiul său aproape deopotrivă munți și dealuri, au existat condiții favorabile vieții umane. Aceasta ne explică și numărul foarte mare de stațiuni arheologice, a căror arie de răspîndire nu evită nici una din formele de relief amintite.

Carpații Orientali și în special depresiunile și văile montane, zonele de contact dintre marile unități naturale, terasele înalte și medii ale tuturor rîurilor, colinele împădurite din Podișul Moldovei au constituit locurile preferate ale omului preistoric și chiar de mai tîrziu, din timpul feudalismului timpuriu, datorită unor vicisitudini istorice.

Începînd cu feudalismul dezvoltat, epocă de mai multă siguranță, așezările coboară spre locuri mai deschise, ocupînd terasele inferioare, cu întinse suprafețe agricole, cu bogate resurse de apă, aproape de mari axe de circulație. În această

epocă intră în circuitul economic aproape tot spațiul geografic ocupat de această unitate administrativă.

Prezența unor resurse naturale, în condițiile unor forțe de producție mai avansate, determină pe om să ocupe regiuni care în trecut erau ocolite, astfel că în zilele noastre întreg teritoriul județului este acoperit cu așezări permanente sau temporare.

Fenomenul umanizării, prin formele sale de manifestare, a străbătut etape diferite, începînd cu cele mai simple și mai primitive, ale preistoriei, și terminînd cu cele mai evoluate și complexe aparținînd zilelor noastre.

Peisajul geografic umanizat nu a lipsit niciodată din această regiune, dar formele și tipurile prin care s-a concretizat au variat de la o etapă la alta, în funcție de mediul geografic, de forțele și relațiile de producție. Faptul cel mai important pe care-l sesizăm este locuirea permanentă a acestui teritoriu și legăturile dintre populația din Moldova cu cea din Transilvania.

Populareа teritoriului din cele mai vechi timpuri este demonstrată de culturile materiale vechi, care au o arie de răspîndire foarte largă. Paleoliticul a fost semnalat în Depresiunea Onești la Slobozia (dealul Belci), la Todoscanu și la Viișoara; pe valea Bistriței la Lespezi și la Șipote; în Podișul Bîrladului la Banca, Perieni, Pietriș, Ivești etc. (P. P o g h i r c, 1969)[3], localități situate pe teritoriul județului sau în imediata vecinătate a acestuia. Această cultură demonstrează prezența omului, în această regiune, cu peste 10 000 ani î. e. n.

Neoliticul este reprezentat în special prin cultura de Criș, cultura de Cucuteni și cultura neolitico-tracică. Urmele materiale ale culturii de Criș sînt bine reprezentate în Depresiunea Dărmănești (I u l i a V ă c ă r a ș u, 1971)[4], în pasul Oituz (I. Ș a n d r u, 1962) și în Colinele Tutovei, la Perieni (P. P o g h i r c, 1969)[5].

Cultura de Criș, cea mai veche manifestare de viață a omului neolitic, este continuată de cultura de Cucuteni, o formă superioară, mult mai complexă.

---

[3] P. P o g h i r c (1969), *Colinele Tutovei. Studiu geografico-economic al așezărilor rurale*, autoreferat la teza de doctorat, Univ. „Al. I. Cuza", Iași.

[4] I u l i a V ă c ă r a ș u (1971), *Depresiunea Dărmăneștilor. Studiu de geografie economică*, teză de doctorat, manuscris, Univ. „Al. I. Cuza", Iași.

[5] *Op. cit.*, pct. 3.

Cercetările arheologice au scos la iveală un număr foarte mare de stațiuni în care această cultură este prezentă. Printre cele mai importante amintim : pe valea Trotușului în stațiunile Cetățuia Vermești—Comănești, Podei—Tg. Ocna, Malu—Onești, dealul Belci — Slobozia, Podiac — Bogdănești, Căiuți, Mirăuți, Vărărie — Valea Seacă, Răcăuți, Varniță — Tuta, Marginea — Grozești, Livada, La Coșuri — Rîpile, Viișoara etc.; pe glacisul piemontan al Culmii Petricica și în valea Bistriței la Mîndrișca, Răcăciuni, Luizi - Călugăra ; pe terasele inferioare ale Bistriței la Bacău ; pe terasele Siretului la Aldești — Filipești și în Colinele Tutovei.

În proporție de peste 90%, așezările preistorice de pe valea Trotușului, Tazlăului și Bistriței ocupă terasele înalte. În partea estică a județului, respectiv în Colinele Tutovei puternic împădurite în acel timp, așezările s-au fixat la marginea codrului, pe platouri sau pe versanți, acolo unde existau izvoare.

Șesurile, supuse frecvent inundațiilor, au fost, pe cît posibil, evitate.

În perioada dacică și după aceea, așezările omenești sînt mult mai numeroase, iar urmele materiale, descoperite de arheologi, demonstrează că strămoșii noștri au ocupat în întregime acest teritoriu. Modul de producție antic a cuprins, prin toate laturile sale, nu numai spațiul carpatic și intracarpatic, dar și spațiul pericarpatic.

Pe teritoriul județului Bacău, impresionante prin vestigiile lor sînt așezările dacice de la Brad — comuna Negri, care dezvăluie continuitatea elementului dacic începînd din veacul al XI-lea î. e. n. pînă în veacul al III-lea e. n., apoi necropola dacică de la Luizi-Călugăra, așezările dacice de la Malu — Onești, Coșuri — Rîpile, Florești, Onești, Comănești, Agăș, Ciortea—Helegiu etc.

Culturi aparținînd perioadei de tranziție spre feudalismul timpuriu întîlnim pe tot teritoriul județului, dar mai ales în zona subcarpatică (I. Ș a n d r u, 1962). Epoca migrațiilor este identificată cu precizie în Depresiunea Onești, în Depresiunea Dărmănești și în Colinele Tutovei.

În această perioadă, așezările ocupă regiunile cele mai adăpostite. În zona carpatică și subcarpatică, așezările autohtonilor se retrag spre marginea depresiunilor, ocupînd văile și obîrșiile unor pîraie, terasele medii și înalte, sub protecția codrilor. În Colinele Tutovei, așezările s-au extins și s-au înmulțit în aceste condiții de nesiguranță tot pe seama codrului. La marginea sau în interiorul lui, în acele poieni create prin defrișare, și-au găsit adăpost cea mai mare parte a așezărilor din acel timp. Puține sînt așezările care apar acum (Comănești) sau care se mențin în locuri deschise.

Abia în timpul feudalismului dezvoltat, cînd statul feudal moldovean își exercită pe deplin funcțiile sale, se conturează rețeaua actuală de așezări, care ocupă atît vechile vetre, cît mai ales pe cele noi, la altitudini mai mici, cu terenuri arabile mai extinse, cu resurse mai bogate de apă, cu posibilități mai ample de legătură cu regiunile din jur. Din acest timp, alături de vestigii de o mare importanță, posedăm documente scrise care atestă existența unor așezări sau teritorii aferente economic acestora, precum și prezența unor activități economice legate în special de agricultură, comerț și transporturi.

La sfîrșitul secolului al XIV-lea, în cîteva urice din anul 1399, sînt amintite satele Dolești, Leontinești, Brătila de Sus și Brătila de Jos. În primul deceniu al secolului al XV-lea sînt atestate documentar satele Bogdana, Comănești, Cașin, Grozești, Stănești, toate situate în bazinul Trotușului, precum și localitatea Bacău, situată în fața vadului Bistriței, la răscrucea unor importante drumuri comerciale. Într-un uric a lui Alexandru cel Bun, din 1407, în care se vorbește despre localitatea Bacău, sînt pomenite și satele Filipe, probabil Filipeștii de azi, satele Poiana și Berzunți.

Într-un document privind schimburile comerciale ale Moldovei cu Polonia dat de Alexandru cel Bun, tot în 1407, sînt menționate drumurile ce legau Moldova de Transilvania, și în primul rînd cu Brașovul, prin pasurile Ghimeș și Oituz, cu puncte de vamă la Comănești, Tg. Trotuș și Bacău, ultimul fiind cel mai important loc de tranzit între cele trei provincii românești.

Într-un uric din 1424 sînt menționate satele Prohozești și Nadișa de pe Tazlău (I u l i a V ă c ă r a ș u, 1971)[6].

Din anul 1438 avem cea mai veche atestare documentară a locuirii orașului Buhuși (P. P o g h i r c, 1969)[7] și se referă la satul Bodești, actual cartier situat în partea de nord-vest a orașului.

Satele Onești, Malu, Răcăuți, Buciumi apar menționate din anul 1458, iar Berești Boșoteni, Năsoiești sînt înscrise într-un uric din anul 1461 (I u l i a V ă c ă r a ș u, 1971)[8]. În același timp sînt atestate documentar satele Borzești, Băsăști, Măgirești și Stroiești.

În jumătatea estică a județului, pînă la sfîrșitul secolului al XV-lea sînt atestate documentar circa 80 de localități, ceea ce reprezintă peste 50% din așezările existente astăzi (P. P o g h i r c, 1969)[9].

Așa cum am mai arătat, în secolele XV—XVIII se conturează rețeaua de așezări a județului, rețea care se păstrează, cu mici modificări, pînă în zilele noastre. Zona cea mai intens populată în timpul feudalismului dezvoltat, după cum reiese din documentele vremii, corespunde zonei subcarpatice, respectiv contactului dintre munte și deal și a aceluia dintre deal și văile terasate ale Bistriței și Siretului, cu concentrări mari în fața pasurilor transcarpatice și în lungul drumurilor mai importante.

Un alt fapt care trebuie menționat în popularea teritoriului județului Bacău în această perioadă este și imigrarea unor grupuri etnice din afară. Printre acestea, cel mai important grup îl reprezintă ciangăii, care au fost colonizați, încă din secolul al XV-lea, cu sprijinul voievozilor Moldovei. Astfel, prima colonizare de acest fel are loc în timpul lui Alexandru cel Bun, cînd se formează primele sate de ciangăi pe valea Siretului, între Luizi-Călugăra și Faraoani. Aceste colonizări sînt reînoite de Ștefan cel Mare.

---

[6] *Op. cit.*, pct. 4.
[7] *Op. cit.*, pct. 3.
[8] *Op. cit.*, pct. 4.
[9] *Op. cit.*, pct. 3.

Imigrările din alte regiuni sînt mai slabe și au mai mult caracterul unor curenți de deplasare pentru muncă. Printre aceștia putem menționa pe lucrătorii forestieri de la Hangu, județul Neamț, care în 1463 s-au deplasat în grup în județul Bacău și au format pe valea Urminișului, puternic împădurită pe atunci, satul Hangani. Imigrări importante au loc din Ardeal spre Moldova, în special prin pasurile Ghimeș și Oituz, acestea intensificîndu-se foarte mult după anul 1 800.

În concluzie, în epoca feudală, popularea teritoriului de care ne ocupăm se bazează în special pe elementele autohtone, dinamica populației fiind determinată mai mult de sporul natural.

Popularea mai intensă a regiunilor muntoase, determinată de dezvoltarea industriilor și de circulația prin trecători, are loc îndeosebi în secolul al XIX-lea. Acum apar majoritatea așezărilor din bazinele superioare ale Trotușului, Tazlăului, Uzului și Oituzului. La aceasta contribuie în mare măsură curentul de imigranți ardeleni care trec în Moldova, unde găsesc condiții mai bune de viață. Ei formează un număr mare de așezări în special în bazinul Trotușului (Buruieniș, Brusturoasa, Coșnea, Ghimeș-Făget, Diaconești, Brătulești de Sus etc.).

Acești imigranți, numiți tot ciangăi, se deosebesc fundamental de ciangăii din valea Siretului. În timp ce aceștia din urmă reprezintă un grup etnic maghiar, colonizat de domnii moldoveni într-o anumită conjunctură istorică, ciangăii de pe valea Trotușului sînt români secuizați, care în mod arbitrar au fost trecuți în rîndul populației conlocuitoare. Ei continuă în împrejurări cu totul deosebite un fapt firesc și cunoscut din cele mai vechi timpuri, și anume deplasarea dintr-o parte într-alta a Carpaților, aceștia constituind o zonă de interferență a autohtonilor din zona intra- și extracarpatică. Cultura de Criș (5 000 ani î. e. n.), cultura dacică, aceeași în Colinele Tutovei, Depresiunea Onești, Depresiunea Dărmănești, Depresiunea Casinului, Transilvania, Cîmpia de Vest etc., demonstrează continuitatea elementelor etnice autohtone, pe întreg cuprinsul patriei. Deci ardelenii, care au trecut în ultimele secole în Moldova, au făcut același lucru pe care-l făceau strămoșii lor din totdeauna. Ca atare, acest grup, care s-a infiltrat treptat, nu

trebuie atribuit populației conlocuitoare. Cercetările de teren și de arhivă efectuate (I u l i a V ă c ă r a ș u, 1971)[10], atît în bazinul Trotușului, cît și în cel al Oltului, în ultimii patru ani, pun în evidență pe deplin acest adevăr.

În ultimele secole, în popularea teritoriului județului Bacău s-au înregistrat schimbări importante. Acestea s-au concretizat îndeosebi în creșterea densității populației în zonele industriale, în decăderea unor tîrguri, concurate de centre industriale mai noi, cum este cazul Tg. Trotuș, în fenomenul de îmbătrînire a populației rurale.

În special, în ultimele două decenii se observă o concentrare mare a populației pe cele două văi principale, respectiv pe valea Trotușului și pe valea Bistriței. Au apărut, datorită dezvoltării industriei, adevărate grupări de așezări, multe din ele urbane, cu densități ce depășesc 300—400 loc./km^2.

În același timp, regiunile periferice, corespunzătoare zonei montane și Colinelor Tutovei, se caracterizează prin așezări care sub raportul numărului de locuitori, al funcțiilor îndeplinite și chiar al densității așezărilor stagnează sau chiar descresc. O repartiție mai rațională a economiei și în special a industriei, aceasta lipsind în Colinele Tutovei, ce reprezintă ca suprafață 1/3 din județ, precum și reactivarea circulației și turismului prin pasurile transcarpatice vor avea drept efect o repartiție mai eficientă a forței de muncă și totodată evitarea fenomenului negativ, concretizat prin stagnarea demografică sau chiar depopularea unor regiuni.

Numărul și dinamica populației

Județul Bacău face parte din zonele cu o natalitate ridicată (33‰ în 1968) și cu un spor natural care de mai multe decenii este de peste 1,5 ori mai mare decît media pe țară.

Sporul natural a avut rolul hotărîtor în dinamica populației și a fost întotdeauna mult mai mare decît sporul migra-

[10] *Op. cit.*, pct. 4.

Fig. 14. — Dinamica populației județului Bacău în ultimul secol.

toriu. În ultimul deceniu, datorită unor cerințe mai mici de forță de muncă, mai ales în construcții, unde imigrau majoritatea lucrătorilor din afara județului, sporul migratoriu a scăzut foarte mult, înregistrînd, începînd cu anul 1963, valori negative. Din acest an, dinamica demografică este acoperită în exclusivitate de sporul natural. Analizînd dinamica populației în ultimul secol se constată următoarele: la începutul perioadei dinamica este foarte lentă, iar începînd din 1948 este mult mai activă. În anul 1890 populația județului Bacău era de 172 496 de locuitori. Pînă în 1948 aceasta crește cu 140,5%, ajungînd la 414 996 de locuitori, înregistrînd un ritm mediu anual de creștere de 2,4%. Acest ritm este mai ridicat în prima parte a perioadei, respectiv 1890—1912, cînd este de 4,5%, și mult mai scăzut după 1912, cînd variază între 0,4 și 0,6% (fig. 14). Ritmul mai rapid din perioada 1890—1912 se datorește în primul rînd avîntului economic din acel timp, în legătură cu construcția unor căi ferate, cu exploatarea mai intensă a unor resurse ale subsolului și solului și cu dezvoltarea industriilor. Județul Bacău, în special partea central-vestică a sa, devine încă do pe atunci o zonă de convergență a unor principale forțe de producție, concretizate prin apariția unor mari aglomerări de populație în Depresiunea Dărmănești, în Depre-

siunea Tazlăului și la confluența Bistriței cu Siretul. În această perioadă, densitatea populației, raportată la întreg județul, crește de la 19,5 loc./km², la 42,5 loc./km², înregistrînd valori mai ridicate în special pe valea Trotușului și valea Bistriței. După anul 1912, pînă în 1948, dinamica populației este extrem de lentă. În 36 de ani populația abia ajunge la 414 996 de locuitori, ceea ce reprezintă o creștere cu 83,8%. Densitatea populației în peste trei decenii (1912—1948) a crescut abia cu 4,4 loc./km², ajungînd în 1948 la 46,9 loc./km². La aceasta a contribuit în primul rînd condițiile social-istorice deosebit de grele în această perioadă. Cele două războaie mondiale, precum și seceta din 1946—1947 au avut o influență negativă în evoluția demografică. În graficul privind structura populației pe vîrste și sexe (fig. 19) se poate urmări clar criza demografică corespunzătoare acestor evenimente. Ea s-a concretizat nu numai prin creșterea masivă a mortalității, dar și printr-o scădere foarte mare a natalității și a fertilității populației.

Criza demografică nu se termină o dată cu sfîrșitul evenimentelor arătate, ci ea se continuă cel puțin 5—6 ani după acestea, iar cu o intensitate din ce în ce mai mică se resimte cam un deceniu (fig. 19).

A doua perioadă, 1948—1970, se caracterizează printr-o dinamică ascendentă mult mai activă. În ultimele două decenii populația județului Bacău a crescut cu 55,1%, respectiv de la 414 996 de locuitori în 1948, la 643 838 de locuitori în 1970. În cadrul acestei perioade există în dinamica demografică diferențe mari de la un an la altul. Astfel, între anii 1956 și 1966 dinamica are cel mai mic ritm anual (1,7%), fapt determinat de legislația, care a existat, privind întreruperea sarcinilor. După 1966, prin modificarea legii amintite, natalitatea crește foarte mult, fapt ce se concretizează prin cea mai activă dinamică demografică a acestei regiuni, din toată istoria sa. Astfel, între 1966 și 1970 ritmul de creștere a populației este de 22,7%, depășind de aproape șapte ori ritmul mediu anual din ultimul secol (3,4%). Prin aceasta, în anul 1970, populația județului Bacău a ajuns la 643 838 de locuitori, cu o densitate de 94,09 loc./km².

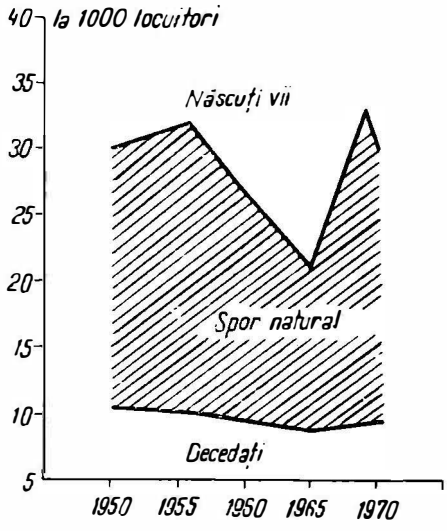

Fig. 15. — Mișcarea naturală a populației din județul Bacău.

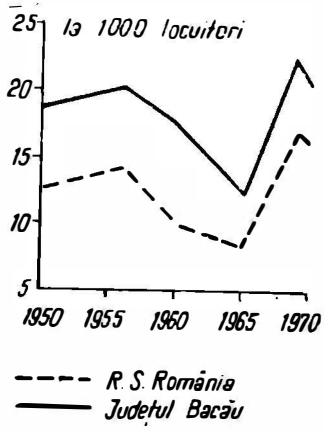

Fig. 16. — Sporul natural în ultimele două decenii.

În raport cu evoluția demografică a țării, județul Bacău a avut în ultimul secol, cu excepția anului 1930, un ritm superior. Cei doi factori demografici, cu importanță deosebită asupra dinamicii populației, respectiv sporul natural și cel migratoriu, au o evoluție care determină, în special în ultimele decenii, un caracter ascendent și relativ uniform asupra acesteia (fig. 15 și 16).

Între dinamica sporului natural și cea a sporului migratoriu este un raport invers proporțional. Astfel, în perioada 1956—1960 sporul migratoriu, datorită industrializării județului Bacău, atinge valori maxime, dar în același timp sporul natural scade foarte mult (fig. 15, 16 și 17). Începînd cu 1960, an care marchează intrarea în producție a unor mari obiective economice și totodată restrîngerea masivă a șantierelor de construcție, sporul migratoriu scade brusc, ajungînd în zilele noastre la valori negative foarte mari (— 1 348 în 1969). În același timp însă, datorită noii legislații privind întreruperea de sarcină și datorită creșterii longivității populației, ca urmare a unor condiții

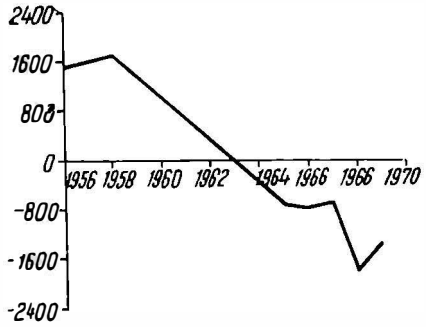

Fig. 17. — Mișcarea migratorie a populației.

mai bune de trai, sporul natural crește foarte mult (de la 12,6‰ în 1965 la 26,1‰ în 1967), menținîndu-se pînă în 1970 la valori de peste 20‰. Acest spor natural ridicat acoperă balanța negativă a mișcării migratorii din ultimii 5—6 ani.

Un alt fapt deosebit în cazul județului Bacău este acela că sporul natural din mediul urban este foarte apropiat de cel din mediul rural. Mai mult, în ultimii patru ani, sporul natural din mediul urban a fost mult superior mediului rural. Spre exemplu, în 1967 sporul natural în mediul urban a fost 30,4‰, iar în mediul rural 23,9‰, în 1968 de 26,8 și, respectiv, 23,4‰.

În același timp, mișcarea migratorie înregistrează valori negative numai pentru mediul rural (—3 235 de persoane în 1969), pe cîtă vreme în mediul urban ea are tot timpul valori pozitive (+1 851 de persoane în 1969). Deci, dinamica demografică are un ritm mult mai rapid în mediul urban, datorită orașelor care s-au dezvoltat foarte mult și în special a apariției unor orașe noi (Gheorghe Gheorghiu-Dej, Comănești), pe cîtă vreme populația din mediu rural are o evoluție mai slabă, datorită migrării populației, în special din grupele de vîrstă tinere, spre orașele din județ și din afara acestuia. Aceasta ne explică și sporul natural mai redus în mediul rural decît în mediul urban, fenomenul de îmbătrînire a populației rurale din județul Bacău fiind foarte frecvent. Sporul natural al județului, deși superior celui mediu pe țară (fig. 16), nu acoperă deficitul creat de valorile negative ale mișcării migratorii (fig. 17). Se

impune cu stringență, în vederea unei dinamici demografice echilibrate, dezvoltarea unei agriculturi intensive, care să poată valorifica în bune condițiuni o cantitate mai mare de forță de muncă, și apariția unor obiective industriale în partea de est a județului.

Densitatea populației

Dinamica populației se reflectă și în dinamica densității acesteia de-a lungul timpului. Teritoriul județului Bacău a fost locuit continuu încă din paleolitic, formele de populare fiind cu atît mai complexe cu cît ne apropiem de zilele noastre. Frecvența mai mare a stațiunilor preistorice, dacice și feudale, în anumite unități naturale ale județului, ne demonstrează că pînă în secolele XVIII—XIX factorii principali care au determinat densități mai mari sau mai mici au fost în primul rînd factorii naturali. Zonele de contact între marele unități fizico-geografice, cu bogății naturale multiple, au constituit zone de convergență pentru populația din jur. Aceasta a dus la arii cu populație deasă, întrerupte de arii cu populație rară. Zona muntoasă din vest, Culmea Berzunțului și Culmea Pietricica din partea centrală, dealurile mai înalte din Colinele Tutovei au fost și sînt încă slab populate.

În anul 1890, densitatea medie a populației a ajuns la 19,5 loc./km². În 1912 crește la 42,5 loc./km², față de 53,8 loc./km², media țării; în 1930, datorită pierderilor din timpul primului război mondial, județul fiind afectat direct, densitatea scade la 42,4 loc./km² și se menține sub 50 loc./km² pînă în anul 1951. În 1956 este de 57,4 loc./km² (media țării este 73,6), în 1966 de 67,5 loc./km² (media țării 80,6 loc./km²) și abia în ultimii ani ajunge la 94,09 loc./km². La aceasta a contribuit foarte mult natalitatea sporită din ultimii trei ani. În general, densitatea populației acestui județ are o evoluție ascendentă, cu un ritm mai lent pînă în 1956, cînd era mult sub cel mediu pe țară, și cu un ritm rapid după 1956. Pe acest fond general, ritmul cel mai ridicat l-au avut regiunile din partea centrală

a județului, respectiv Depresiunea Dărmănești, partea nord-vestică a Depresiunii Tazlăului, Depresiunea Onești și valea Bistriței. În aceste regiuni, densitatea populației în ultimul secol a depășit de peste două ori densitatea medie a țării.

În momentul de față, în cadrul județului Bacău se diferențiază cam aceleași zone cu densități mari (fig. 18). Regiunea cea mai slab populată corespunde zonei muntoase din nord-vestul și sud-vestul județului, unde densitatea populației variază între 16 și 35 loc./km². (Palanca 16 loc./km², Mănăstirea Cașin 23 loc./km², Brusturoasa 32 loc./km², Ghimeș-Făget 25 loc./km² etc.). După aceasta urmează zona muntoasă din vest și din nord și cea mai mare parte din Colinele Tutovei, unde densitatea variază între 41 și 70 loc./km².

Partea centrală a județului, din zona văii Bistriței și cea a Siretului, corespunde unor densități ce variază între 71 și 200 loc./km². În această regiune cu densitate mare a populației se disting cîteva arii cu densități ce variază între 200 și 500 loc./km². Acestea corespund zonei industriale a Trotușului, Bacăului și împrejurimilor, Buhușului și împrejurimilor. Între aceste arii, de-a lungul văilor Trotuș și Bistrița, densitatea populației variază între 120 și 150 loc./km². Acestea au în general o agricultură intensivă și fac parte din zona de influență economică a principalelor orașe.

Structura populației

Structura populației pe grupe de vîrstă și sexe se caracterizează printr-o proporție echilibrată a vîrstelor și sexelor, proporție determinată de economia complexă a acestui județ. Alături de factorii naturali care au avut și au un rol foarte important în demografia acestei regiuni, factorii social-economici și-au lăsat o amprentă foarte clară, mai ales în structura populației pe grupe de vîrstă (fig. 19).

Urmărind dinamica structurii populației pe sexe și vîrste în ultimii 40 de ani, am observat următoarele : în primul rînd în această perioadă populația județului crește cu 42,2 % față de

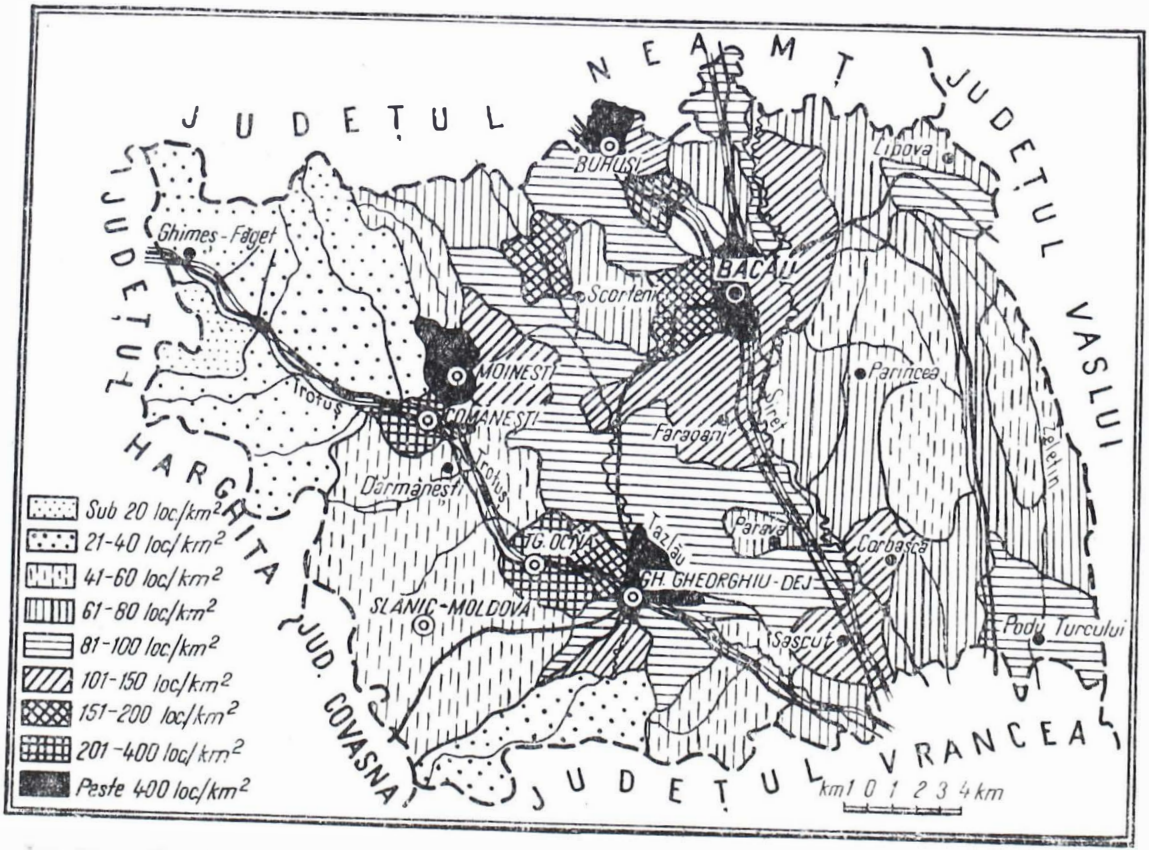

Fig. 18. — Densitatea populației județului Bacău (1968) (întocmită de Iulia Văcăraşu).

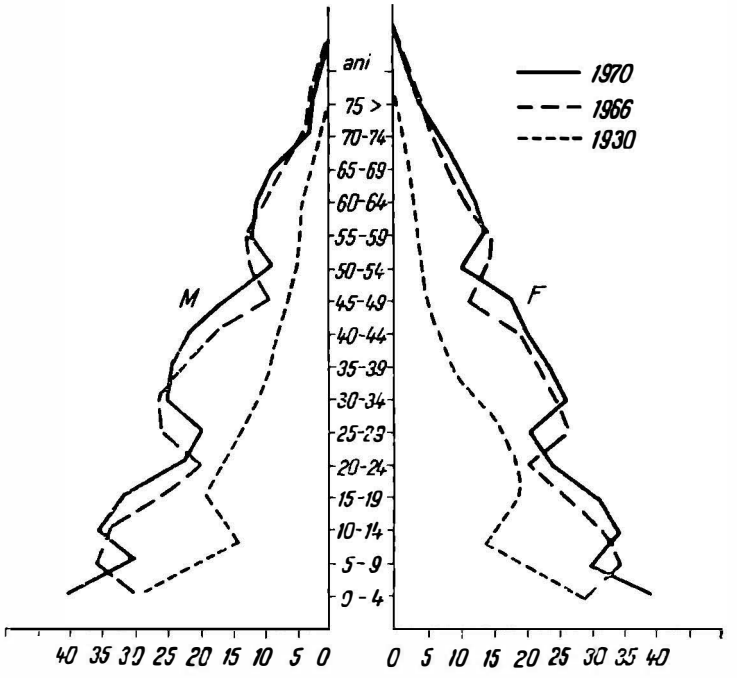

Fig. 19. — Structura populației județului Bacău pe vîrste și sexe în anii 1930, 1966 și 1970.

40% cît a fost creșterea medie a populației țării. În 1930 structura populației se caracteriza printr-un contingent numeros de populație tînără (0—10 ani) și de populație matură (19—35 de ani). Populația din grupele de vîrstă de 10—19 și 35—50 de ani sînt mult mai reduse, drept efect al primului război mondial. Participarea populației masculine în vîrstă de 20—40 de ani la războiul din 1916—1918, precum și luptele care au avut loc pe teritoriul județului, la Oituz, Cașin, Tg. Ocna, au dus la scăderea simțitoare a acestor contingente, fapt ce se reflectă printr-o îngustare bruscă a piramidei populației din 1930, spre jumătatea ei superioară (fig. 19). Efect al aceluiași eveniment este și îngustarea piramidei în zona corespunzătoare grupelor de vîrstă 10—19 ani.

Anii grei de război, precum și starea economică precară a populației, după acesta, au determinat, pe de o parte, o natalitate mai redusă, iar pe de altă parte o mortalitate infantilă foarte ridicată. Această situație se reflectă clar în structura populației pe vîrste și sexe; începînd din 1930 pînă în 1970, această grupă redusă corespunde populației de 50—54 ani (fig. 19).

Structura pe sexe, corespunzătoare anului 1930, este apropiată de cea din zilele noastre, respectiv 49,7% populație de sex masculin și 50,3% populație de sex feminin.

Structura populației pe vîrste și sexe la nivelul anului 1966 reflectă tendința generală de îmbătrînire a populației. Populația grupei de vîrstă 0—10 ani este reprezentată prin contingente din ce în ce mai reduse, efect al legislației amintite. Începînd cu anul 1956, natalitatea scade continuu, iar grupa de vîrstă de 0—4 ani era reprezentată numeric printr-o cifră aproape egală cu a anului 1930, deși populația crescuse de aproape două ori. După 1966, abrogarea legii amintite determină o adevărată înviorare demografică, alura graficului privind populația pe vîrste schimbîndu-se radical. La 1 ianuarie 1970, piramida vîrstelor demonstrează o structură demografică echilibrată, cu o bază largă, ce garantează o dinamică activă a populației și totodată a resurselor de forță de muncă.

Primul război mondial, al doilea război mondial și perioada de secetă ce i-a urmat, perioada cu natalitate extrem de redusă dintre anii 1956—1966 (fig. 19) determină, în momentul cînd grupele de vîrstă respective intră în categoria populației active, scăderii brusce a potențialului economic-uman, fapt ce nu rămîne fără importanță în economia județului și a țării. Dacă astăzi populația rurală din județ se caracterizează printr-o pronunțată îmbătrînire, aceasta se datorește nu numai industrializării județului, care a determinat un adevărat exod al forței de muncă spre centrele industriale, dar și faptului că grupele de vîrstă active de 19—30 ani corespund crizei demografice din timpul celui de al doilea război mondial. Fiind mai reduse din punct de vedere numeric, dar în același timp foarte solicitate datorită avîntului economic din ultimul timp, aceste

grupe au devenit foarte mobile, orientîndu-se mai mult spre centrele urbane.

În ceea ce privește structura pe sexe, începînd din 1930, se menține aproape aceeași, cu excepția anilor 1943—1948, cînd sexul feminin este mult mai numeros. În 1966 ponderea era 49% sexul masculin și 51% sex feminin, iar în 1970 cele două sexe ajung aproape la paritate, 49,13% sexul masculin și 50,87% sexul feminin. Față de această situație, în mediul urban sexul masculin predomină, revenind circa 103 bărbați la 100 de femei. Situația este mult mai deosebită în mediul rural unde, datorită cauzelor menționate anterior, populația de sex masculin reprezintă abia 42,3%, pe cînd cea de sex feminin 57,7%. Deci, în mediul rural predomină populația de sex feminin, cu un grad ridicat de îmbătrînire.

Structura funcțională. Din populația totală a județului Bacău, 46,5% este populație de vîrstă activă (1968), o pondere cu aproape 10% mai mică decît media pe țară. În cadrul județului aceasta a scăzut foarte mult în ultimul timp, respectiv ea a fost de 53,2% în 1960, 50,2% în 1965 și 49,3% în 1967. Aceasta se datorește în primul rînd grupelor de populație reduse, apărute în timpul celui de al doilea război mondial, care au intrat în ultimii cinci ani în categoria populației active, și în al doilea rînd bilanțului migratoriu negativ care, începînd cu anul 1963, a înregistrat valori din ce în ce mai mari (fig. 17 și 19). Pînă în momentul de față, forța de muncă din județ a acoperit necesarul economic suscitat. În 1968, din populația din grupele de vîrstă activă, 90,5% era folosită în diverse activități economice. Deci, județul Bacău folosește în economia sa aproape în totalitate potențialul de muncă existent. Spunem aceasta, deoarece în cei 10% inactivi, din grupele de vîrstă activă, intră o serie de persoane care nu se pot integra în activități economice : persoane care sînt încă în curs de școlarizare, mame cu copii mulți, persoane suferinde etc. Dezvoltarea economiei județului suscită o evoluție mai activă a populației, similară cu cea din ultimii trei ani.

Cele aproximativ 20 500 de persoane de vîrstă activă, neîncadrate încă în nici un sector de activitate economică, reprezintă în fond, avînd în vedere cele menționate mai sus,

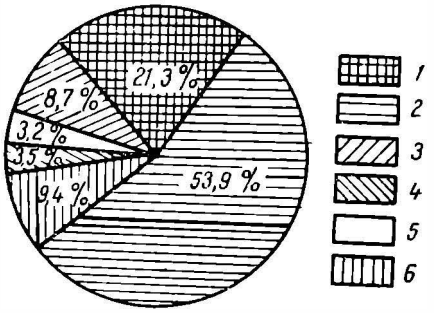

Fig. 20. — Structura populației active pe ramuri de producție (1969).

1, Industril; *2*, agricultură; *3*, construcții; *4*, transporturi; *5*, circulația mărfurilor; *6*, alte ramuri.

circa 8 000 — 9 000 de persoane active disponibile și nefolosite. Acestea alimentează în momentul de față bilanțul migratoriu negativ din județul Bacău. În viitor, ele nu pot acoperi necesarul de forță de muncă, avînd în vedere, pe de o parte, faptul că ele pleacă definitiv din județ, iar pe de altă parte contigentele tinere care intră în grupele de vîrstă activă, ce sînt din ce în ce mai mici.

În momentul de față, populația activă a județului, din punct de vedere funcțional, este împărțită astfel: 21,3% în industrie, 8,7% în construcții, 53,9% în agricultură, 3,5% în transporturi, 3,2% în circulația mărfurilor și 9,4% în alte ramuri (fig. 20). Această structură pune în evidență caracterul mixt al economiei județului.

Cu toate că județul Bacău ocupă locul cinci între județele patriei în ceea ce privește participarea la producția globală industrială a țării, totuși, ponderea populației agricole este foarte mare, depășind chiar media țării.

Deși în produsul social total agricultura participă cu 6,7%, ea cuprinde totuși 53,9% din populația activă.

Structura forței de muncă industriale pune în evidență predominarea industriei energetice, industriei chimice, industriei ușoare și industriei lemnului (fig. 31). Pe ramuri de producție ea are următoarea structură: 24% industria lemnului, 23,3% industria ușoară, 18,9% industria energetică, 15% industria chimică, 8% industria alimentară, 4,4% industria celulozei și hîrtiei, 4,4% industria metalurgică și constructoare de mașini și 2% alte ramuri (fig. 31). Deși în industria lem-

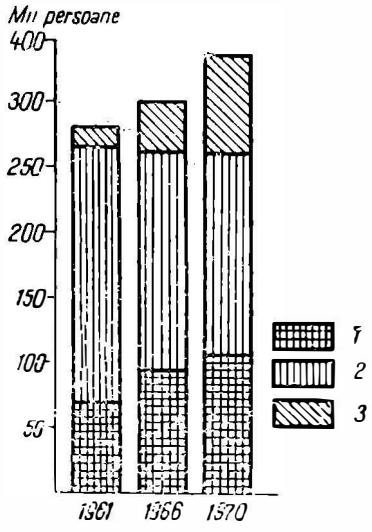

Fig. 21. — Structura funcțională a populației active.

1. Populația ocupată în industrii; *2*, populația ocupată în agricultură; *3*, populația ocupată în servicii.

nului este ocupată aproape un sfert din populația activă industrială din județ, această ramură, în ceea ce privește valoarea producției globale industriale, ocupă locul cinci după industria energetică, industria chimică, industria alimentară și industria ușoară. Pe grupe mari de activități economice se observă în ultimul secol o creștere evidentă a forței de muncă ocupate în industrie și servicii (fig. 21). În același timp scade mult populația ocupată în agricultură (fig. 21). Caracterul industrial al economiei județului, cu servicii în curs de organizare și dezvoltare, se reflectă și în dinamica forței de muncă active, care crește mereu în aceste ramuri. Aceasta duce la importante schimbări în structura pe medii și structura socială a populației.

Structura pe medii. Județul Bacău face parte din regiunile țării care au început procesul de industrializare înainte de 1944. Aceasta s-a datorat unor importante resurse naturale (cărbune, petrol, lemn etc.) și s-a concretizat prin apariția unor importante centre urbane. În 1930 populația urbană reprezenta 15,7%. În timpul celui de-al doilea război mondial și în anii de reorganizare economică, populația urbană înregistrează o scădere evidentă, ajungînd în 1948 la 14,6%. Din 1948 pînă în 1970,

populația urbană crește continuu. În 1970, populația din mediul urban era de 37%, iar cea din mediul rural de 63%. Ponderea populației urbane în cadrul județului Bacău, cu tot caracterul industrial al economiei acestuia, este inferioară celei medii pe țară. Aceasta se datorește faptului că rețeaua urbană a județului Bacău este formată din orașe mici și foarte mici. Singurul oraș care se detașează este Bacăul, dar și acesta abia a depășit limita orașelor mijlocii (la 1 ianuarie 1970 avea 112 004 locuitori împreună cu comunele suburbane). Celălalte șase orașe fac parte din categoria orașelor mici, cu excepția orașului Gheorghe Gheorghiu-Dej, care a ajuns în 1970 la 40 163 de locuitori.

Structura socială. Populația județului Bacău are o structură socială în strînsă dependență de structura economică. În mediul rural întîlnim un puternic detașament de muncitori, care se deplasează zilnic, săptămînal sau sezonier, spre centrele industriale, ceea ce face să nu existe o concordanță deplină între structura pe medii și structura socială. Deși populația din mediul rural predomină, ponderea țăranilor cooperatori și necooperatori este de 42,2%, inferioară ponderii muncitorilor, care este de 45,9%. În afară de aceste categorii, care sînt dominante în județ, intelectualitatea reprezintă 9,3% și alte categorii 2,6%.

Structura națională. Județul Bacău se caracterizează printr-un înalt grad de omogenitate națională[11]. La ultimul recensămînt (1966), structura națională era următoarea: 98,7% români, 0,8% ceangăi, 0,2% evrei și 0,3% alte naționalități. Dintre naționalitățile conlocuitoare, singurii care se găsesc în arii mai bine conturate sînt ceangăii. Această populație de pe valea Siretului a fost colonizată pe vremea lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare. Ei sînt grupați într-o serie de sate, în special pe glacisul piemontan al Petricicăi, începînd de la Ploscuțeni și pînă în nordul județului.

Forța de muncă ca resursă naturală prezintă trăsăturile unei populații tinere, cu o mare vitalitate și cu mari perspective de dezvoltare. Structura populației pe vîrste și sexe pune

[11] Iulia Văcăraşu (1966, 1970), *Depresiunea Dărmăneștilor. Studiu de geografie economică*, teză de doctorat, manuscris, Univ. „Al. I. Cuza", Iași.

în evidență o populație în curs de întinerire. Forța de muncă necesară activităților economice și culturale este asigurată în proporție de peste 96% de către populația județului. Cei 4—5% care vin sînt reprezentați îndeosebi de forța de muncă cu calificare superioară.

Mișcarea migratorie, așa cum arătam la capitolul respectiv, evidențiază un disponibil de forță de muncă, care pleacă din județ în afara acestuia.

Din populația totală a județului, de 643 838 de locuitori în 1970, populația de vîrstă activă reprezintă 46,5%, sub media pe țară, dar acoperă pe deplin cerințele economiei. Această populație activă este folosită în proporție de circa 90,5%. Rămîn în afara procesului de producție aproximativ 20 000 de persoane, care formează populația de vîrstă activă feminină casnică sau populație neîncadrată.

Comparînd structura populației pe vîrste, situația județului Bacău este aproape de cea medie pe țară, exceptînd grupele de 0—4 și 4—7 ani, care sînt mai numeroase. Aceasta demonstrează că numărul mai mic de salariați la 1 000 de locuitori, decît media pe țară, se datorește nu în exclusivitate faptului că resursele de forță de muncă sînt folosite incomplet, dar și faptului că natalitatea în ultimul deceniu a fost mai mare, ceea ce duce la o populație tînără foarte numeroasă.

Sub raportul resurselor de muncă, acestea ne demonstrează că județul Bacău va avea în viitor un potențial suficient de mare pentru economia sa.

În ceea ce privește folosirea actuală a resurselor de muncă, în cadrul județului Bacău se constată o scădere continuă a populației ocupate în ramurile producției materiale. Astfel, între anii 1960 și 1968, aceasta a scăzut cu peste 5%, aproape exclusiv pe seama populației din agricultură. În timp ce populația activă din agricultură a scăzut, populația ocupată în industrie a crescut cu 48%, în transporturi cu 23,5%, dar nu toată populația plecată din agricultură s-a reîncadrat în aceste ramuri. O parte a părăsit județul, iar o altă parte a trecut în activități neproductive, sau în rîndul inactivilor. Numai așa ne putem explica scăderea forței de muncă din ramurile producției mate-

6 — c. 1412

riale, de la 278 700 de persoane la sfîrșitul anului 1960, la 264 400 de persoane la sfîrșitul anului 1968.

În general se observă un transfer masiv al forței de muncă din agricultură în industrie și în unele ramuri neproductive, cum ar fi învățămînt, ocrotirea sănătății, prestări de servicii etc.

Dacă în agricultură nu s-ar fi introdus tot mai mult mecanizarea, acest fenomen s-ar fi concretizat printr-un mare deficit de forță de muncă. Mecanizarea a acoperit și acoperă o mare parte din muncile agricole, ba chiar a contribuit la eliberarea unei mari cantități de forță de muncă, care s-a orientat spre alte activități, dar nu a putut înlătura unele fenomene demografice, cum ar fi îmbătrînirea generală a populației, decalajul mare între sexe (42,3% bărbați și 57,7% femei în 1968) etc.

În concluzie, referindu-ne la forța de muncă, putem afirma că județul Bacău dispune de un mare potențial de forță de muncă, care poate acoperi toate cerințele economiei. Repartiția geografică prezintă însă unele deficiențe ce pot fi rezolvate printr-o amplasare mai rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul județului. Anumite regiuni agricole pot fi întărite prin unități industriale (Colinele Tutovei), iar unele regiuni industriale (Depresiunea Dărmănești, Moinești și împrejurimile, Tg. Ocna și împrejurimile) trebuie dezvoltate, pentru a înlătura exodul de populație spre centre mai mari și pentru a menține o densitate corespunzătoare de populație în aceste regiuni cu mari resurse naturale. Toate orășelele amintite, Comănești, Moinești, Tg. Ocna, deși au întreprinderi industriale, au o evoluție extrem de lentă și niciunul dintre ele nu mai reprezintă zone de convergență a forței de muncă din jur. În toate aceste orașe bilanțul migratoriu este negativ. Or, în condițiile județului Bacău, rețeaua urbană este mult inferioară celei pe țară și, ca atare, aceste orașe, care contribuie la popularea zonei montane și premontane, fapt deosebit de important din punct de vedere geografic, trebuie să ajungă la o dinamică echilibrată în evoluția lor. Elementul cel mai important în realizarea acestei evoluții este reținerea forței de muncă existente în activități din cadrul acestor orașe.

Așezările

În peisajul geografic, așezările reprezintă unul din elementele cele mai dinamice, care poartă amprenta condițiilor naturale și social-economice, ce au existat de-a lungul timpului. Densitatea și nivelul de dezvoltare a așezărilor reflectă în modul cel mai clar structura economiei și gradul de organizare a unei regiuni geografice.

În cadrul județului Bacău, rețeaua actuală de așezări continuă în cea mai mare parte așezările vechi medievale, care au la bază culturi din perioada geto-dacă și chiar mai vechi. Ea este formată din 498 de așezări, din care 7 așezări urbane și 491 așezări rurale, grupate în 80 de comune. Din populația totală a județului Bacău, 37% trăiește în așezări urbane și 63% în așezări rurale. Așezările rurale au o pondere mai mare decît media pe țară, aceasta fiind determinată, în primul rînd, de condițiile politice și social-istorice în care s-a dezvoltat economia județului. Ponderea mare a așezărilor urbane tinere și foarte tinere (85,7%) demonstrează că, în trecut, județul Bacău a avut o rețea urbană foarte slabă. Această situație se reflectă în rețeaua actuală de așezări, și cu toate că localitățile urbane s-au dezvoltat mult în ultimele decenii, acestea, cu excepția Bacăului, sînt mici, fapt concretizat prin ponderea mare a populației rurale la nivelul întregului județ.

Așezările rurale. Satele reprezintă în țara noastră forma cea mai caracteristică și mai răspîndită de așezări. Județul Bacău nu face excepție de la această situație, ba mai mult, cu tot potențialul său industrial ridicat, se menține din punct de vedere al organizării așezărilor sub nivelul mediu pe țară. La aceasta contribuie în primul rînd partea estică a județului, reprezentată prin Colinele Tutovei, unde nu întîlnim niciun oraș, iar agricultura constituie activitatea economică de bază, cuprinzînd peste 90% din forța de muncă activă. Această unitate geografică, care reprezintă 1/3 din suprafața județului, determină plasarea acestuia în rîndul regiunilor cu ruralism ridicat. La nivelul anului

1970, 63% din populația județului Bacău trăia în mediu rural, grupată fiind în 491 de sate și respectiv 80 de comune. Gradul de dispersie a acestora, datorită condițiilor de relief (întinderea mare a zonei muntoase în vest și fragmentarea puternică a reliefului în Colinele Tutovei), este foarte mare. Datorită acestui fapt, fiecărei așezări îi revine în medie suprafața de 1 263 ha. Această suprafață se dublează pentru așezările rurale din zona montană, unde moșiile se extind foarte mult pe versantul munților. În cazul așezărilor din zona subcarpatică, de pe glacisul de la contactul cu Culmea Pietricica și chiar pe terasele Siretului și Bistriței, moșiile se reduc mult, variind între 500 și 1 000 ha. Colinele Tutovei formează în cadrul județului o zonă cu așezări mici (media fiind 458 de locuitori), foarte dispersate, revenind fiecăreia în medie 700 ha, cu moșii a căror limită naturală o formează zările (crestele interfluviilor) sau văile. Geneza așezărilor rurale de aici, determinată de condiții social. economice și de condiții naturale mai puțin prielnice, a dus la formarea unui tip de sat cu vatră mică, cu o organizare legată strict de activități agricole, cu un nivel de dezvoltare mai redus.

Așezările mari, care depășesc 2 000 de locuitori, sînt în această parte a județului o raritate, pe cînd în zona subcarpatică, în culoarul Siretului și pe valea Trotușului au frecvența cea mai mare.

Ceea ce este comun însă pentru majoritatea așezărilor rurale din județul Bacău este modul cum ele au apărut și evoluat. Aproape toate continuă pe vetre vechi, datînd din timpul feudalismului timpuriu și dezvoltat, găsindu-se în apropierea unor culturi materiale neolitice și chiar paleolitice. Aceasta demonstrează că teritoriul județului Bacău a fost populat fără întrerupere din preistorie și pînă în zilele noastre. Mișcarea populației spre codru sau spre vale nu a făcut decît să cuprindă noi spații în circuitul economic și în cele din urmă să ducă fie la apariția unor noi așezări, fie la mărirea așezării inițiale, a cărei vatră s-a modificat, ajungînd de obicei la o energie mare a habitatului.

Raportul vatră, moșie, populație demonstrează, în toate cazurile, atît momentul apariției așezării respective, cît și evoluția acesteia de-a lungul timpului.

Analiza acestui raport, începind cu secolele XV—XVI, de cînd avem documente sigure despre majoritatea așezărilor, ne demonstrează că acestea au fost aproape în totalitate așezări răzășești. Tipul de moșie însurărită, întîlnit în toată regiunea, reprezintă o dovadă a acestei forme de organizare. Satele răzășești cunosc o dezvoltare mai înfloritoare în zona montană și subcarpatică, datorită unor condiții naturale mai prielnice și totodată menținerii moșiilor vreme mai îndelungată, pînă în secolul al XVIII-lea și chiar al XIX-lea. Această situație diferențiază încă de atunci satele de sub munte și din zona dealurilor, mai mari și mai bogate, de cele din Colinele Tutovei, care se mențin mici și cu un potențial economic foarte redus.

Repartiția geografică a așezărilor rurale. Așezările rurale din județul Bacău se găsesc răspîndite în altitudine începînd de la 110—115 m (Slobozia și Berești, situate în sudul județului) pînă la 1 100 m (Răchitiș, Făgețel și Ciugheș, situate în zona montană din nord-vestul acestuia).

În zona montană ele ocupă terasele de luncă și terasele inferioare ce se găsesc de-a lungul Trotușului, Asăului, Urmenișului, Uzului, Dofteanei, Slănicului, Oituzului, Cașinului etc. Pe terasele mai bine dezvoltate ele formează sate mari, de tip adunat, în special pe terasele de confluență (Asău, Dărmănești, Dofteana), sau sate de tip răsfirat, liniare, care se unesc între ele formînd adevărate galerii de așezări de-a lungul rîurilor sau căilor de circulație (satele de pe cursul superior al Trotușului și de pe văile Asău, Uz, Urmeniș, Dofteana, Slănic, Cașin). Cînd văile sînt înguste, cu versanți abrupți, dar cu bazinete mai largi din loc în loc, așezările ocupă aceste bazinete, tipul de sat liniar fiind înlocuit cu așezări răsfirate cu nuclee de concentrare, izolate unele de altele (valea Sulței, valea superioară a Asăului, valea Oituzului și valea superioară a Cașinului). Aceste așezări ocupă și o parte din versanții văilor, ceea ce duce la o energie destul de mare a habitatului (50—100 m).

Așezările situate pe terasele medii sînt puține și au apărut numai acolo unde greutățile legate de circulație și aprovizionare cu apă au fost învinse (Podei[12], Podina[13], Răcăuți, Buciumi,

[12] Localitate inclusă în 1952 la orașul Comănești.
[13] *Ibidem.*

Popeni, Coțofănești etc.). În această zonă cele mai multe sate se găsesc între 400 și 800 m. Așezările permanente de plaiuri sînt extrem de rare, le întîlnim numai în bazinul superior al Trotușului și au apărut în ultimele secole datorită migrării unor ardeleni care, păstori fiind, au preferat aceste locuri (Pajiștea, Răchitiș).

În zona subcarpatică întîlnim o densitate mai mare de așezări decît în zona montană. Acestea au frecvența cea mai mare între 300 și 450 m altitudine. Ele ocupă îndeosebi terasele inferioare ale Tazlăului, terasele inferioare din Depresiunea Onești și cea a Cașinului, văile secundare din zona subcarpatică, afluenți ai Trotușului și Tazlăului, precum și glacisul piemontan al Culmii Pietricica. Uneori, așezările de pe terase urcă pe versanți, gospodăriile dispersîndu-se, iar satul trecînd de la tipul adunat spre tipul răsfirat sau chiar risipit (Băsăști, Hăineala, Scorțeni, Grigoreni, Pustiana, Cîmpeni, Tărîța, Gura Văii etc.). Satele situate exclusiv pe versant sînt adesea întîlnite la contactul Depresiunii Tazlăului cu Culmea Berzunțului și cu dealul subcarpatic Pietricica. În zona subcarpatică întîlnim și sate a căror vatră se află pe culmile largi și ușor boltite (Poduri, Bucșești, Prohozești, Pietricica, Bîrzulești, Deleni etc.). Varietatea formelor de relief ocupate de vetrele așezărilor din zona subcarpatică ne-o explicăm prin diversitatea mare a resurselor naturale și a posibilităților de valorificare a acestora, fapt ce a făcut ca uneori satul să țină mai puțin seamă de locul unde și-a dezvoltat vatra. Singurele forme de relief evitate în această zonă, ca de altfel în tot județul, au fost văile inundabile. Pe acest teritoriu se întîlnesc adesea vetre părăsite, tocmai datorită acestei calamități, frecventă din cauza regimului continental al precipitațiilor.

În Colinele Tutovei, repartiția geografică a așezărilor a fost influențată foarte mult de fragmentarea mare a reliefului, de procesele geomorfologice foarte active și de posibilitățile de alimentare cu apă. Vetrele așezărilor, de obicei puțin extinse, preferă platourile, cuestele și versanții, evitînd văile care sînt în general lipsite de terase și colmatate intens. Majoritatea vetrelor părăsite din această regiune (I. Hârjoabă, 1968; P. Poghirc, 1969[14]) se găsesc pe văi sau în imediata

[14] *Op. cit.*, pct. 3.

apropiere a acestora. Cercetările efectuate în ultimii ani (I. P o g h i r c, 1969)[15] privind așezarea vetrelor în funcție de condițiile geomorfologice arată următoarele : 13,9% din numărul vetrelor sînt pe platouri, 9,9% pe cueste, 49,2% pe versanți (fără cueste) și în bazinele de recepție ale văilor secundare, 25,1% pe șesuri și numai 1,9% pe terase.

Proporția este aproape identică pentru partea vestică a Colinelor Tutovei, care aparține județului Bacău. Se constată că peste 80% din numărul vetrelor sînt pe versanți și cueste, la contactul cu șesul sau cu pădurea. Apropierea sau depărtarea de pădure și de șesuri a fost influențată și de condițiile social-economice care au existat de-a lungul timpului, fapt ce a dus la apariția acelor aliniamente de așezări apărute pe măsura retragerii codrului[16].

Distrugerea pădurilor, conștient sau inconștient de către om, a dus la accelerarea eroziunii solului, la reactivarea proceselor de pantă, la colmatarea excesivă a văilor și în consecință la modificarea multor vetre de așezări, care de obicei s-au micșorat, s-au degradat sau chiar au dispărut. Fragmentarea reliefului, accentuată în urma acestor procese, a dus la predominarea satelor mici, de multe ori cu o structură risipită, și la acel raport invers proporțional dintre densitatea așezărilor și densitatea populației. Colinele Tutovei se caracterizează printr-o densitate mare a așezărilor, dar printr-o densitate mică a populației (66 loc./km^2 în 1966).

Valea Siretului și valea Bistriței, în special în amunte de orașul Bacău, se caracterizează printr-o mare densitate a așezărilor de terasă. Acestea ocupă de obicei terasele inferioare. Ele sînt reprezentate prin sate mari, răsfirate sau adunate, cu dublete în partea opusă a rîului sau a principalelor căi de circulație (Lilieci — Hemeiuși, Iteşti — Andrieșești, Prăjești — Schineni etc.). Din punct de vedere al datărilor edilitare și al organizării, ele sînt mult superioare așezărilor din Colinele Tutovei, iar din punct de vedere al așezării geografice, ele se bucură de mari avantaje : relieful este puțin fragmentat, energia habitatului foarte mică, terenurile arabile extinse și au un sol fertil

[15] *Op. cit.*, pct. 3.
[16] *Ibidem.*

caracterizează prin vetre înguste și liniare, în cazul unor văi cu versanții abrupți și cu terase slab dezvoltate (văile Sulței, Asăului, Tazlăului Sărat; văile afluenților montani din cursul superior al Tazlăului Mare; văile Dofteana, Slănicului, Oituzului etc.), și printr-o formă poligonală sau tentaculară, cu o energie foarte mare a habitatului (100—200 m), în cazul unor obîrșii fragmentate, versanți și glacisuri de contact cu muntele sau cu dealurile (Cucuieți, Larga, Plopu, Vîlcele, Brătești, Poduri, Prohozești, Cernu, Hăineala, Cîmpeni, Scorțeni și unele cartiere ale orașelor Moinești și Comănești în bazinul Trotușului; Măgura, Luizi-Călugăra, Gh. Doja, Răcăciuni etc., pe glacisul Pietricicăi, și peste 50% din satele din Colinele Tutovei). Aceste sate au avut mult de suferit în evoluția lor, datorită condițiilor naturale în general neprielnice, multe dintre ele coborînd sau trimițînd tentacule fie spre terasele largi inferioare, cu mari posibilități pentru construcție, agricultură, circulație, așa cum este cazul majorității așezărilor mari de pe terasele Trotușului, Tazlăului și chiar Siretului, fie spre jumătatea inferioară a versanților, așa cum este cazul în Colinele Tutovei.

Așezările noi, în aceste condiții de relief, nu au apărut decît în legătură cu dezvoltarea industriei forestiere sau cu valorificarea unor pășuni și fînețe naturale. Vechimea lor este în jur de 100 de ani (Păltiniș, Apa Asău, Agăștin, Pajiștea, Coșnea, Ghimeș-Făget, Diaconești, Buruieniș, Brusturoasa, Ciobănuș, Straja, Poiana Uzului[17], Sălătruc etc.), majoritatea găsindu-se în zona montană. Acestea s-au format fie prin roirea populației din așezări mai vechi (Agăștin, Păltiniș, Apa Asău, care s-au format prin roirea populației din satul Asău), fie prin stabilirea unor ardeleni care au trecut în Moldova, în jurul anului 1 800 (Ghimeș-Făget, Ciobănuș, Straja, Coșnea etc.).

Așezările de pe terasele inferioare ale principalelor rîuri își au începutul, în proporție de peste 60%, în timpul feudalismului dezvoltat. Ele au avut și au condiții foarte prielnice de dezvoltare. Evoluția lor a avut o dinamică mai activă și se concretizează astăzi prin așezări mari, de tip răsfirat (liniar)

[17] Satul Poiana Uzului, în 1968, a fost strămutat în satul Dărmănești, datorită creării lacului de acumulare Poiana Uzului.

(cernoziom de luncă și cernoziom slab și mediu levigat). Ca arie de răspîndire ele se suprapun zonei cu agricultură intensivă. Aceste condiții au favorizat apariția unor sate a căror populație se apropie în medie de 2 000 de locuitori. La dezvoltarea lor contribuie și o serie de resurse tehnice, în special apropierea unor importante căi de circulație, care le facilitează legăturile economice cu orașele din imediata apropiere și cu regiuni mai îndepărtate. Multe din aceste așezări fac parte din zona preorășenească a Bacăului și Buhușului, sau din comunele suburbane (Mărgineni, Letea Veche, Măgura, Hemeiuși).

Clasificarea așezărilor rurale. Așezarea geografică și condițiile naturale aferente fiecărei vetre au rolul cel mai important în diferențierea așezărilor rurale. Morfologia reliefului, prezența sau lipsa apei, prezența sau lipsa unor bogății ale subsolului și solului au fost factori hotărîtori în apariția, evoluția și structura funcțională a așezărilor. Alături de factorii social-economici, acești factori naturali au influențat direct întreaga viață a așezărilor de azi.

În funcție de factorii naturali și în special de morfologia reliefului, în județul Bacău întîlnim așezări rurale de vale, de terasă, de obîrșie, de versant, de platouri și chiar de plaiuri. În zona montană și subcarpatică, peste 70% din așezările rurale se găsesc pe văi sau pe terasele acestora. Ele corespund celor mai mari așezări, în majoritatea cazurilor așezărilor noi, ale căror începuturi sînt atestate documentar în perioada feudalismului dezvoltat. Dacă avem în vedere faptul că valea Siretului și valea Trotușului cu principalii săi afluenți transcarpatici (Uzul, Oituzul) au constituit vaduri pe unde s-au produs mari mișcări de populație, în special în perioada migrațiunii popoarelor, este lesne de înțeles de ce așezările au evitat sau chiar s-au retras din aceste locuri deschise, în perioada respectivă. Astfel, după ce pe terasele medii și chiar inferioare existase o intensă activitate umană, concretizată și printr-un mare număr de așezări, în prima perioadă a feudalismului acestea se retrag pe văile secundare sau la obîrșia lor, căutînd un loc de adăpost sau refugiu. Peste 90% din satele a căror vatră ocupă văi înguste, versanți fragmentați, atît din zona montană, subcarpatică, cît și din Colinele Tutovei, au apărut în aceste condiții. Ele se

În zona montană predomină tipul de sat răsfirat liniar, foarte rar tentacular și cu nuclee de concentrare. În zona subcarpatică, în cadrul tipului de sat răsfirat, domină satul de formă tentaculară, cu unul sau mai multe nuclee de concentrare. În cadrul acestor două zone, satul de tip răsfirat foarte rar urcă de pe vale pe versant și prezintă tendințe de risipire spre margine. Vatra este de obicei bine conturată, lungă de mai mulți kilometri, sau tentaculară, cu moșia aproape în totalitate în afara lui. Acest tip de sat a evoluat pe terasele de confluență în tipul de sat adunat. Aproape toate satele mari, de tip adunat, de pe terasele inferioare, au evoluat din sate de tip răsfirat.

În Colinele Tutovei, alături de satul răsfirat întîlnim aproape pretutindeni și celelalte tipuri, adunat și risipit, dar toate reprezentate în mic. Aceasta se datorește în primul rînd fragmentării deosebit de mari a reliefului, care a determinat, pe de o parte, îngrămădirea locuințelor pe mici suprafețe bune pentru construcție, iar pe de altă parte, dispersarea excesivă a acestora spre periferia așezării, ocolind terenurile supuse eroziunii și alunecărilor. Astfel, în această regiune se observă, avînd în vedere structura, un tip de sat intermediar, cu un nucleu de concentrare, din care se desprind filamente de gospodării de-a lungul văilor sau căilor de circulație, iar spre margine se pierd într-o puzderie de case, risipite la distanțe mai mari sau mai mici. Cu toată această structură însă, vetrele nu sînt prea mari, pentru că terenurile bune pentru construcție sînt limitate.

Frecvența mare a așezărilor de versant, în această regiune, a favorizat prezența într-o pondere suficient de mare a satului de tip risipit. Acesta însă este inferior din punct de vedere numeric tipului intermediar, descris anterior.

Pe terasele inferioare și mai rar pe cele medii ale principalelor rîuri, tipul de sat dominant este cel adunat. Aceste sate au o formă poligonală, o energie a habitatului redusă, o vatră mai extinsă decît în cazul satelor de tip adunat din Cîmpia Română sau Podișul Transilvaniei (aceasta datorîndu-se condiției de răzeși a locuitorilor acestor sate în trecut) și se pretează foarte bine la sistematizare. Localități ca Asău, Dărmănești, Dofteana, Tg. Trotuș, Slobozia, Nicolae Bălcescu, Săucești,

sau adunat, cu intense relații de producție cu centrele industriale și cu orașele din apropiere. Aceste localități au un număr mare de locuitori (2 000—8 000), iar comunele ale căror sate sînt pe aceste forme de relief sînt foarte mari (Dărmănești,Dofteana, Helegiu, Tg. Trotuș, Sascut, Nicolae Bălcescu, Traian), apropiindu-se sau depășind 10 000 de locuitori.

Satele așezate pe terase cuprind peste 60% din populația din zona montană și de dealuri. Deci, pe teritoriul județului Bacău, în funcție de morfologia reliefului, distingem următoarele tipuri de așezări rurale : așezări de vale, așezări de terasă, așezări în bazinete de obîrșie, așezări pe glacisuri, așezări de versant și așezări de cuestă. Așezările de vale, care ocupă îndeosebi terasele de luncă, se găsesc în zona montană și foarte rar în zona dealurilor, iar cele de obîrșie le întîlnim în toate unitățile naturale (munte, deal, podiș) și au apărut determinate de anumite vicisitudini social-istorice.

Așezările de terasă sînt cele mai importante, cu excepția Colinelor Tutovei, unde așezările de versant și cuestă sînt dominante. Acestea din urmă însă (așezările de versant) sînt rar întîlnite în zona de munte și subcarpatică. Cît privește așezările de pe glacisuri, acestea se întîlnesc pe glacisul de la contactul Depresiunii Dărmăneștilor cu Culmea Berzunțului și pe glacisul de la contactul Culmii Pietricica cu terasele înalte ale Bistriței și Siretului.

Albiile majore și confluențele acestora au fost pe tot teritoriul județului, pe cît posibil, evitate. Dintre toate tipurile menționate mai sus, cele mai bune condiții naturale de dezvoltare le au așezările de pe terase, iar cele mai slabe, așezările de pe versanți, în special cele din Colinele Tutovei. Formele intermediare acestora au condiții mai mult sau mai puțin prielnice, în funcție de lărgimea văilor, fragmentarea reliefului, prezența sau lipsa apei, fertilitatea solului, apropierea sau depărtarea de căi importante de circulație și accesul spre ele etc.

Clasificarea așezărilor rurale după structură, mărime și formă. Elementele care diferențiază așezările între ele au fost în primul rînd influențate de morfologia regiunii. În general predomină tipul de sat răsfirat, dar frecvența sa, mărimea și forma diferă de la o regiune la alta.

și chiar montană. În cadrul acestui tip funcțional întîlnim următoarele subtipuri:

— așezări de cultură a cerealelor, a viței de vie și de creștere a animalelor; acestea cuprind toată partea centrală a Colinelor Tutovei;

— așezări viticole și de cultura cerealelor; acestea se găsesc în partea sudică a județului, pe glacisul Pietricicăi și în bazinul inferior al Trotușului (Urechești, Cornățăl, Satu Nou, Bîlca, Coțofănești, Sascut, Conțești, Pînceşti, Valea Seacă, Orbeni, Parava etc.);

— așezări de cultură a cerealelor, pomilor fructiferi, viței de vie și de creștere a animalelor; le întîlnim în jumătatea nordică a glacisului Pietricicăi, în depresiunile Cașinului, Oneștilor, Tg. Ocna și în sudul Depresiunii Tazlăului;

— așezări de creștere a animalelor, pomicole și cerealiere; corespund ca repartiție geografică jumătății de nord a Depresiunii Tazlăului (Pîrjol, Grigoreni, Scorțeni, Strugari, Ardeuani, Bucșești, Cernu), părții sudice a Depresiunii Cașin (Bogdănești, Cașin, Buciumi) și teraselor Bistriței din nordul județului (Gîrleni, Lespezi, Buda, Blăgești, Valea lui Ion);

— așezări legumicole și de creștere a animalelor; sînt dezvoltate pe terasele inferioare ale Bistriței și Siretului, în zona preorășenească a Bacăului și Buhușului (Nicolae Bălcescu, Galbeni, Tamași, Buhoci, Săucești, Itești, Racova etc.).

Așezări rurale cu funcții agricole și industriale. În această categorie intră așezările rurale care alături de specializarea agricolă pe anumite areale și-au dezvoltat și unele industrii legate de resursele subsolului și solului. Veniturile realizate în industrie depășesc de obicei pe cele realizate în agricultură. În cadrul județului Bacău, în această categorie funcțională distingem două subtipuri de așezări: așezări agricole și cu industrii extractive și așezări agricole și cu industrii prelucrătoare.

Așezările agricole cu industrii extractive au o mare răspîndire în Depresiunea Dărmănești (Dofteana, Larga, Cucuieți, Bogata etc.) și în zona subcarpatică (Zemeș, Solonț, Stănești, Tescani, Boșoteni, Cîmpeni etc.); ele corespund regiunilor bogate în petrol și gaze naturale.

Răcăciuni etc. au perspective mari de dezvoltare și în majoritatea cazurilor de urbanizare. Este tipul de sat cel mai corespunzător din punct de vedere edilitar din județul Bacău. Așezările de pe glacisurile piemontane sînt de tip răsfirat, cu unul sau mai multe nuclee de concentrare, ce apar de obicei pe conurile de dejecție terasate, și cu șiruri de gospodării ce se desprind din acestea și înaintează mult în amunte de-a lungul văilor și căilor de circulație. Forma dominantă a acestor așezări este triunghiulară sau trapezoidală, reflectînd relieful pe care este așezată vatra. Ca mărime, ele ocupă o poziție intermediară, între satele răsfirate liniare de pe văi și satele de tip adunat de pe terase.

Clasificarea funcțională. Analizînd resursele naturale existente, organizarea teritorială a forțelor de producție, participarea acestora la venitul așezărilor rurale, precum și structura funcțională a populației active din mediul rural, am ajuns la concluzia că în județul Bacău așezările rurale se pot clasifica în următoarele tipuri funcționale : așezări rurale cu funcții predominant agricole, așezări rurale cu funcții agricole și industriale și așezări rurale cu funcții agricole și cu activități legate de centrele urbane și industriale din apropiere. Aceste tipuri funcționale reflectă fidel direcția de dezvoltare economică a județului, concretizată în ultimele decenii printr-o specializare tot mai mare a agriculturii, prin apariția unor mari obiective industriale, prin valorificarea mai intensă a resurselor subsolului și solului.

Cele mai puține schimbări s-au înregistrat în partea centrală a Colinelor Tutovei, unde, datorită unor condiții naturale mai puțin prielnice, care nu au permis dezvoltarea intensă a unor activități neagricole, satele se mențin, din punct de vedere funcțional, în totalitate, în categoria așezărilor rurale cu funcții predominant agricole. În restul județului sînt mai frecvente celelalte tipuri funcționale. În cadrul fiecărui tip funcțional distingem o serie de subtipuri, care decurg din particularitățile geografice, social-economice și istorice, specifice fiecărei regiuni în parte.

Așezările rurale cu funcții predominant agricole sînt specifice Colinelor Tutovei, dar le întîlnim și în zona subcarpatică

Așezările agricole cu industrie prelucrătoare se găsesc răspîndite în tot județul și cuprind, pe lîngă agricultură, industrii de prelucrare a lemnului, a petrolului și a produselor agricole. Din această categorie fac parte așezările Dărmănești, Sălătruc, Dofteana, Căiuți, Sascut, Răcăciuni etc.

Așezări rurale cu funcții agricole și cu activități legate de centrele urbane și industriale din apropiere. În această categorie intră toate așezările rururbane care se găsesc în jurul orașelor și a căror populație activă este ocupată în proporție de circa 50—60% în activități urbane și așezările rurale din regiunile montane specializate în economia forestieră.

Așezările rururbane se găsesc la distanțe relativ mici de centrele urbane sau industriale (2—5 km) și au rol de așezări dormitor. Din această categorie fac parte: Valea Arinilor, Măgirești, Poduri, din jurul orașului Moinești; Asău, Lunca-Asău, Lapoș, din jurul orașului Comănești; Dărmănească, Plopu, Brătulești, Sălătruc, din jurul centrului industrial Dărmănești; Poieni, Bogata, Vîlcele, Tisești, Tg. Trotuș, Viișoara, din jurul orașului Tg. Ocna; Brătila, Ciortea, Cașin, Curița, Mănăstirea Cașin, Răcăuți, Rădeana din jurul orașului Gheorghe Gheorghiu-Dej; Nicolae Bălcescu, Sărata, Luizi-Călugăra, Bogdan Vodă etc., din jurul Bacăului; Racova, din jurul Buhușului.

Așezările rurale cu activități în economia forestieră se suprapun zonei montane. Ele sînt specializate în creșterea animalelor, ramură care nu necesită un volum mare de forță de muncă, și în industria forestieră. În această categorie intră toate așezările din bazinul superior al Trotușului, din bazinul superior al Tazlăului și din bazinul mijlociu al Oituzului și Cașinului.

Așezările urbane. În peisajul geografic al județului Bacău, așezările urbane reprezintă un element important, care datează încă din secolul al XIV-lea. Urmărind geneza și evoluția orașelor, se sesizează rolul important al factorilor social-economici, factori ce au pus în valoare numai acele resurse naturale care au corespuns unor interese primare. Funcțiile orașelor au fost dirijate de-a lungul timpului de aceste interese, fapt ce se

concretizează în prezent prin ponderea mare a orașelor tinere, cu funcții predominant industriale. Poziția geografică a județului Bacău, județ de graniță, traversat de mari drumuri comerciale, și prezența unor mari resurse naturale, în special în jumătatea vestică a acestuia, au fost factorii de bază care au contribuit la apariția și dezvoltarea așezărilor urbane. Acești factori, la nivelul forțelor și relațiilor de producție existente de-a lungul timpului, au avut un rol mai mare sau mai mic în procesul urbanizării. În secolele XIV, XV, XVI, XVII, rolul cel mai important l-a avut poziția geografică, apariția aglomerărilor omenești fiind favorabile în zona de pază a granițelor spre Transilvania, respectiv în fața pasurilor transcarpatice, sau la intersecția unor importante drumuri comerciale, unde se efectua vămuiala și aveau loc importante schimburi.

În secolele următoare, schimbările social-istorice și politice duc la schimbarea structurii economice a statului nostru, aceasta orientîndu-se tot mai mult spre activități specifice orînduirii capitaliste. Acumularea primitivă a capitalului, chiar în condițiile menținerii unei puternice clase moșierești, duce a o valorificare mai completă și mai complexă a resurselor naturale. Acestea trec pe primul plan în cadrul factorilor naturali care influențează economia. Începînd cu secolul al XVIII-lea acești factori au o importanță tot mai mare, fapt ce determină noi aglomerări de populație, creîndu-se condiții optime pentru noi așezări urbane.

În cadrul județului Bacău distingem trei generații de orașe, și anume : *generația orașelor feudale* din care face parte Bacăul ; *generația orașelor capitaliste*, din care fac parte Buhușul, Moinești, Tg. Ocna și Slănicul Moldovei ; *generația orașelor socialiste*, din care face parte Comănești și orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Între orașele dispărute amintim Tg. Trotuș, din generația orașelor feudale, oraș de graniță, cu funcție de vamă. Factorii care au dus la dispariția lui, ca oraș, în secolul al XVII-lea, au fost, în primul rînd, mutarea reședinței ținutului Trotuș la Bacău și, în al doilea rînd, apariția orașului Tg. Ocna, în imediata apropiere. Pierderea funcțiilor economice și administrative, pe de o parte, și a populației, care era atrasă

de noul oraș, pe de altă parte, duce la pierderea funcțiilor urbane și în cele din urmă la schimbarea calitativă a așezării, aceasta trecînd în categoria așezărilor rurale. În Moldova, asemenea cazuri au fost frecvente, dar în județul Bacău, Tg. Trotuș este singurul.

În momentul de față, rețeaua urbană a județului Bacău este formată din șapte orașe, concentrate îndeosebi în centrul și vestul acestuia. Partea estică, reprezentată prin Colinele Tutovei, este lipsită de așezări urbane. Aceasta, alături de mărimea orașelor existente, duce la o pondere mare a populației rurale în cadrul întregului județ, respectiv 63%, față de 60% media țării. Ponderea mare a populației rurale este cu atît mai frapantă cu cît județul Bacău este printre cele mai importante județe industriale ale țării.

Analizînd densitatea rețelei urbane însă, raportul se schimbă. Județul Bacău are o densitate medie (la 1 000 km²) egală cu 1,03, față de 0,79 media pe țară. Dacă adăugăm și comunele suburbane, densitatea este de 1,94, față de 1,65 media țării. Rezultă din aceasta că județul Bacău are o rețea de orașe densă, în special în vest și centru, dar mărimea lor, cu excepția orașelor Bacău și Gheorghe Gheorghiu-Dej, este necorespunzătoare. Forța de muncă necesară activităților urbane, în proporție de 40—50%, provine din localitățile din jur, cu care orașul are strînse relații. Orașele mici, în special Moinești, Comănești, Buhuși, Tg. Ocna, există prin intermediul așezărilor rururbane din jur, care dețin, într-o măsură foarte mare, elementul de bază, populația activă. Acest fapt a dus la relații de producție care comportă puține obligații din partea centrului urban față de forța de muncă respectivă.

Astfel s-a perfecționat funcția industrială a acestuia, celelalte funcții urbane rămînînd în urmă. Această forță de muncă, ce se deplasează zilnic sau periodic, are puține cerințe față de serviciile pe care le oferă orașul. Drept consecință, celelalte funcții urbane se dezvoltă mai încet, contribuind direct la o dinamică puțin activă a orașului.

Aceasta a fost și este încă principala cauză care a dus la menținerea orașelor din generația capitalistă la nivelul orașelor mici. Este firească relația dintre oraș și teritoriul imediat

apropiat, dar puterea de convergență a acestuia trebuie să depășească acest teritoriu, numai așa putînd fi stimulate toate funcțiile urbane. Cu cît teritoriul de influență economică crește, cu cît se stabilesc relații puternice economice cu alte orașe, cu atît orașul este mai viabil. Or, în cadrul orașelor mici din județul Bacău, aceste relații, care permit un sistem complex de legături, cu avantaje reciproce, au o dezvoltare mai slabă. Procesul urbanizării, chiar în condițiile prezenței unor importante resurse naturale, a fost frînat de relații de producție care nu au favorizat dezvoltarea unor funcții complexe și de mare amploare. Indicele de urbanizare existent s-a concretizat în mod diferit, în funcție de aceste relații, iar rezultatul îl constituie diferențele mari ce există între așezările urbane din județ. Alături de orașe care în ultimele decenii au înregistrat o dinamică foarte activă, din toate punctele de vedere (Gheorghe Gheorghiu-Dej, Bacău), întîlnim orașe cu o dinamică mai slabă (Comănești, Moinești, Buhuși) sau chiar stagnante (Tg. Ocna). Elementele cele mai importante care pun în evidență această stare de lucruri sînt populația și potențialul economic al fiecărui oraș în parte (fig. 22 și 23).

Orașele Bacău și Gheorghe Gheorghiu-Dej se detașează foarte mult de celelalte așezări urbane. Ele au un mare potențial economic, o populație cu o dinamică foarte activă și un indice de urbanizare ridicat. Orașele mici au o dinamică demografică puțin activă, iar cele cu potențial economic mai ridicat, exprimat îndeosebi prin industrie (fig. 23), și-au perfecționat în special funcția industrială. Ele sînt orașe specializate, care folosesc în proporție mare forța de muncă din așezările rurale din jur. Datorită acestui fapt, celelalte funcții urbane au o dinamică redusă, dinamică care se reflectă în însăși dezvoltarea acestor orașe. Pentru dezvoltarea lor și pentru crearea unei rețele urbane corespunzătoare sînt necesare noi obiective economice, capabile să utilizeze în mai mare măsură resursele naturale și tehnice existente și totodată să dezvolte relații de producție complexe și pe teritorii mari, care să permită urbanizarea mai rapidă a centrelor mici și a regiunilor din jur.

Orașul Bacău este cel mai vechi și cel mai mare oraș din județ. Așezat în zona largă de confluență a Bistriței cu Siretul,

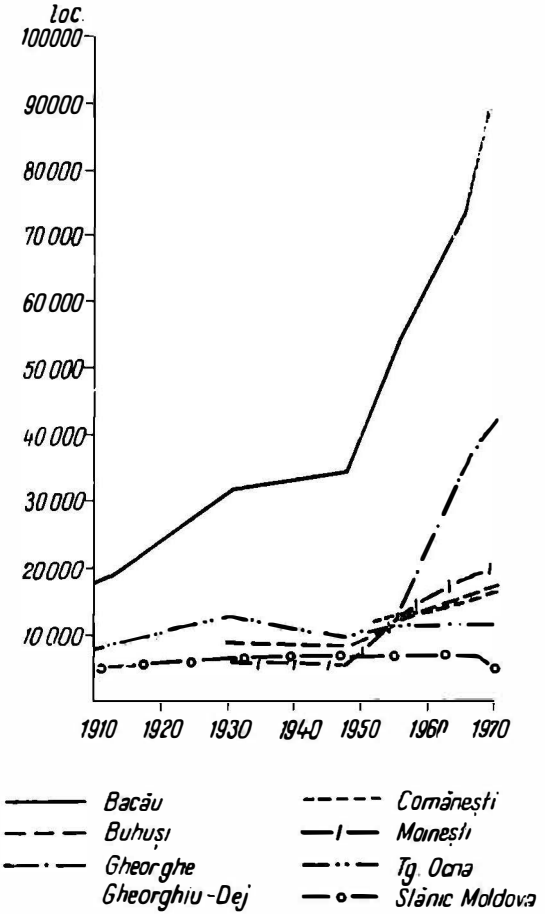

Fig. 22. — Dinamica populației centrelor urbane.

Fig. 23. -- Ponderea orașelor în industria totală a județului Bacău (1968).

1, Bacău; *2*, Gheorghe Gheorghiu-Dej; *3*, Buhuși; *4*, Moinești; *5*, Comănești; *6*, Tg. Ocna.

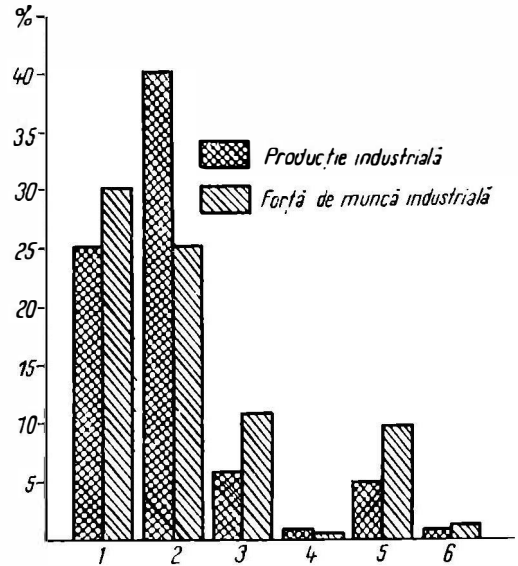

ocupă terasa de luncă și terasele inferioare ale Bistriței. Extinderea cea mai mare o are pe terasa de 10—15 m altitudine relativă (160—165 altitudine absolută). Pe terasele de 30—40 și 50—60 m altitudine relativă orașul își trimite tentacule care reprezintă, în majoritatea cazurilor, zone construite după 1900. Prin terasele înalte, pe care se găsesc o parte din comunele suburbane (Măgura, Hemeiuși, Mărgineni), orașul ajunge pînă sub Culmea Pietricica.

Din punct de vedere economico-geografic, orașul Bacău are o așezare foarte favorabilă. El dispune de importante resurse naturale și se găsește pe vechiul drum al Siretului, aproape de vechile granițe dintre cele trei provincii românești (Transilvania, Moldova și Țara Românească). Această așezare a favorizat apariția orașului și evoluția sa de-a lungul timpului. Bacăul este una din cele mai vechi așezări din Moldova. În privilegiul Liovului dat de Alexandru cel Bun în anul 1408 și în alte documente din 1435, 1439, 1457, 1460 etc. Bacăul este atestat ca punct de vamă și tîrg. În secolul al XV-lea, el ajunge cel mai important centru administrativ al Moldovei. Aceasta l-a făcut pe Ștefan cel Mare să ridice aici curți domnești, unde se afla sediul unui înalt dregător, fiul său Alexandru, care în 1491 zidește biserica Precista. Acest monument în stil moldovenesc, similar cu biserica de la Borzești și Războieni, dăinuește și astăzi în bună stare.

După anul 1500, tîrgul Bacăului este atestat documentar foarte des. Pînă în 1661 a existat o concurență între Tg. Trotuș și tîrgul Bacău, acestea disputînd între ele cea mai mare parte a teritoriului actualului județ. După 1661, cînd ținutul Bacăului se unește cu ținutul Trotușului, iar reședința este fixată la Bacău, acesta se dezvoltă într-un ritm rapid. El începe să aibă funcții complexe (vamă, punct de tranzit, scaun de judecată, centru comercial etc.), ajungînd unul din cele mai înfloritoare orașe feudale din Moldova. Începînd cu secolul al XVIII-lea orașul domnesc Bacău înregistrează un declin în dezvoltarea sa, datorită limitării și strîmtorării sale de către moșiile feudale din nord și sud. Abia în secolul al XIX-lea, datorită noilor relații de producție ce se stabilesc, datorită modernizării drumurilor de pe valea Siretului și Bistriței și a

valorificării mai intense a unor resurse, prin intermediul industriei, orașul începe să se dezvolte. Recunoașterea dreptului de proprietate celor prezenți în tîrg (1823), punerea terenurilor libere la dispoziția obștei tîrgului și construirea căii ferate Focșani — Roman (1872) au contribuit la o dezvoltare foarte mare a orașului pe orizontală. De la un spațiu restrîns, reprezentat prin actualul centru al orașului, pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea se acoperă cu construcții toată terasa de 10—15 m. După 1900, și în special după 1925, datorită dezvoltării industriei, orașul se extinde pe terasa de 30—40 m din partea de vest, iar în anul 1930 înglobează satele vecine — Gherăești și Șerbănești.

În etapa socialistă, orașul înregistrează cea mai activă dezvoltare atît pe verticală, cît și pe orizontală. La vechiul oraș se adaugă o serie de cartiere noi, formînd zone rezidențiale și industriale mari, cum ar fi: cartierele Parcul Libertății și 1 Mai în partea centrală a orașului, Cornișa 1 și Cornișa 2 (fig. 24) în partea sudică a acestuia, Milcov în est, platforma industrială în nord-vest etc. Astăzi, orașul se întinde pe o suprafață de 4 200 ha, cu un grad de acoperire cu construcții — intens în partea sa centrală (fig. 25) și în cartierele noi și mai dispers în cartierele mărginașe, provenite din fostele comune aglutinate de acesta.

Sub raport economic, orașul Bacău este un puternic centru industrial, avînd o pondere în producția industrială a județului de 26,5%. În cadrul economiei industriale județene, industria grea participă cu 16,6%, industria lemnului cu 37,4%, industria ușoară cu 37,7%, industria alimentară cu 5,4% și alte industrii cu 5,9%. Pe ramuri industriale, orașul Bacău deține 5,2% din industria energetică, 78,9% din industria constructoare de mașini, 27,2% din industria lemnului, 100% din industria celulozei și hîrtiei, 15,5% din industria textilă, 85,8% din industria confecțiilor, 97,2% din industria încălțămintei, 68% din industria alimentară și 0,2% din industria chimică. Ponderea mare a industriei ușoare și alimentare duce la un consum ridicat de forță de muncă (fig. 23).

În raport cu orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej, acesta are o pondere în producția globală industrială a județului cu 14,7%

Fig. 24. — Cartierul Cornișa Bistriței — Bacău (foto col. Steagul Roșu).

mai mică, în schimb are un consum de forță de muncă cu 4,9% mai mare (fig. 23). În funcție de acești indicatori, reiese că industriile orașului Bacău aparțin îndeosebi grupei B și se caracterizează printr-un indice de urbanizare mai mic decît al orașului Gheorghe Gheorghiu-Dej. Dar, spre deosebire de acesta, orașul Bacău are o structură funcțională mult mai echilibrată. Sînt dezvoltate toate funcțiile urbane, orașul avînd legături economice complexe atît cu regiunile înconjurătoare, cît și cu orașe și regiuni mai îndepărtate din țară.

Principalele unități industriale din orașul Bacău sînt în partea nord-vestică a orașului unde se găsește platforma industrială Mărgineni. Cu excepția cîtorva fabrici, care au existat și în trecut, toate întreprinderile industriale de aici sînt noi.

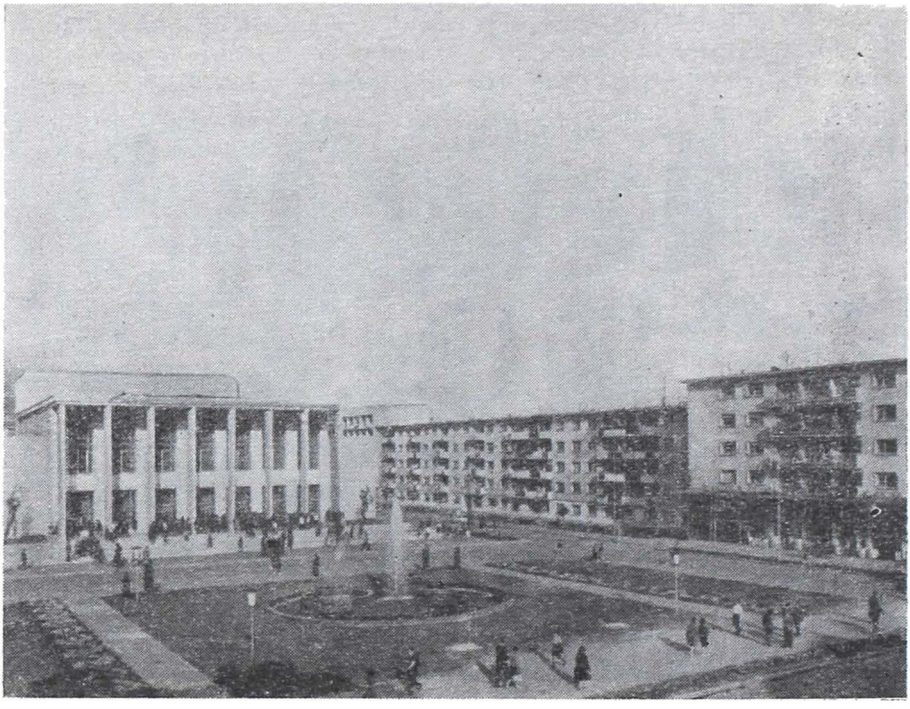

Fig. 25. — Aspect din centrul orașului Bacău — Piața Casei de cultură (foto Al. Mendrea).

Printre acestea menționăm Combinatul de industrializare a lemnului, Combinatul de carne și preparate de carne, Antrepozitul frigorific, Combinatul de produse lactate, Fabrica pentru distilarea vinurilor și rachiurilor naturale, Fabrica de bere (fig. 26), Fabrica de spirt și lichior etc.

În partea nordică a orașului se află fabrica de pielărie și încălțăminte „Partizanul", apărută încă în 1884. Spre vest, în apropiere de Bistrița, se găsesc două fabrici mai noi, Fabrica de confecții și Fabrica de șuruburi, și cele două hidrocentrale, Bacău I și Bacău II.

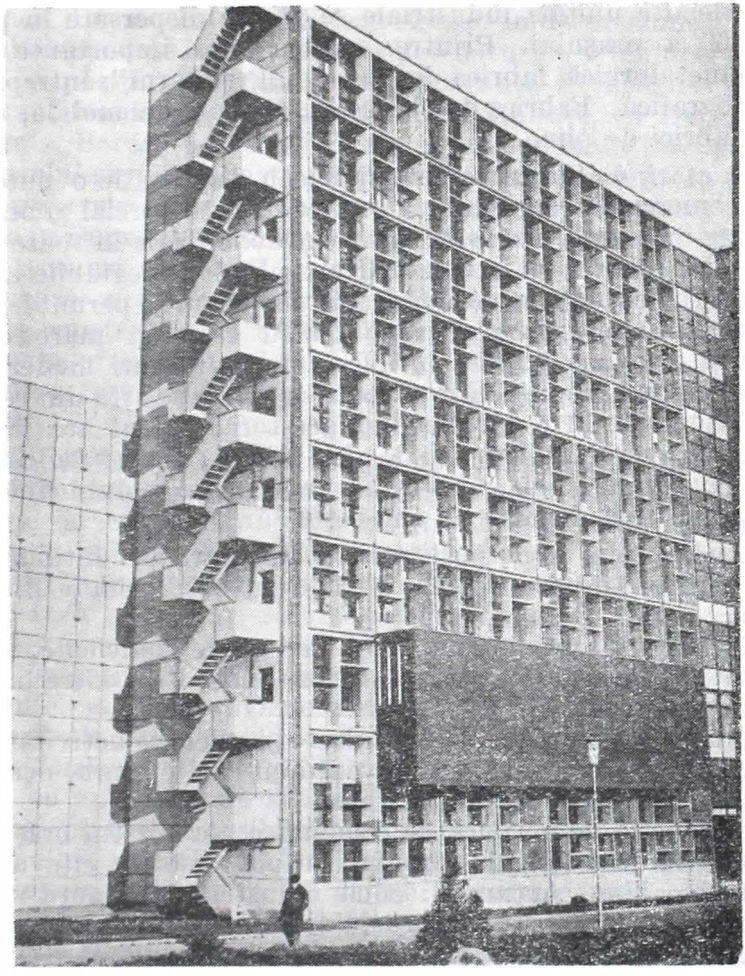

Fig. 26. — Fabrica de bere Mărgineni — Bacău
(foto col. Steagul Roșu).

În partea sudică a orașului se află fabrica de celuloză și hîrtie „Letea", datînd din 1885, și este în construcție o mare fabrică metalurgică.

Celelalte unități industriale se găsesc dispersate în partea centrală a orașului. Printre acestea mai importante sînt: Uzina metalurgică, fabrica de postav „Proletarul", Întreprinderea poligrafică, Fabrica de cherestea, Fabrica de mobilă, cîteva mari fabrici de pîine.

În afară de industrie, orașul Bacău dispune de o puternică rețea comercială, reprezentată prin centrul comercial al orașului și printr-un număr mare de complexe comerciale în toate cartierele sale. Acestea deservesc atît orașul, cît și regiunile care se găsesc sub influența sa economică. Transporturile permit legături extrateritoriale ușoare. Orașul Bacău este un mare centru rutier și feroviar. Aici se întîlnesc cinci drumuri modernizate de mare circulație, din care drumul nr. 2 face parte din rețeaua internațională. Prin intermediul acestora, orașul are legături directe cu vestul Moldovei și de aici, prin pasul Oituz și Ghimeș, cu Transilvania, cu nord-estul, nordul și sudul Moldovei, iar de aici mai departe cu sud-estul țării.

Bacăul este un important nod feroviar, aici întîlnindu-se calea ferată Adjud — Roman — Iași cu calea ferată Bicaz — Bacău.

Transportul în comun, deși are unele deficiențe, totuși cantitativ și calitativ este superior celorlalte centre urbane din județ.

Orașul Bacău are bine organizate și celelalte activități economice de servicii, cum ar fi învățămîntul și cultura, ocrotirea sănătății, serviciile de prestări etc.

În funcție de activitățile economice ale acestui oraș și de evoluția sa de-a lungul timpului, se pot distinge cîteva zone funcționale bine conturate: zona industială din nord-vest și est, zona de servicii și rezidențială din centru, zona rezidențială, corespunzătoare vechilor și noilor cartiere de locuit, care cuprind și mici unități industriale, și zona recreativă, ce are un caracter dispersat.

În perspectivă, municipiul Bacău, care este și reședința județului, avînd în vedere potențialul său economic, are posibilitatea să ajungă unul din cele mai mari orașe ale țării.

Orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej a apărut în 1956, pe vatra vechilor așezări Onești, Borzești și Slobozia, atestate documen-

tar încă din secolul al XV-lea. Așezat în Depresiunea Onești, orașul dispune de importante resurse naturale și tehnice, precum și de o poziția geografică care-i permite lesnicioase legături cu Transilvania prin pasurile Oituz și Ghimeș, cu Depresiunea Tazlău și Bacău pe valea Tazlăului, cu sud-estul țării pe valea Trotușului și mai departe pe valea Siretului. Poziția sa geografică, resursele naturale specifice zonelor subcarpatice, care se găsesc în Depresiunea Onești sau în imediata apropiere, prezența unor terenuri reprezentate prin terasele celor patru rîuri care confluează aici (Trotușul, Oituzul, Cașinul și Tazlăul), bune pentru construcții, au determinat popularea foarte timpurie a acestor locuri (I. Ș a n d r u, 1956 și 1962). Totuși, apariția unui oraș nu a fost posibilă decît în condițiile modului de producție socialist.

Legea dezvoltării planice proporționale, aplicată în condițiile statului nostru socialist, a dus și în acest caz la o adevărată victorie în economia națională. Amplasarea unor importante obiective industriale în Depresiunea Onești a dus nu numai la apariția unui oraș, dar și la valorificarea complexă și mai completă a unor mari resurse naturale. Astfel, prin poziția sa geografică, orașul a putut să-și completeze, fără cheltuieli mari, potențialul său economic primar. Prin dotările tehnice existente, el se aprovizionează în condiții optime cu gazul metan de la Nadeș, cu petrolul și gazele de sondă din Depresiunea Tazlaelor și din paleogenul carpatic, cu sarea de la Tg. Ocna, cu apa potabilă și industrială de la Poiana Uzului etc. Acestea, alături de posibilitățile locale existente, au făcut din orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej orașul cu cel mai mare potențial economic din județ. El deține în cadrul producției globale industriale a acestuia 41,2%. Pe ramuri industriale, orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej participă pe județ cu 81,5% în industria energiei electrice, cu 45,7% în industria de prelucrare a petrolului, cu 99,8% în industria chimică, cu 9,4% în industria constructoare de mașini, cu 5,4% în industria lemnului și 2,8% în industria alimentară. Se observă o pondere foarte mare a industriei chimice, industriei energiei electrice și industriei de prelucrare a petrolului. Aceste ramuri industriale, cu rentabilitate foarte mare, se caracterizează printr-un consum redus de

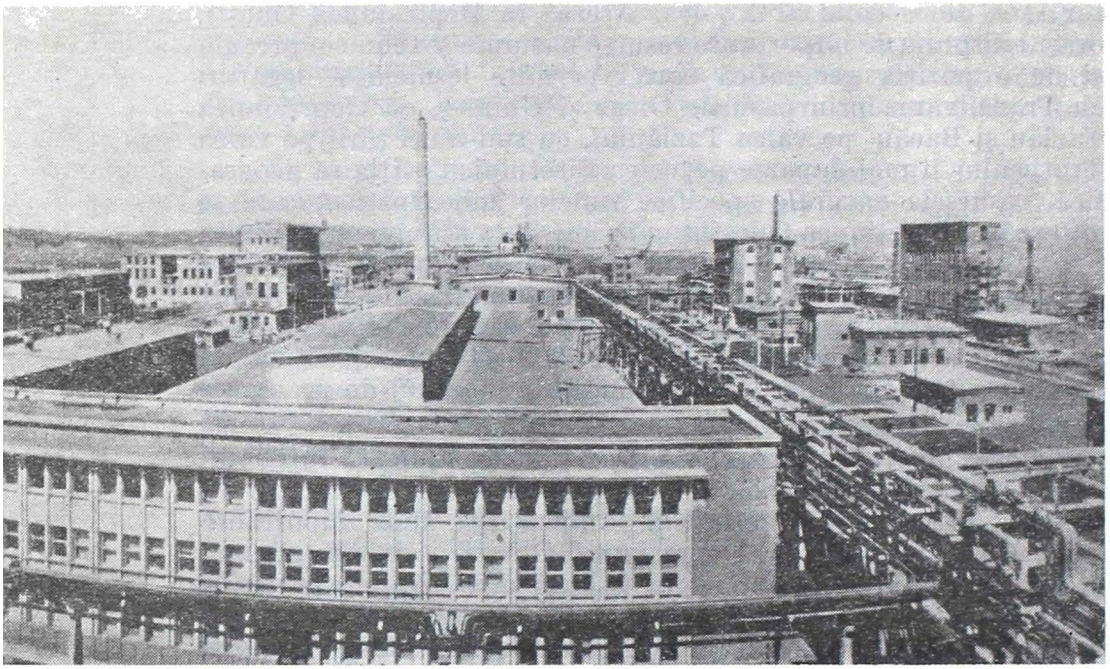

Fig. 27. — Combinatul chimic Borzești (foto Edit. meridiane).

forță de muncă (fig. 23). Prin volumul și structura producției industriale, acest oraș este cel mai mare centru industrial din județ și unul din cele mai mari centre ale chimiei românești (fig. 27 și 28).

Construirea puternicului complex industrial, în albia majoră a Trotușului, în avale de confluența amintită, a determinat în cele din urmă dezvoltarea unui oraș care în final va ajunge la 60—70 000 de locuitori.[18]

Acesta este amplasat pe dreapta rîului Trotuș, pe terasele dintre Cașin și Oituz. El dispune de servicii bine

[18] La 1 ianuarie 1970 avea 40 163 de locuitori, fără comunele suburbane.

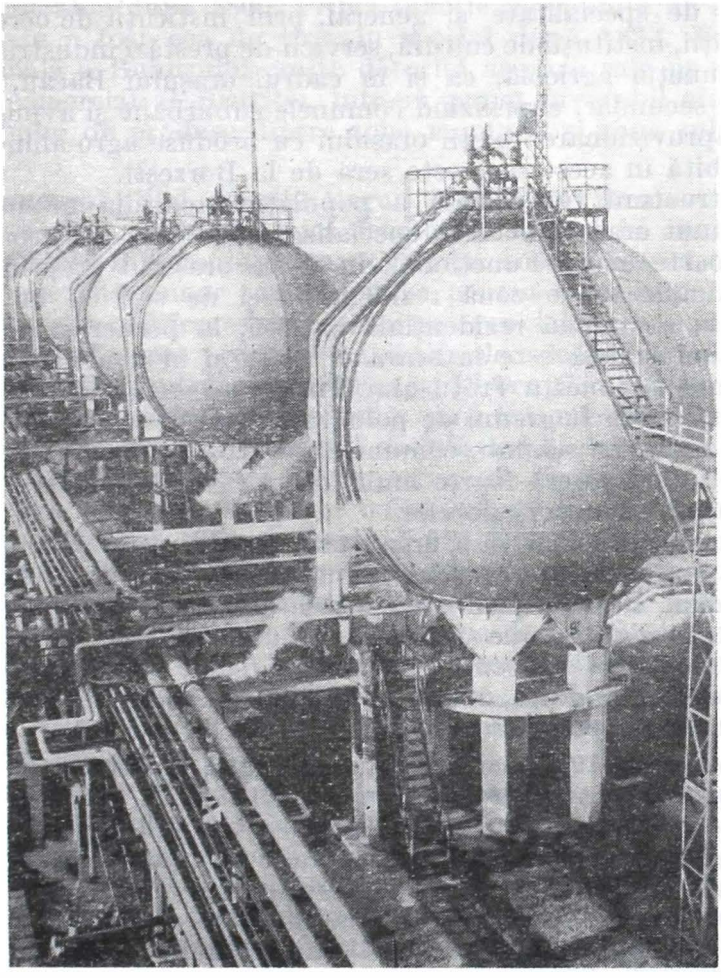

Fig. 28 .— Aspect de la Uzina de cauciuc sintetic — Borzești (foto col. Steagul Roșu).

organizate, reprezentate printr-o rețea comercială la nivelul marilor orașe, prin transporturi de interes general și în comun, printr-un număr mare de instituții de învățământ

liceal, de specialitate și general, prin instituții de ocrotire a sănătății, instituții de cultură, servicii de prestări industriale etc.

Funcția agricolă, ca și în cadrul orașului Bacău, ocupă un loc secundar, cuprinzînd comunele suburbane și avînd drept scop aprovizionarea pieții orașului cu produse agro-alimentare. Deosebită în acest sens este sera de la Borzești.

Structura funcțională a populației acestuia ne pune în fața unui oraș industrial specializat. Indicele de urbanizare este foarte mare. Funcțional, în vatra orașului propriu-zis se individualizează o zonă rezidențială și de servicii în partea centrală și o zonă rezidențială extinsă, la periferiea acestuia. Zona industrială este în afara orașului și în avale de acesta, pe terasa de luncă a Trotușului. Poziția acesteia este favorabilă orașului, întrucît gradul de poluare a atmosferei este diminuat foarte mult. În schimb, comunele suburbane Gura Văii și Ștefan cel Mare suferă foarte mult, datorită unei poluări intense, în special cu vapori de clor.

Orașul are mai slab organizate zonele recreative, aceasta fiind specific tuturor orașelor la început de dezvoltare. Pe lîngă complexul Belci, orașul are posibilitatea să-și extindă aceste zone în special pe văile și interfluviul din sud. Zona de influență economică a acestui centru urban este foarte mare, iar relațiile extrateritoriale de producție ne permit să vedem în acesta un oraș de mare perspectivă.

Orașul Buhuși face parte din generația orașelor capitaliste. El are 16 990 de locuitori și ocupă locul trei, ca pondere economică, după orașele Bacău și Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Așezarea geografică a acestui oraș a favorizat populare teritoriului său încă din perioade preistorice (I. D o n i s ă și P. P o g h i r c, 1968). El se află la limita nordică a județului, pe valea Bistriței, ocupînd terasa inferioară de 4—6 m altitudine relativă, unde se desfășoară partea joasă a orașului și fabrica textilă, și terasa medie de 60 m altitudine relativă, unde se află orașul de sus.

Documentar, localitatea Buhuși este atestată din 1438, (I. D o n i s ă și P. P o g h i r c, 1968), respectiv satul Bodești, actual cartier în partea de nord-vest a acestuia. Numele de Buhuși, pentru așezarea de pe actualul teritoriu al orașului, este

cunoscut abia după 1800. Prima funcție îndeplinită de această localitate a fost cea de tîrg, în special după 1823. Valoarea comercială a Buhușului crește datorită așezării sale pe vechiul drum comercial al Bistriței, într-un punct favorabil efectuării schimbului de produse dintre zona montană și zona subcarpatică.

Concurat fiind de alte tîrguri apropiate (Roznov și Blăgești), acesta are o dinamică foarte lentă pînă în anul 1885, cînd ia ființă fabrica de postav. Apariția acestei fabrici, în condițiile existenței unor terenuri bune pentru construcții, a apei industriale, a căii ferate care permitea aprovizionarea cu materii prime și desfacerea produselor industriale, a însemnat o adevărată revoluție pentru orașul Buhuși. El ocupă o poziție din ce în ce mai importantă în economia țării, ritmul său de dezvoltare fiind cel mai activ în anii socialismului. Astăzi este unul din cele mai mari centre ale industriei de țesături de lînă din țară, cu o producție de peste 8 000 000 m² pe an. La nivelul județului, orașul Buhuși deține 7,9% din producția globală industrială. Pe ramuri industriale el patricipă cu 84,2% în industria textilă, 5,3% în industria confecțiilor, cu cîte 1,5% în industria energiei electrice, industria lemnului și industria alimentară și cu 0,9% în industria construcțiilor de mașini. Din punct de vedere economic, orașul este specializat în industria ușoară, caracterizîndu-se printr-un consum foarte mare de forță de muncă.

Orașul nu poate acoperi volumul de forță de muncă necesar. Din cei peste 7 000 de locuitori, 70% provin din așezările rurale apropiate (Costișa, Racova, Orbic—Siliștea, Blăgești, Zănești, Buda etc.). Buhușul și-a creat relații de producție cu regiunile înconjurătoare de tipul celor menționate în lucrarea de față, la caracterizarea generală a orașelor mici, relații care au dus la dezvoltarea continuă a funcției industriale și la rămînerea în urmă a celorlalte funcții urbane. În cadrul orașului, funcția industrială dă nota dominantă întregii vieți economice. Celelalte funcții, respectiv comercială, de transporturi, asistență medicală, învățămînt și cultură etc., au un rol secundar și s-au dezvoltat în măsura în care a cerut-o funcția industrială. În vatra orașului, zonarea funcțională este puțin conturată. Pe terasa

inferioară, corespunzătoare orașului de jos, se află zona industrială și de transporturi. Zona comercială cuprinde două arii, una în orașul de jos, care deservește uzina, și alta în orașul de sus, care se suprapune vechiului tîrg.

Cea mai mare parte a orașului este ocupată de zona rezidențială, care are un caracter urban în partea centrală și semiurban în cartierele Runcu, Marginea, Orbicu și Bodești.

Orașul Buhuși are un indice de urbanizare redus, determinat de însăși structura sa economică. Totuși el rămîne cel mai important centru textil din județul Bacău și unul din cele mai importante din țară. În ultimul timp se observă o înviorare din punct de vedere urbanistic. Planul de sistematizare, avînd în vedere condițiile obiective existente, prevede o dezvoltare mai rapidă a funcțiilor urbane și îndeosebi a funcției rezidențiale în orașul de sus și a funcției industriale în orașul de jos. Prin aceasta, pînă în anul 1975, orașul Buhuși va trece din categoria orașelor mici în categoria orașelor mijlocii.

Orașul Comănești provine dintr-o mare comună rurală și a fost declarat oraș în 1952. Cele 12 sate care formau comuna Comănești se găseau în nordul Depresiunii Dărmănești, ocupînd terasele de 2—4, 5—8, 45—50 și 70 m altitudine relativă ale rîului Trotuș. Prezența unor mari resurse naturale (cărbune brun, petrol, lemn, resurse de apă, terenuri bune pentru construcții etc.), precum și poziția geografică în fața pasului Ghimeș, de-a lungul unor importante căi de circulație, au favorizat apariția unor industrii mari, încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Printre acestea, industria lemnului și industria extractivă a cărbunelui au avut și au cea mai mare însemnătate. Aceste industrii, în special după 1898, cînd s-a terminat construcția căii ferate Adjud — Palanca, au impulsionat viața economică a Depresiunii Dărmănești și îndeosebi a comunei Comănești. Satele acestei comune s-au dezvoltat foarte mult pe orizontală, cu o direcție dominantă spre centrul comunei. Astfel, în primele decenii ale secolului al XX-lea, 8 din cele 12 sate ale comunei își unesc vetrele, formîndu-se o așezare mare, de tipul megasatelor. Acest megasat, cu funcții industriale dominante, cunoscut în literatura geografică sub numele de centrul industrial Comănești, în 1952 a îndeplinit condițiile

necesare pentru a trece în rîndul orașelor. Aceasta însă nu a adus nici pînă în zilele noastre o schimbare deosebită a vechii așezări. Cu excepția părții centrale a orașului, reprezentată prin partea nordică a cartierului Comănești și prin Cartierul Zăvoi, unde întîlnim construcții urbane, în restul orașului predomină construcțiile semirurale și la periferie chiar rurale. Terenurile agricole ocupă încă întinse spații în vatra acestuia, iar serviciile urbane, pentru cea mai mare parte a orașului, sînt abia în curs de organizare. Orașul și-a perfecționat permanent funcția industrială, celelalte funcții urbane rămînînd mult în urmă. Evoluția orașului din megasatul amintit a permis menținerea funcției agricole, reprezentată printr-o agricultură individuală de subzistență. Aceasta, deși are o pondere foarte mică în producția globală a orașului, a substituit în bună parte unele funcții de servicii, în special comerțul, prestări de servicii industriale etc.

În același timp însă, aceste cartiere au dat cea mai mare parte din forța de muncă activă, fapt ce a determinat puține construcții de locuințe urbane, ele fiind relativ puțin solicitate. Din conlucrarea acestor factori și a altora legați de prezența unor resurse naturale a rezultat un oraș specializat în industrie, dar cu un urbanism destul de scăzut.

Din punct de vedere economic, ramura conducătoare este industria. În cadrul județului Bacău, orașul Comănești deține 5% din producția globală industrială și 8,5% din salariații din industrie. Pe ramuri industriale, la nivelul județului, orașul Comănești deține: 31,2% din industria lemnului, 8% din industria energiei electrice, 100% din industria extractivă a cărbunelui și 0,9% din industria alimentară. Dominante sînt industria energetică și industria lemnului.

Sub raport funcțional, industria este activitatea economică de bază, iar dintre servicii mai dezvoltate sînt comerțul și transporturile. Pe teritoriul orașului se disting principalele zone funcționale, și anume: două zone industriale, una în sud-vestul orașului (industria cărbunelui) și alta în sud-estul acestuia (industria lemnului și cea a energiei electrice), zona de servicii și rezidențială, în partea centrală, și zona rezidențială, care cuprinde cea mai mare parte din vatră. Zona recreativă, deși

sînt multe posibilități, este foarte restrînsă și reprezentată prin parcul orașului și punctul de refugiu Goanța.

În momentul de față, orașul Comănești nu mai reprezintă un centru de convergență a principalelor forțe de producție. Aceasta ne-o dovedește atît dezvoltarea mai slabă din ultimul timp, cît și bilanțul migratoriu negativ al populației acestuia. Din punct de vedere geografic, prezența acestui oraș în plină zonă carpatică este un element pozitiv, dobîndit de populația acestor locuri de-a lungul veacurilor. Trecerea lui din categoria orașelor mici (16 476 de locuitori în 1970) în categoria orașelor mijlocii este un imperativ categoric. Aceasta se poate realiza prin apariția unor noi obiective economice, capabile să valorifice mai complet resursele naturale, tehnice și umane existente.

Orașul Tg. Ocna face parte din generația orașelor capitaliste. El este așezat la contactul dintre flișul marginal al Carpaților și formațiunile salifere subcarpatice. Acest contact a permis dezvoltarea mai largă a terasei în rocă, de 15—20 m altitudine relativă, ce se găsește de-a lungul Trotușului. Pe această terasă, la confluența Trotușului cu Slănicul, în fața defileului de la Cireșoaia și aproape de pasul Oituz, s-a dezvoltat orașul Tg. Ocna. Teritoriul orașului și al regiunilor înconjurătoare se caracterizează prin importante resurse ale subsolului (sare, ape minerale, gips, gresii etc.), păduri, resurse de apă, precum și printr-un climat foarte favorabil tratamentului balnear. Aceste condiții, ca și în cazul celorlalte orașe, a atras pe om din timpuri străvechi (I. Ș a n d r u, 1966). Trecerea de la forma de sat, la forma de tîrg a așezării Ocna are loc la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Ocna este recunoscută comună urbană în anul 1846 și declarată stațiune balneo-climaterică în 1894 (I. Ș a n d r u, 1966).

Nucleul cel mai vechi al orașului este în jurul ocnei. După construcția mănăstirii Răducanu (1760), vatra tîrgului domnesc se extinde mult înspre est, de-a lungul Trotușului, spre aceasta. Din harta lui F i l i p e s c u D u b ă u reiese că vatra tîrgului era concentrată pe pîrîul Vîlcica și la confluența acestuia cu Trotușul, cu o ramificație spre mănăstirea Răducanu. În evoluția sa, orașul a suferit cîteva calamități (incendiul din 1886, distrugerile primului război mondial), totuși s-a dezvoltat con-

tinuu. Definitivarea actualei vetre și a structurii stradale are loc în prima jumătate a secolului al XX-lea, cînd acesta ajunge cel mai important oraș de pe valea Trotușului. După 1950, dinamica acestui oraș înregistrează un ritm mai lent. Aceasta datorită, pe de o parte, existenței unei singure industrii mai importante (industria extractivă), celelalte, și în special industria prelucrătoare avînd un rol cu totul secundar, iar pe de altă parte datorită apariției unor orașe industriale în apropiere (Comănești, Gheorghe Gheorghiu-Dej), mult mai viguroase, care atrag o parte din populația sa.

Orașul n-a putut să-și exercite nici funcția balneară, deși posedă ape minerale din belșug, datorită existenței orașului Slănic, care are aceeași funcție și care a fost preferat. Menținîndu-și industria extractivă, comerțul, transportul de tranzit spre Slănic-Moldova și alte funcții urbane de mică importanță, orașul Tg. Ocna de peste 50 de ani a rămas același. Dacă în 1930 el ajunsese la 12 588 de locuitori, la 1 ianuarie 1970 avea 11 984 de locuitori. Au fost perioade (1948) cînd populația a scăzut chiar sub 10 000 de locuitori (fig. 22).

Din punct de vedere economic, ponderea orașului Tg. Ocna în economia județului este mică. În producția globală industrială participă cu abia 1,2% (fig. 23). Între ramurile industriale, industria extractivă a sării deține aproape întreaga producție de sare extrasă din județ, iar industria alimentară are o pondere de 5,7%. În aceste condiții, orașul Tg. Ocna nu poate folosi decît o parte din forța de muncă disponibilă, restul mărind permanent numărul celor care migrează spre alte regiuni ale țării. Din activii care nu pleacă, aproape 1 000 de salariați se deplasează zilnic spre orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej, spre Dărmănești, Comănești și chiar Moinești.

Sub raport funcțional, în cadrul acestui oraș s-au individualizat următoarele zone funcționale: zona industrială și de transport, care s-a dezvoltat de-a lungul căii ferate, între Salina și Gara Mare, zona comercială, care ocupă centrul orașului, zona rezidențială, care înconjură cele două zone amintite, cu o extindere mai mare pe stînga Trotușului, și zona balneară-

recreativă, dezvoltată pe dreapta Trotușului, sub Măgura, în cartierele Gura Slănicului și Tisești.

Funcțional, orașul are o structură complexă. Aceasta demonstrează prezența unor posibilități economice care în momentul de față nu sînt folosite decît parțial. Funcția balneară și funcția industrială, bazată mai mult pe industria prelucrătoare, sînt singurele care pot determina dezvoltarea într-un ritm mai rapid a orașului Tg. Ocna.

Orașul Moinești este unul dintre cele mai mici orașe din județul Bacău. El a trecut în rîndul așezărilor urbane după 1912 și s-a format din tîrgușorul Moinești și o serie de sate din jur, respectiv Albotești, Valea Arinilor, Dealul Mare și Găzărie. În ultimul deceniu au fost trecute la orașul Moinești și satele Lunca, Văsiești și Hangani. Prin aceasta, vatra orașului a crescut foarte mult, ocupînd înșeuarea dintre bazinul Tazlăului Sărat și bazinul Trotușului, unde se află Moineștii propriu-ziși, șesul Alboteștilor, corespunzător terasei inferioare a Tazlăului Sărat, unde se află cartierul Lucăcești, și partea nord-estică a Depresiunii Dărmănești, unde se află cartierele Lunca, Văsiești și Hangani. Este un oraș de contact între zona carpatică și zona subcarpatică. Relieful pe care se află cartierele sale este destul de fragmentat, ceea ce duce la o energie a habitatului ce variază între 60 și 100 m. Vatra este foarte mare (46 km²) și are o formă alungită, orientată de la sud-vest la nord-est. Cu excepția cartierului Lucăcești și a cartierului Moinești, care au construcții urbane, toate celelalte cartiere au construcții semiurbane și rurale. Funcțiile urbane sînt concentrate în aceleași cartiere, celelalte avînd mai mult funcții agricole și mai puțin industriale. Din punct de vedere al dotărilor și funcțiilor urbane, Moinești se situează pe ultimul loc între orașele din județ. Deși acest oraș dirijează aproape toate exploatările de petrol din județ, exploatări care aduc mari beneficii, acestea nu au fost folosite decît în extrem de mică măsură în dezvoltarea orașului. Abia acum cîțva ani a început reconstrucția lui. Aspectul general al acestuia, cu dughene înghesuite și case insalubre, era cu totul necorespunzător. Fiind la contactul a două unități naturale, orașul a avut pentru început ca dominantă funcția comercială. Începînd cu secolul al XIX-lea și în special cu

secolul al XX-lea, funcția industrială are o pondere din ce în ce mai mare. Aceasta însă prin specificul ei (industrie extractivă) a contribuit puțin la dezvoltarea orașului. Vadul comercial vechi se menține, păstrînd totodată aspectul de tîrg al acestui oraș.

În momentul de față se distinge în partea centrală a orașului o zonă rezidențială și de servicii în plină organizare. În jurul acesteia este zona rezidențială urbană, în parte sub aspectul construcțiilor necorespunzătoare, iar spre periferie zona rezidențială semiurbană. Zona industrială nu formează o arie continuă, ci este dispersată în tot orașul, cu o concentrare mai mare în partea nordică și nord-estică a acestuia (Lucăcești—Găzărie).

Din punct de vedere economic, orașul propriu-zis are în economia județului o pondere foarte mică. În producția industrială el participă cu abia 0,5%. Deși sediul Trustului de extracție a petrolului din Subcarpații Moldovei se află la Moinești, acesta nu este prelucrat în acest oraș. Orașul Moinești, așezat în plină zonă petroliferă, este reprezentat în industria prelucrătoare prin mici unități ale industriei constructoare de mașini (ateliere de reparații), ale industriei lemnului și industriei alimentare. La aceasta a contribuit și dotarea slabă a acestui oraș sub raportul căilor de comunicație. El nu are drumuri modernizate decît spre Depresiunea Dărmănești și spre Depresiunea Tazlău. Cît privește transportul feroviar, orașul Moinești este cap de linie, iar pe linia secundară Comănești—Moinești se efectuează un transport de mic volum. Prelungirea căii ferate de la Moinești la Bacău și apariția unor unități ale industriei prelucrătoare de mare capacitate sînt singurele care ar putea impulsiona dezvoltarea economică a Depresiunii Tazlău, care dispune de bogății considerabile.

Orașul Slănic-Moldova este cel mai important oraș balneoclimateric din Moldova, fiind așezat pe valea Slănicului, la 18 km de Tg. Ocna. În cadrul teritoriului său apar, de-a lungul unor linii de dislocație, izvoare minerale cloro-bicarbonatate sodice, carbogazoase și sulfuroase. Aceste ape minerale, de o mare valoare terapeutică, alături de cadrul montan de un pitoresc rar, au determinat apariția cu peste 100 de ani în urmă a stațiunii Slănic-Moldova.

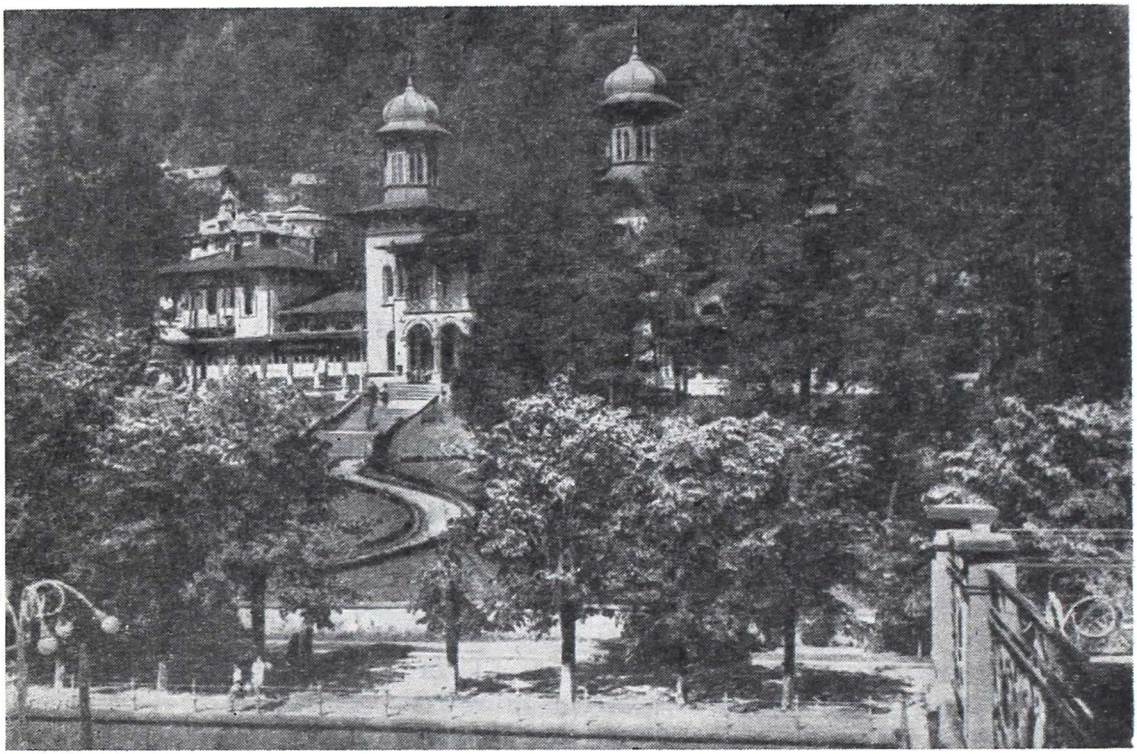

Fig. 29. — Slănic-Moldova (foto Edit. meridiane).

Ca importanță economică ea este de rang republican. Funcțional este specializată în tratament și mai puțin pentru odihnă. Stațiunea dispune de circa 50 de vile, cu o capacitate de 4 000 de locuri. Anual vin pentru tratament și odihnă aproape 40 000 de persoane, din țară și chiar de peste hotare (fig. 29).

Stațiunea se va mări, respectiv pînă în 1972 vor fi construite două hoteluri turistice, a cîte 180 de locuri fiecare, un restaurant cu 250 de locuri, o cofetărie cu 100 de locuri și alte obiective turistice de mai mică importanță. Prin aceasta, funcția balneară va fi completată cu funcția de odihnă și agrement.

Creșterea bunăstării populației

Județul Bacău face parte din regiunile țării care au cunoscut în anii socialismului o dezvoltare intensă a economiei industriale, fapt ce se reflectă pozitiv în evoluția ascendentă a nivelului de trai al populației.

Ritmul ridicat de dezvoltare al industriei (19,7%), concretizat printr-o producție industrială mare, alături de celelalte ramuri economice, pun în evidență posibilități mari privind viața materială și spirituală a populației.

Aceste posibilități, impulsionate de o serie de acțiuni social-culturale, au dus la schimbări fundamentale în viața populației orașelor și satelor din județul Bacău. Numărul mare de locuințe moderne construite, mărirea volumului și a sortimentelor de mărfuri cumpărate de populație, dezvoltarea rețelei de învățămînt și cultură, precum și îmbunătățirea asistenței medicale reflectă tocmai aceste schimbări.

În venitul populației, partea cea mai importantă o aduce industria. Dacă înainte de 1948 aproape 80% din populație avea ca sursă de existență agricultura, în prezent 42% din populația activă este salariată, acest procent fiind în continuă creștere. Concomitent cu aceasta a crescut an de an și salariul mediu lunar.

Baza materială existentă a permis în ultimele două decenii construirea a 66 953 de locuințe, din care 22 839 din fondurile statului și organizațiilor cooperatiste și 44 114 din fondurile personale ale populației.

Volumul mărfurilor vîndute populației și îndeosebi a celor de folosință îndelungată a crescut foarte mult, ajungînd în 1970 la 2 452 milioane lei, ceea ce revine 3 781 lei pe cap de locuitor.

În același timp, o mare dezvoltare au avut-o toate activitățile social-culturale.

În învățămînt, dacă în anul școlar 1938—1939 existau în total 553 de unități școlare cu 49 536 de elevi și 1 247 de cadre didactice, în anul școlar 1968—1969, numărul unităților școlare a ajuns la 1 012, cu 140 849 de elevi și studenți și 6 404 cadre

didactice. Deși numărul de elevi a crescut de 2,9 ori, pe fiecare cadru didactic aceștia au scăzut de la 40 la 20.

O mare realizare pentru județul Bacău este înființarea Institutului pedagogic de 3 ani. Acesta cuprinde cinci facultăți, cu un nmuăr de circa 1 800 de studenți.

Pentru buna desfășurare a activității din învățămînt, numai în perioada 1961—1970 s-au construit 1 502 săli de clasă, laboratoare, săli de sport etc.

Realizări importante au fost obținute și în lărgirea rețelei pentru răspîndirea valorilor culturale în rîndul maselor. Astfel, în județul Bacău funcționează 6 case de cultură, 147 cluburi și case de cultură ale sindicatelor, precum și 174 de cămine culturale la sate. La aceasta se adaugă 6 biblioteci orășenești și municipale (Bacău, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Buhuși, Moinești, Slănic-Moldova, Tg. Ocna) și 324 de biblioteci comunale și sătești.

Cinematografia își desfășoară activitatea prin 16 unități urbane, 221 unități rurale și două caravane.

În cadrul orașului Bacău există un teatru de stat cu două secții (dramă și păpuși), o filarmonică de stat cu secția simfonică și populară, 3 muzee (artă, istorie, științele naturale). Radio și televiziunea se adaugă la principalele mijloace de răspîndire a culturii, județul Bacău dispunînd de aproape 110 000 abonamente.

În cadrul tuturor instituțiilor culturale activează aproape 20 000 de oameni de cultură și artă, care prin munca lor își aduc un aport important în dezvoltarea culturii românești.

Ocrotirea sănătății este un alt domeniu care reflectă nivelul de trai al populației.

Luînd ca bază de comparație anul 1960, în anul 1970 numărul spitalelor a crescut de la 11 la 17, al paturilor de spital de la 1 895 la 3 480, al policlinicelor de la 6 la 11, al caselor de naștere de la 45 cu 210 paturi, la 53 de unități cu 258 de paturi. Adăugăm, în prezent, 99 de dispensare medicale și 15 creșe cu 834 de locuri.

Numărul cadrelor medicale este de peste 2 900, din care 600 de medici, revenind în medie un medic la 995 de locuitori.

Ca urmare a creșterii nivelului de trai și a dezvoltării acestui sector, în perioada 1960—1968 natalitatea a crescut de la

28,6‰ la 33,5‰, sporul natural al populației de la 19,8‰ la 25,5‰, pe cînd mortalitatea a scăzut de la 8,7‰ la 8‰, iar mortalitatea infantilă de la 93‰ la 60‰.

În județul Bacău, ca pretutindeni în țară, viața materială și spirituală a populației reflectă evoluția ascendentă a economiei naționale.

ECONOMIA JUDEȚULUI

Județul Bacău se caracterizează printr-o mare varietate și abundență de resurse naturale (vezi harta economică), care au fost valorificate de-a lungul timpului, în funcție de nivelul și caracterul forțelor și relațiilor de producție. În ultimul secol, un rol deosebit l-au avut resursele tehnice, care, pe lîngă faptul că facilitează folosirea mai completă și mai complexă a resurselor naturale existente, permit folosirea unor resurse din afara teritoriului județului, precum și utilizarea mai rațională a potențialului economic uman.

Resursele subsolului, reprezentate prin cărbune, petrol, gaze naturale, sare, materiale de construcție, ape minerale, cantonate îndeosebi în zona carpatică și subcarpatică, au favorizat o economie industrială în aceste regiuni ale județului, încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. La aceasta un aport deosebit l-au adus și unele resurse ale solului, respectiv lemnul și apele superficiale. Condițiile de relief și pedoclimatice au dus la mari diferențieri în utilizarea teritoriului. Zona montană și, în parte, zona subcarpatică corespund din punct de vedere economic, avînd în vedere acest criteriu, domeniului forestier, iar valea Siretului și Colinele

Tutovei, cu excepția nucleelor industriale Bacău și Buhuși, domeniului agricol.

Între aceste două domenii există zone de interferență, care corespund celor mai complexe tipuri de economie. În funcție de resursele solului și subsolului, pe teritoriul județului se disting clar zone industriale (valea Trotușului, valea Bistriței) și zone agricole (Colinele Tutovei, glacisul piemontan al Petricicăi, bazinul inferior al Trotușului).

Industria

Dispunînd de importante resurse naturale, de forță de muncă și resurse tehnice, județul Bacău începe să-și dezvolte industria încă de la începutul secolului al XIX-lea. Activități industriale au existat cu mult înainte, dar acestea aveau mai mult un caracter meșteșugăresc, valorificau materia primă locală și produceau mărfuri destinate consumului local.

O dată cu acumularea primitivă a capitalului, județul Bacău, dispunînd de mari resurse de petrol, cărbune, lemn etc., intră în circuitul industrial al țării. Pentru început se dezvoltă foarte mult industria extractivă a cărbunelui și petrolului, industria forestieră și industria alimentară, și abia spre sfîrșitul secolului al XIX-lea se dezvoltă industria celulozei și hîrtiei și industria pielăriei și încălțămintei. În secolul al XX-lea, și în special după 1948, industria se dezvoltă și se diversifică foarte mult (fig. 30).

În momentul de față, județul Bacău participă cu 3,7% în producția globală industrială a țării și ocupă locul cinci, după municipiul București și județele Prahova, Brașov și Hunedoara.

Structura producției globale industriale la nivelul anului 1968 era următoarea: industria energetică deținea 28,3%, industria chimică 24%, industria ușoară 14,4%, industria alimentară 15,5% industria lemnului 10,5%, industria celulozei și hîrtiei 2,9%, iar celelalte ramuri cu 4,3% (fig. 31). Reiese

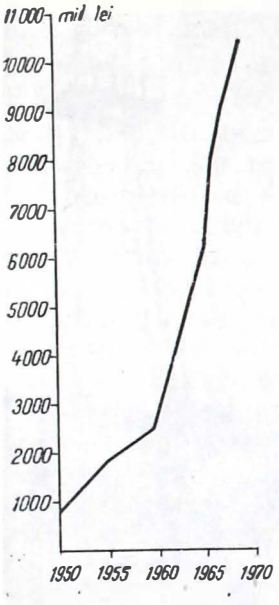

Fig. 30. — Dinamica producției globale industriale a județului Bacău.

Fig. 31. — Structura producției globale industriale din județul Bacău (1968) (A). Structura forței de muncă industriale din județul Bacău pe ramuri de producție (1968) (B).

1, Industria energetică; *2*, industria chimică; *3*, industria metalurgică și constructoare de mașini; *4*, industria materialelor de construcții; *5*, industria lemnului; *6*, industria celulozei; *7*, Industria ușoară; *8*, industria alimentară; *9*, alte ramuri.

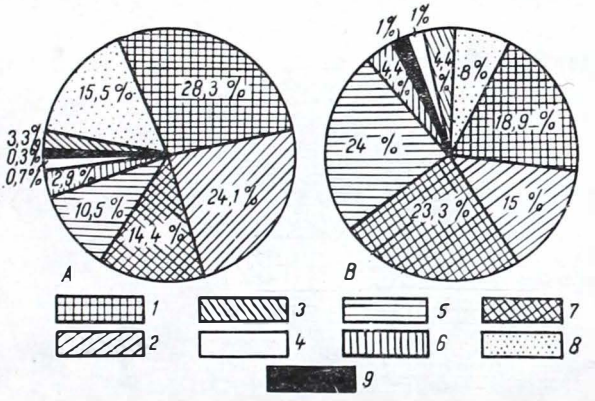

din aceasta că, în județul Bacău, ponderea cea mai mare o au industriile prelucrătoare, după care urmează industria extractivă și industria lemnului.

Calculînd proporția din punct de vedere cantitativ și valoric a produsului social total, la nivelul anului 1969, se constată următoarele: industria participă în producția globală cu 65%, față de 6,7% cît este ponderea agriculturii. În cadrul industriei, ponderea industriei grele este de 68,5%. Aceste cifre elucidează clar profilul industrial al economiei județului Bacău.

În cadrul economiei industriale menționăm:

Industria energetică participă în producția globală industrială cu 28,3% și este reprezentată prin industria petrolului

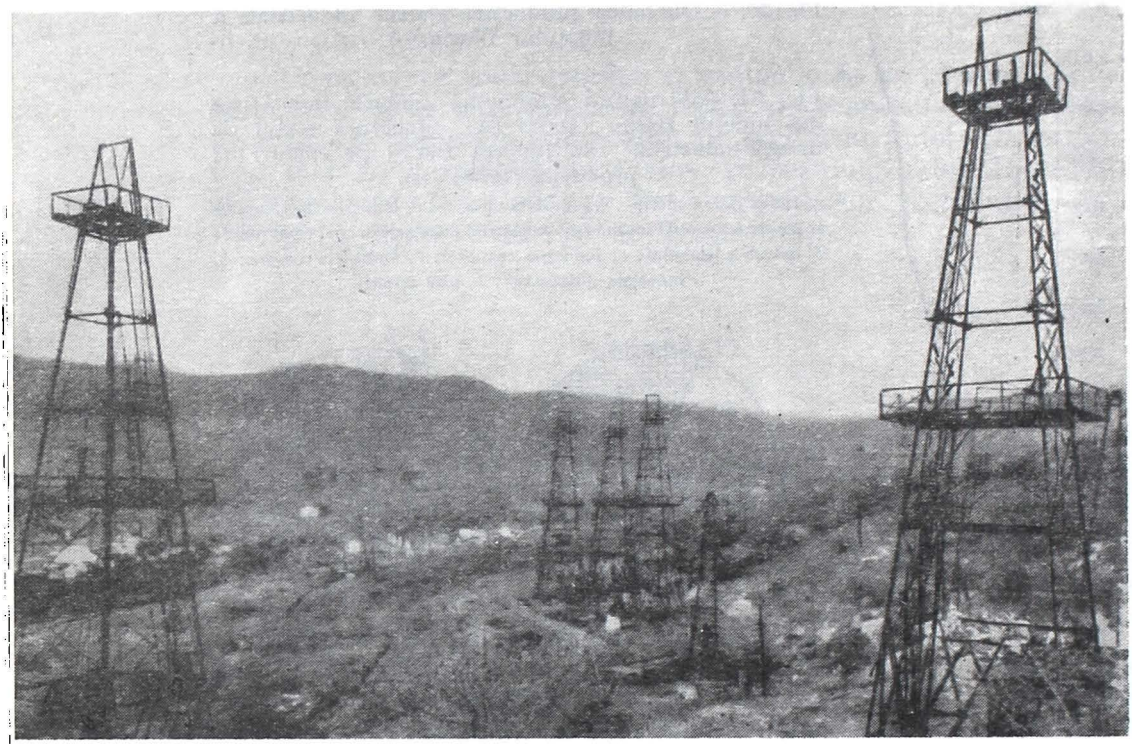

Fig. 32. — Peisaj petrolifer la Moinești (foto Edit. meridiane).

și a gazelor naturale, industria cărbunelui și industria energiei electrice.

Industria petrolului și gazelor naturale cuprinde două subramuri de bază : industria extractivă și industria prelucrătoare. Industria petrolului este printre cele mai vechi din județ. Exploatarea primitivă a petrolului se făcea încă din secolul al XV-lea (în 1440 sînt menționate gropile cu păcură de la Lucăcești, în 1646 cele din sudul Depresiunii Dărmănești, la începutul secolului al XVII-lea cele din jurul Moinești-lor (I u l i a V ă c ă r a ș u, 1971)[19] etc. Prima sondă meca-

[19] *Op. cit.*, pct. 4.

nică a fost instalată în 1863, la Mosoarele. Primele distilării de petrol apar în anii 1837, 1840 la Lucăcești (I u l i a V ă c ă r a ș u, 1970), iar a patra rafinărie, mai mare, în 1844, la Moinești (I u l i a V ă c ă r a ș u, 1970). Din cele relatate mai sus reiese că începuturile industriei petroliere în țara noastră au avut loc în județul Bacău, respectiv în zona subcarpatică și în Depresiunea Dărmănești. Cu toate acestea, pînă în 1948, județul Bacău participă cu o pondere mică în industria petrolieră a țării.

După 1948, industria extractivă a petrolului și gazelor naturale se dezvoltă foarte mult. Producția crește prin reintrarea în exploatare a perimetrelor vechi din Depresiunea Dărmăneștilor și prin descoperirea unor noi perimetre petrolifere în paleogenul carpatic.

Principalele centre de unde se extrage petrolul sînt: Zemeș, Solonț, Tescani, Cîmpeni, Bașoteni, Piatra Crăpată, Modîrzău, Lucăcești, Tazlăul de sus, Moinești (în zona subcarpatică), Văsiești, Dofteana, Larga, Cucuieți, Berzunți, Bogata, Păcureți, Nineasa, Poieni, Mosoare, valea Slănicului, valea Oituzului și Cașin (în zona Carpatică) și la Huruiești (în Colinele Tutovei) (fig. 32).

Prelucrarea petrolului extras se face în totalitate în cadrul județului Bacău. Cele două rafinării moderne (Rafinăria nr. 8 Dărmănești și Rafinăria nr. 10 Gheorghe Gheorghiu-Dej), cu capacități ce depășesc 1,5 milioane tone fiecare, prelucrează atît petrolul din județul Bacău, cît și o parte din petrolul din alte regiuni ale țării, în special din Oltenia. În aceste rafinării se realizează (1969) 31% din producția țării de benzină, 22% din petroluri, 21% din motorină, 16% din păcură etc.

Industria gazelor naturale este reprezentată prin industria extractivă și industria prelucrătoare, în special în cadrul combinatelor chimice din orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Gazele de sondă se extrag din aceleași localități (harta economică) cu petrolul. În cadrul acestora, cel mai mare zăcămînt este la Tazlău. O mare importanță în cadrul acestei industrii o reprezintă gazul metan, descoperit în ultimul deceniu în Colinele

Tutovei și pe valea Siretului, între Adjud și Roman, de unde a început să se exploateze.

Industria cărbunelui ocupă locul doi ca importanță în cadrul industriei energetice din județ. Apărută în prima jumătate a secolului al XIX-lea (I u l i a V ă c ă r a ș u, 1969), această industrie ia o mare amploare după construirea liniei ferate Adjud — Palanca (1898), Bazinul Comăneștilor alimentînd cu cărbune transporturile și industria din întreaga Moldovă. Producția de cărbuni crește în special după 1920, an care marchează începutul mecanizării și electrificării minelor. În 1938—1939, această regiune a ajuns la o producție de 300 000 t cărbune/an.

După 1948, în urma sistematizării minelor și a reintrării în producție a unor zăcăminte, producția de cărbune a ajuns, în 1969, la peste 400 000 t, din care 80 % este consumat de termocentrala Comănești.

Industria energiei electrice și termice este reprezentată prin trei termocentrale (Borzești, Comănești și Dărmănești), a căror putere instalată reprezintă 665 MW, și prin hidrocentralele de pe Bistrița (Buhuși, Racova, Gîrleni, Bacău I și Bacău II), cu o putere instalată de 110 MW (fig. 33 și 34). Prin acestea, județul Bacău ocupă un loc important în economia țării, participînd cu 11 % în producția pe ramură. În cadrul producției industriale a județului, industria de energie electrică și termică are o pondere de 8,5%. Producția de curent electric a ajuns, în 1969, la 3 544 783 000 kW/h, ceea ce reprezintă mai mult decît întreaga producție de curent electric realizată de România în 1938. În afară de energia electrică, care este distribuită prin sistemul energetic național întregii țări, centralele electrice din județul Bacău au o mare importanță prin energia termică produsă, care este folosită în industrie și pentru termoficarea principalelor orașe. În perspectivă, o amploare mare o va lua industria hidroenergetică, prin amenajarea rîurilor Siret și Uz, care vor pune în funcțiune capacități ce vor însuma 110 MW.

Industria chimică este creată în cea mai mare parte în anii socialismului și reprezintă cea mai importantă ramură industrială din județ. Ea deține 24% din producția industrială globală a județului, la care dacă mai adăugăm și industria celulozei

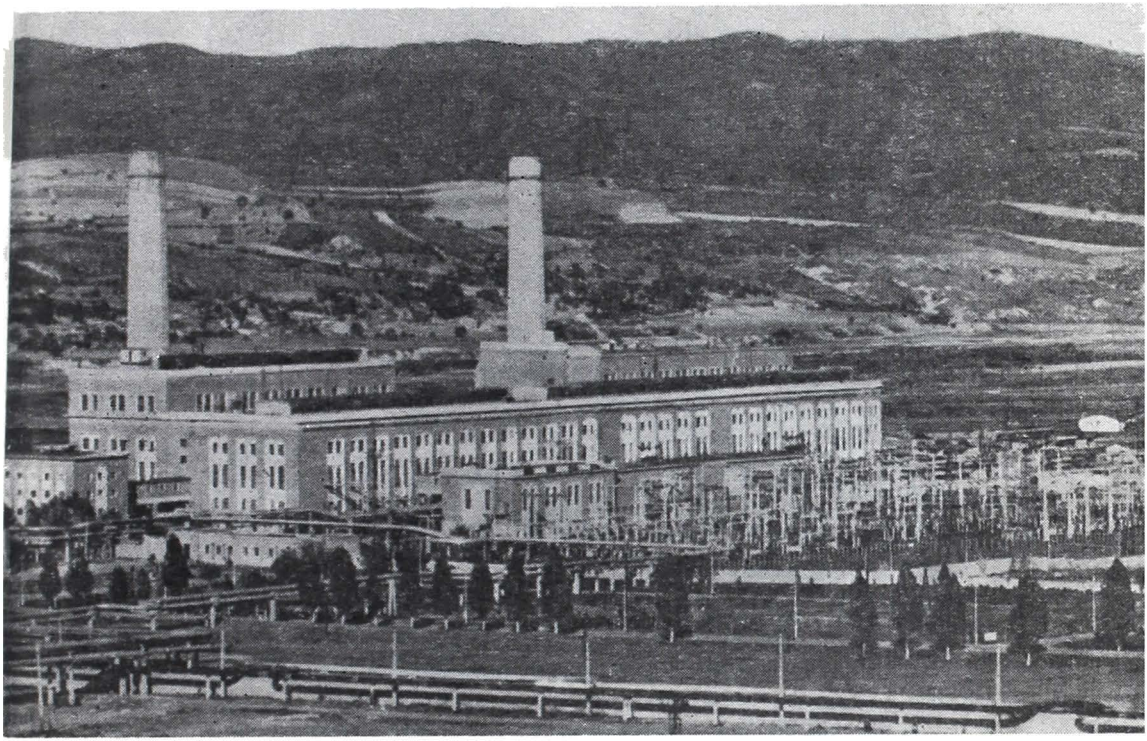

Fig. 33. — Termocentrala Borzești (foto Edit. meridiane).

și hîrtiei, care se apropie ca proces de producție mult de industria chimică, ajungem la 26,9%. Industria chimică cuprinde două unități noi și foarte importante: Combinatul de cauciuc sintetic de la Gheorghe Gheorghiu-Dej și Combinatul chimic de produse clorosodice de la Borzești. La acestea adăugăm, avînd în vedere considerentele menționate anterior, Fabrica de celuloză și hîrtie Letea, apărută în 1885.

Combinatul chimic Borzești, creat în 1960, cuprinde un ansamblu de fabrici și uzine, producătoare a unei game largi de produse clorosodice și fitofarmaceutice, prin valorificarea superioară a resurselor de sare de la Tg. Ocna, a gazelor chimizate de

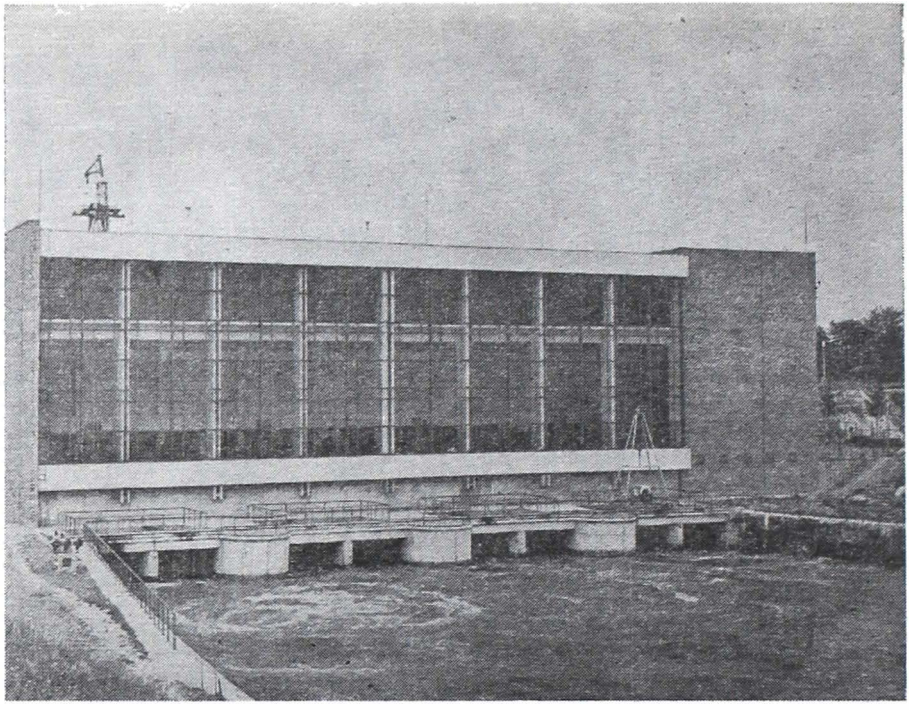

Fig. 34. — Hidrocentrala Bacău II (foto col. Steagul Roșu).

rafinărie, a gazului metan și de sondă, a benzenului, acidului sulfuric, carbonatului de calciu și a azotului din aer. În 1969, acest combinat chimic a produs aproape 110 000 t sodă caustică, peste 85 000 t clor, peste 37 000 t policlorură de vinil, aproape 5 000 t mase plastice și mari cantități de antidăunători, acid clorhidric, rășini sintetice, alcooli grași, plastifianți, solvenți cloruraţi etc., destinate pieței interne și externe.

Combinatul de cauciuc sintetic, situat pe aceeași platformă industrială, folosește ca materie primă gazul de sondă din Subcarpații Moldovei, gazul metan adus de la Nadeș, diferite fracțiuni de gaze de la rafinăriile Dărmănești și Gheorghe Gheorghiu-Dej, petrolul, negrul de fum etc. Principalele produse realizate

de această unitate economică în 1969 sînt : cauciucul sintetic (55 207 t), fenol (20 538 t), acetonă (peste 12 000 t), polistiren (8 567 t) etc. Aceste două combinate chimice produc peste 80 de tipuri de produse chimice, a căror valoare reprezintă peste 11,5% din producția chimică a țării. Din aceste produse, 62% sînt destinate pieței interne, iar 38% pieței externe. În actualul cincinal va crește producția cu aproape 50% la principalele produse chimice (fenoli, acetonă, alcooli grași etc.) și se va dubla producția la cauciuc sintetic.

Industria celulozei și hîrtiei este reprezentată prin una din cele mai vechi fabrici din țară—„Letea". Aceasta folosește ca materie primă lemnul de brad și de fag și deșeurile textile. Capacitatea sa de producție a crescut în anii socialismului de trei ori, ajungînd în 1969 la 31 538 t celuloză și 38 747 t hîrtie. Fabrica Letea participă cu 10,1% din producția de hîrtie a țării. Ea se caracterizează printr-o mare varietate de sortimente (350), de cea mai bună calitate. Printre acestea menționăm hîrtia pentru bancnote, pentru țigarete, hîrtia suport pentru carbon, hîrtia filigran, hîrtia fotografică, hîrtia de calc etc. Pentru valorificarea mai completă a materiei prime, pe lîngă această unitate se construiește o fabrică de drojdie furajeră, cu o capacitate de 3 500 t/an.

Industria lemnului. Județul Bacău dispune de 271 100 ha pădure, ceea ce reprezintă 41,1% din suprafața sa (fig. 35) și 4,3% din fondul forestier al țării. Peste 90% din pădurile acestui județ se găsesc sub formă de codru, cu o productivitate mare la hectar. Repartiția lor geografică este determinată de condițiile de relief și pedoclimatice, astfel că zona montană cuprinde circa 70% din fondul forestier. De asemenea, în această zonă ponderea pădurilor de rășinoase este mare, ajungînd la 60—70% în bazinul superior al Trotușului. În general, în zona montană predomină pădurile amestecate de conifere și fag. Zona dealurilor și Colinele Tutovei cuprind 30% din păduri, în majoritate sub formă de crînguri, în care ponderea fagului crește mai ales în zona subcarpatică, iar a gorunului în Colinele Tutovei. Structura pe specii pentru întregul fond forestier este următoarea : 33% rășinoase, 40% fag, 11% stejar și 16% alte

esențe. Se observă o pondere foarte mare a fagului, aceasta datorită exploatării mai intense în trecut a rășinoaselor și puterii foarte mari de substituire a acestuia.

Un alt element, care prezintă o mare importanță în stabilirea valorii economice a pădurilor, îl constituie structura pe vîrste. În fondul forestier al județului Bacău, arboretul tînăr, de 1—40 de ani, are o pondere de 44%, arboretul de la 40—80 de ani de 21,6%, iar cel de peste 80 de ani de 34,4%.

Din punct de vedere geografico-economic pădurile din fondul forestier la care ne referim au o consistență și o structură favorabilă dezvoltării unei industrii puternice. În funcție de acestea, în județul Bacău întîlnim bine reprezentată industria lemnului cu cele două subramuri ale sale: industria forestieră și industria de prelucrare a lemnului.

Industria forestieră este cea mai veche, datează încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, dar ia o amploare deosebită la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Exploatări forestiere au avut loc pe tot teritoriul județului, dar mai ales în zona montană. Chiar și în zilele noastre volumul de creștere medie anuală a masei lemnoase de circa 1 100 000 m³/an (ceea ce reprezintă 3,8 m³ ha/an) este depășit de exploatarea forestieră care oscilează în tre 1 450 000 și 1 550 000 m³/an. Aceasta a dus la o reducere continuă a fondului forestier, cu toate că în ultimele decenii împăduririle au atins cifra de 41 000 ha, din care peste 25 000 au intrat în fondul forestier. Numai în perioada 1960—1969 fondul forestier din județul Bacău s-a redus cu 29 000 ha. Aceasta datorită extinderii terenurilor agricole în regiuni cu păduri slab productive, dar și datorită defrișărilor în codru, care au depășit indicile de creștere anual. În vederea menținerii fondului forestier existent s-au luat măsuri pentru o exploatare mai rațională a masei lemnoase, care nu trebuie să depășească indicile mediu de creștere anual. De asemenea s-a trecut la o folosire cît mai completă a lemnului secționat, crescînd lemnul destinat prelucrării industriale cu peste 15% față de 1960.

Cele mai importante bazine forestiere în care se găsesc guri de exploatare sînt: bazinele Bolovănișului, Tărhăușului, Camîncăi, Asăului, în munții Tarcăului; bazinele Sulței, Ciobă-

nușului, Uzului, Oituzului, Nemirei și Măgura Cașinului, în Munții Trotuș-Oituz; bazinele Plopu și Larga, în Culmea Berzunțului; bazinul Tazlăului în Subcarpați; bazinele de la obîrșia Văii Morii, Izvoarele Berheciului și cursul mijlociu al Zeletinului, în Colinele Tutovei. Aceste exploatări sînt grupate în patru mari întreprinderi forestiere: Agăș, Comănești, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Bacău, care dispun de un număr mare de unități de prelucrare, dintre care 10 de mare capacitate. Ele produc cherestea, parchete, lăzi, traverse, lemn de construcție, lemn de mînă, bușteni pentru industria prelucrătoare etc., acoperind în proporție de aproape 90% cerințele economiei județului Bacău.

Industria de prelucrare a lemnului este reprezentată prin două combinate moderne de industrializare a lemnului (Comănești și Bacău), care valorifică superior resursele de masă lemnoasă existente. Valoarea producției globale a acestor unități a crescut de la intrarea lor în producție (1962 și, respectiv, 1964) de 3,5 ori, aceasta în exclusivitate pe seama valorificării superioare și mai complete a lemnului. Profilul producției celor două combinate, la nivelul anului 1969, a fost următorul: C. I. L. Comănești, în cele patru fabrici, a produs 600 000 de scaune curbate, cîteva mii de garnituri de mobilă destinate exportului, 18 731 m^3 placaj, 38 187 t plăci fibrolemnoase și 100 000 m^3 cherestea de fag și rășinoase; C. I. L. Bacău, în cele trei fabrici, a produs aproape 20 000 de garnituri mobilă, 500 000 m^2 binale, 45 000 t plăci fibrolemnoase și cîteva sute de căsuțe turistice. Aceste unități industriale, alături de cele 4 I. F.-uri amintite, fac din județul Bacău unul din cele mai importante în producția pe ramură, cu o pondere de 5,6%.

Industria metalurgică și constructoare de mașini are o pondere mică în producția globală industrială a județului (3,3%). Este reprezentată prin Uzina metalurgică, care produce vane, diferite repere pentru utilaje petroliere, instalații pentru industria alimentară, și prin Fabrica de șuruburi, ambele în orașul Bacău. În afară de acestea se mai găsesc cîteva ateliere mici de reparații, printre care mai importante sînt cele de la Moinești și Podu Turcului. Este în construcție o mare turnătorie

de armături din fontă, care va avea o capacitate de circa 40 000 t. De asemenea este în proiect construirea unei fabrici de accesorii de metal pentru industria ușoară, a unei uzine de mecanică fină și a unei unități mecanice în cadrul industriei locale.

Industria materialelor de construcție. În județul Bacău această ramură este foarte puțin dezvoltată. Ea este reprezentată prin balastiere, care se găsesc în albiile majore și în terasele Siretului, Bistriței și Trotușului, prin cariere de gresie existente în paleogenul carpatic (Goioasa, Comănești, Sălătruc, Soci, Larga, Tg. Ocna, Slănic) și în Subcarpați (Lucăcești), prin exploatări de calcar (Ștefan cel Mare și Solonț) și prin exploatări de tufuri vulcanice (Cleja, Bibirești și Gura Răcătăului). Industria prelucrătoare este reprezentată prin fabrica de betoane de la Poiana Uzului, fabrica de bolțari de pe lîngă Întreprinderea minieră Comănești și o fabrică de sticlă și porțelan aparținînd industriei locale Tg. Ocna. Această ramură deține 0,7% din producția globală industrială și 1,1% din populația activă din industrie.

Industria ușoară este bine dezvoltată în județul Bacău încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, cînd apar : Fabrica de pielărie și tăbăcărie Bacău (1884), Fabrica de postav de la Buhuși (1885) și două fabrici de postav la Bacău (1900). În momentul de față, pe lîngă aceste fabrici, care s-au dezvoltat foarte mult, se mai află o fabrică de confecții, construită în 1949. Industria ușoară, prin subramurile ei (textile, pielărie și confecții), deține 14,4 %din producția globală industrială și 23,4% din forța de muncă activă din industrie.

Industria textilă este specializată în țesături din lînă și din fibre chimice de tip lînă. Fabrica de la Buhuși produce fibre de lînă, țesături din lînă, țesături din fibre chimice de tip lînă și într-o proporție mică țesături de bumbac. Fabrica,, Proletarul'' Bacău produce în exclusivitate fire și țesături de tip lînă, destinate confecțiilor și covoarelor. Aceste două unități produc aproape 13 000 000 m² țesături de lînă și tip lînă, respec-

tiv 1/4 din producția țării. Pe ramură, industria textilă a județului Bacău deține aproape 5%

Industria confecțiilor este localizată în orașul Bacău și se caracterizează printr-o gamă redusă de sortimente: uniforme militare, uniforme școlare, uniforme pentru paza contractuală și lenjerie. Specific acestei industrii este ponderea foarte mare a forței de muncă feminine. (Din cei 1 700 de salariați, aproape 90% sînt femei).

Industria pielăriei și încălțămintei este o ramură cu vechi tradiții în orașul Bacău. Prezenta fabrică „Partizanul" rezultă din dezvoltarea unei fabrici vechi, apărută încă din 1884. Ea cuprinde o secție de tăbăcărie minerală și vegetală și o secție de încălțăminte. Din producția totală de 2 000 000 de perechi încălțăminte (1969), 80% sînt din piele și 20% din înlocuitori de piele. În ultimul timp fabrica s-a modernizat, iar producția a crescut foarte mult. În raport cu anul 1960, producția a crescut de aproape trei ori. Această unitate produce 4,3% din talpa și încălțămintea de piele din țară.

Industria alimentară este una dintre cele mai vechi și mai dezvoltate, cuprinde aproape toate ramurile și deține 15,5% din producția totală industrială a județului și 8% din forța de muncă utilizată în industrie.

Industria zahărului datează de aproape un secol și este reprezentată prin fabrica de la Sascut, amplasată în zona de cultură a sfeclei de zahăr. Producția anuală variază între 12 000 și 15 000 t. Producția maximă a ajuns la 18 659 t în 1960.

Industria morăritului și panificației este reprezentată prin unități vechi și noi. Cel mai important centru al acestei subramuri industriale este orașul Bacău. Aici se găsesc o moară de grîu cu o capacitate de 70 t/zi, două mori de porumb cu o capacitate totală de 75 t/zi. Alte centre ale acestei industrii sînt orașele Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu trei fabrici de pîine (28 t/zi), Moinești, cu două fabrici de pîine (32 t/zi), Comănești cu o fabrică de pîine (21 t/zi), Tg. Ocna, cu o fabrică de pîine (14 t/zi), Buhuși, cu o fabrică de pîine (10 t/zi), și Răcăciuni, cu o moară și o fabrică de pîine.

Industria laptelui cuprinde trei oficii de colectare, prelucrare și conservare a laptelui și produselor lactate (Bacău, Moinești și Podu Turcului) și o mare fabrică de industrializare a laptelui la Bacău. Aceasta din urmă are o capacitate de prelucrare de 570 hl lapte pe zi. Producția acestei unități (1969) era de 87 000 hl lapte condiționat pentru consum, 1 107 t brînză, 805 t unt, înghețată, pentru care este o linie de producție de 2 t/zi etc. Materia primă necesară acestei industrii este asigurată în proporții de peste 90% de județul Bacău.

Industria cărnii are ca centru principal Combinatul de carne și preparate din carne de la Bacău, la care adăugăm abatoarele din principalele orașe ale județului. Producția de carne a crescut de la 9 531 t în 1960, la 18 522 t în 1968, iar a preparatelor din carne de la 1 648 t la 3 187 t.

Industria frigului. Orașul Bacău are unul din cele mai mari antrepozite frigorifice din țară. În cadrul acestuia se conservă anual peste 3 000 t de carne și fructe, destinate în special exportului.

Industria vinurilor și băuturilor alcoolice este printre cele mai vechi din județ, caracterizată în trecut prin unități relativ mici. În momentul de față cuprinde 12 centre de vinificație, din care 4 de mare capacitate (peste 300 vagoane/an), respectiv Sascut, Răcăciuni, Podu Turcului și Traian. La Bacău funcționează o fabrică modernă de condiționare și îmbuteliere a vinurilor, cu o capacitate de 350 vagoane/an, precum și o stație de distilare a rachiurilor naturale și o fabrică de spirt și de lichior. În anul 1966, în același oraș, a intrat în producție o mare fabrică de bere, cu o producție anuală de aproape 470 000 hl. Avînd în vedere Directivele P. C. R. privind dezvoltarea intensivă a agriculturii, industria alimentară din județul Bacău are mari perspective de dezvoltare.

Industria locală și cooperația meșteșugărească completează gama de produse industriale, cuprinzînd și un serviciu larg de prestări. În cadrul acestor activități lucrează 5 895 de salariați, în aproape 500 de unități, cu o producție de peste 450 000 000 lei.

În concluzie, industria județului Bacău dă nota dominantă economiei sale.

Agricultura

În economia județului Bacău, agricultura participă cu o pondere de 6,7%, față de industrie care participă cu 65%. Dacă din punct de vedere al producției industriale județul Bacău ocupă locul cinci pe țară, din punct de vedere al producției agricole el ocupă locul 27, în rîndul celorlalte județe. Aportul adus în producția totală agricolă a țării este de-abia 1,9%. Toate acestea reflectă o agricultură care se practică pe un spațiu mai restrîns în raport cu majoritatea județelor țării și totodată în condiții pedoclimatice care determină producții relativ mici la hectar Avînd în vedere prima observație, arătăm că din suprafața totală a județului numai 51,2% este suprafață agricolă, această pondere fiind sub cea medie pe țară (fig. 35). În al doilea rînd, peste 60% din suprafața agricolă a județului a apărut pe seama codrului, care de-a lungul timpului a fost defrișat. Solurile silvestre brune și cenușii, în diverse grade de podzolire, sînt predominante în tot județul Bacău. Dacă acestea au trofi-citate bună sub vegetație de pădure, în foarte multe cazuri, folosite în agricultură, sărăcesc în humus și devin din ce în ce mai puțin fertile. Situația se înrăutățește mai mult în cazul unor suprafețe agricole în pantă, supuse eroziunii. Din suprafața totală agricolă, peste 60% este supusă unor asemenea fenomene, ponderea cea mai mare revenind Colinelor Tutovei. Cît privește solurile cu fertilitate mare sînt reprezentate în special prin cernoziomuri slab și mediu levigate, ce se găsesc pe terasele inferioare și medii ale Siretului și Bistriței, și prin soluri aluviale cernoziomice, întîlnite pe treptele mai înalte ale albiilor majore. La condițiile de sol, care necesită amendamente și ameliorări pe circa 80% din suprafața agricolă, trebuie să adăugăm condițiile de climă, care, în special în sudul Colinelor Tutovei, se caracterizează printr-un deficit de precipitații (circa 400 mm/an). Aceasta determină o anumită specializare a agriculturii , plantele pretențioase față de umiditate fiind cultivate mai mult în partea centrală și central-vestică a județului. Irigațiile, foarte necesare în partea estică a județului, nu se pot face decît pe o suprafață de circa 10 000 ha, fragmen-

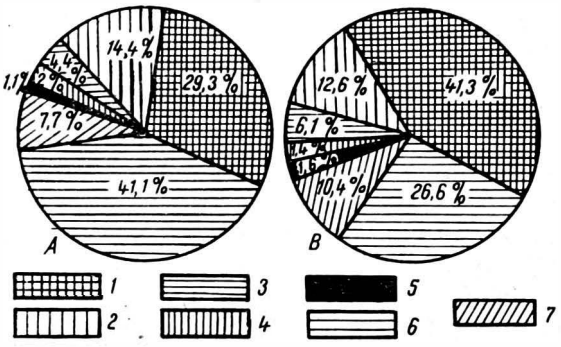

Fig. 35. — Structura suprafețelor după modul de folosință. *A*, județul Bacău; *B*. Republica Socialistă România (1968).
1. Terenuri arabile; *2*, pășuni naturale; *3*, fînețe naturale; *4*. vii; *5*, livezi; *6*. fond forestier; *7*, alte suprafețe.

tarea reliefului și pantele mari împiedicînd acest lucru. Condițile pedoclimatice existente în județ se grefează pe un relief reprezentat în cea mai mare parte din dealuri și munți, fapt ce se concretizează printr-o restrîngere accentuată a suprafețelor agricole și în special a suprafețelor arabile.

În aceste condiții naturale, la nivelul forțelor și relațiilor de producție actuale, agricultura județului Bacău, ca ramură de producție, participă cu o pondere sub posibilitățile existente.

Structura agriculturii. În cadrul județului Bacău, condițiile naturale existente au permis o agricultură complexă și echilibrată. Din producția total agricolă, 55% revine producției agricole vegetale și 45% producției agricole animale. Din suprafața agricolă, care reprezintă 51,2% din suprafața totală, suprfața arabilă deține 57,2%, pășunele și fînețele naturale 36,7% și viile și livezile 6,1%. Această structură a terenurilor agricole ne explică ponderea mai mare a producției vegetale în cadrul producției agricole totale. În ultimul deceniu, suprafața agricolă a județului a crescut cu 20 000 ha, aceasta pe seama unor păduri de slabă productivitate, care au fost transformate în pășuni și fînețe naturale. În același timp, suprafața arabilă scade cu 10 000 ha, datorită ocupării acestora de către marile construcții industriale și edilitare, în special în preajma orașelor, precum și trecerii unor terenuri agricole forțat în această categorie, fapt ce s-a soldat cu producții mici

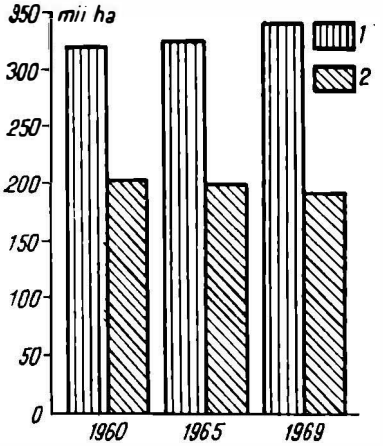

Fig. 36. — Dinamica suprafețelor agricole și arabile.
1, Suprafața agricolă ; *2*, suprafața arabilă.

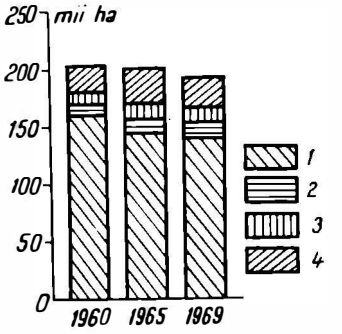

Fig. 37. — Dinamica și structura suprafețelor cultivate
1, Cereale ; *2*, legume ; *3*, plante tehnice ; *4*, plante furajere.

la hectar și cu degradări mari de teren (Colinele Tutovei, Subcarpații etc.), iar în cele din urmă, cu trecerea lor în altă categorie de folosință. Prin înierbarea și plantarea cu pomi fructiferi a unor terenuri supuse eroziunii, în ultimii zece ani structura terenurilor agricole se schimbă în favoarea pășunilor și livezilor (fig. 36 și 37). Scade simțitor suprafața arabilă și suprafața fînețelor. Locul fînețelor este luat pe o suprafață de aproape 1 400 ha de vii și livezi, în special în Colinele Tutovei (zona Berheci și Zeletin).

Cultura plantelor de cîmp. În cadrul suprafețelor cultivate, în ultimii 10 ani se observă următoarea dinamică. Suprafețele cultivate cu cereale boabe scad de la 79,8% la 70,8%. Toată această scădere are loc pe seama culturilor de porumb, în locul lui extinzîndu-se, în special în zonele preorășenești și pe terasele inferioare ale Bistriței și Siretului, sfecla de zahăr, cartoful și legumele. Celelalte culturi se mențin, în perioada la care ne referim, aproape la același nivel (fig. 37). Producția agricolă din cadrul acestei subramuri se cracterizează, cu excep-

ția producției de struguri, printr-o dinamică activă, aceasta în primul rînd pe baza creșterii producției la hectar. În general, producția vegetală este în continuă creștere. Ritmul cel mai mare îl are producția de cereale, care a crescut de la 170 000 t în 1962, la 226 106 t în 1968. Producția de cereale se realizează în proporție de 70—72% în sectorul cooperatist, 7—8% în I. A. S.-uri și 20—23% în gospodăriile individuale, o parte din județ fiind în zona necooperativizată.

Viticultura. Regiunile favorabile culturii viței de vie în județul Bacău sînt : glacisul piemontan al Pietricicăi, terasele inferioare și medii din bazinul inferior al Trotușului, terasele inferioare și medii din depresiunile Tg. Ocna, Onești, Cașin și Tazlău, expuse spre sud, sud-est și sud-vest, și jumătatea sudică a Colinelor Tutovei. Între acestea, viticultură intensivă se realizează numai în jumătatea sudică a glacisului Pietricicăi (comunele Parava, Orbeni, Valea Seacă, Pîncești, Sascut, Urechești). În restul regiunilor amintite, cultura viței de vie se face alături de cultura plantelor de cîmp și a pomilor fructiferi, avînd o pondere din ce în ce mai mică cu cît înaintăm spre nord sau spre vest, însoțită de schimbări calitative, în sensul că viile hibride devin dominante. În trecut, 85% din suprafețele viticole, care se caracterizau printr-o mare dispersie, erau ocupate de vii hibride. Acțiunea de înlocuire a acestora și de creare a unor podgorii mari este în curs de realizare. Foarte multe vii ocupau terenuri cu totul necorespunzătoare sau erau de calitate inferioară. Aceasta a dus la scăderea suprafețelor cultivate în ultimul timp (10 219 ha în 1960, 9 373 ha în 1968), în special pe seama viilor foarte slab productive. În schimb s-a înregistrat o creștere atît la suprafețele cultivate (1 371 ha în 1960, 1 490 ha în 1968), cît și la producția de struguri (6 119 t în 1960, 8 580 t în 1968) a viilor altoite și indigene. Ritmul încet de refacere a fondului viticol existent se datorește și faptului că 54% din acesta aparține gospodăriilor individuale. Împărțit fiind într-un număr mare de parcele, nu se pot lua măsuri radicale. Ca atare, problema creerii unor masive viticole, în condițiile de relief și pedoclimatice existente, se pune numai pentru viile din sectorul de stat și cooperatist. În momentul

de față, suprafața viilor pe rod din județul Bacău este de 10 263 ha, din care 2 380 ha vii altoite și indigene și 7 883 ha vii hibride, cu o producție totală de 32 090 t struguri (1968). În planul cincinal 1971—1975 se prevede ca suprafața noilor plantații cu vii nobile să ajungă la 7000—8 000 ha. Prin aceasta, județul Bacău va ajunge la o suprafață cu vii de aproape 20 000 ha, înscriindu-se printre regiunile viticole importante din țară.

Pomicultura este reprezentată prin suprafețe mici și discontinui, cu o concentrare mai mare în jumătatea nordică a Depresiunii Tazlăului, în Depresiunea Cașinului, pe terasele medii de pe dreapta Trotușului, între Dofteana și Tg. Trotuș, și pe terasele Bistriței în amunte de Andrieșești. Sub formă de pomi răzleți sau în loturi foarte mici pe lîngă gospodării, pomii fructiferi însoțesc toate tipurile de agricultură și toate zonele, cu excepția acelora unde relieful și condițiile pedoclimatice sînt neprielnice. Specifică județului Bacău este prezența livezilor individuale, mici și împestrițate, pe lîngă fiecare gospodărie. Masivele pomicole sînt rare. Aceasta se datorește în primul rînd scopului în care sînt cultivați pomii fructiferi. Fructele sînt în proporții de circa 70% consumate proaspete. Această destinație, precum și caracterul subzistent al acestor culturi, care în proporție de 90% sînt deținute de gospodăriile individuale, au dus la o dispersie foarte mare a pomiculturii. Suprafața totală a livezilor (1968) era de 7 065 ha, ceea ce reprezenta 1,1% din suprafața totală a județului (față de 1,7% media pe țară) și circa 2% din suprafața agricolă a acestuia. În raport cu suprafața viilor, suprafața livezilor din județul Bacău este de două ori mai mică. Producția medie anuală de fructe, în ultimii trei ani, a fost de 27 500 t. Din acestea, așa cum arătam, 70% sînt destinate consumului sub formă proaspătă, iar 30% pentru conserve sau pentru fabricarea țuicii, lichiorurilor, siropurilor etc. Această producție, raportată la cele 7 065 ha și, respectiv, la cei 1 750 000 de pomi, este destul de redusă. La aceasta contribuie nu numai dispersia mare a pomilor, dar și gradul lor ridicat de îmbătrînire. Ca și în cazul viilor, a început refacerea masivelor pomicole existente și crearea de noi masive, în special în zonele preorășenești și în regiuni unde condițiile de relief

și pedoclimatice sînt favorabile pomiculturii. Structura pomiculturii județului Bacău este următoarea: 55% pruni, 11% meri, 9% cireși și vișini, 7% nuci, 6% peri, 4% caiși și 8% alte specii. Această structură se apropie de cea medie pe țară.

Creșterea animalelor reprezintă a doua ramură în economia agricolă a județului și participă cu 45%. În județul Bacău există condiții deosebit de favorabile pentru creșterea animalelor. Pășunile și fînețele naturale reprezintă 36,7% din suprafața agricolă, cu o pondere mai mare în zona subcarpatică, respectiv 50%, și în zona montană, unde ajunge la 86% în Depresiunea Dărmănești și 90—95% în bazinul superior al Trotușului. La aceasta trebuie să adăugăm culturile furajere, care se realizează pe o suprafață de circa 30 000 ha, culturile intercalate, borhoturile, porumbul siloz, cerealele boabe, cartofii etc., toate constituind o bază foarte importantă pentru dezvoltarea acestei ramuri. Urmărind evoluția creșterii animalelor în ultimul secol, în raport cu dinamica suprafețelor ocupate de pășuni și fînețe naturale, se constată o mare disproporție. În timp ce suprafețele amintite au crescut de 5—6 ori, numărul animalelor a crescut de 2—2,5 ori. Aceasta înseamnă că în ultimul secol, cu toată dinamica activă a economiei creșterii animalelor, densitatea acestora pe 100 ha teren agricol a scăzut. Fenomenul este mai pregnant în partea vestică a județului, respectiv în zona subcarpatică și montană. În momentul de față, economia agricolă a județului Bacău cuprinde următorul șeptel: 132 845 de bovine, 78 688 de porcine, 294 350 de ovine, 17 361 de caprine, 13 992 de cabaline, 1 599 928 de păsări și 25 105 familii albine.

Densitatea animalelor la 100 ha, în raport cu densitatea medie pe țară, este superioară la bovine și păsări, dar este inferioară la ovine și porcine.

Or, în cadrul județului Bacău, cele mai bune condiții sînt tocmai pentru creșterea ovinelor și porcinelor. Producția principalelor produse animaliere a înregistrat cele mai mari valori în 1967, cînd în județul Bacău s-au obținut 29 800 t carne, 1 086 300 hl lapte, 450 600 t lînă, 103 100 000 ouă. Această producție scade simțitor în anul 1968 și se reabilitează

Capete la 100 ha *

	Bovine	Ovine	Porcine	Păsări
R. S. România	36,1	105,1	59,7	715,3
Jud. Bacău	43,4	100,4	43,2	991,4

* Densitatea bovinelor și ovinelor este raportată la suprafața agricolă, a porcinelor la suprafața arabilă, iar a păsărilor la suprafața cultivată cu cereale.

începînd cu 1969, ajungînd în 1970 aproape de producția anului 1967. În producția globală agricolă, producția animală are mari perspective.

În concluzie, avînd în vedere condițiile naturale existente, modul de folosință a terenurilor agricole, structura suprafețelor cultivate, structura producției agricole, gradul de specializare a agriculturii și a forței de muncă din agricultură și perspectivele acestei ramuri, se pot individualiza cinci tipuri geografice de agricultură, și anume:

Tipul mixt, care ocupă cea mai mare suprafață, respectiv Colinele Tutovei și glacisul piemontan al Pietricicăi, reprezentat prin cultura cerealelor, a viței de vie, a plantelor tehnice și prin creșterea animalelor, în special a ovinelor, se caracterizează printr-o agricultură complexă, intensivă în partea sudică, și mai puțin dezvoltată în nordul Colinelor Tutovei. Sub raportul folosirii forței de muncă, acest tip cuprinde peste 90% din populația activă din regiunea respectivă. În cadrul acestui tip, locul cel mai important îl ocupă cultura viței de vie și cultura cerealelor. Această zonă participă cu 70% din producția de struguri și cu peste 20% din producția de cereale.

Tipul de cultură a cerealelor, legumelor și de creștere a animalelor corespunde luncilor și teraselor Siretului și Bistriței. Se caracterizează printr-o agricultură intensivă de tip preorășenesc. Organizarea agriculturii este pe ferme, iar structura producției în funcție de cerințele piețelor orășenești Bacău, Buhuși și chiar Comănești și Moinești. În această zonă se reali-

Fig. 38. — Sera inter cooperatistă de pe valea Trotușului (foto col. Steagul Roșu).

zează 75% din producția de cereale, 95% din cea de sfeclă de zahăr, 60% din legume, 80% din producția de carne de porc, 90% din producția de carne de pasăre și 70% din producția de lapte a județului.

Tipul de cultură a cerealelor, pomilor fructiferi și de creștere a animalelor corespunde zonei subcarpatice și Depresiunii Dărmănești. Ponderea cea mai mare o are creșterea animalelor, și în special a bovinelor. Pomicultura deține locul doi, iar cultura cerealelor, în special a porumbului, se face cu precădere pe terasele inferioare ale Trotușului și ale Tazlăului. Forța de muncă locală este folosită în proporție de 10—15% în zona montană și 20—50% în zona subcarpatică. Această regiune parti-

cipă în producția agricolă a județului cu circa 20% din producția de lapte, cu 50% din producția de carne de bovine și cu 50% din producția de fructe.

Tipul de creștere a animalelor îl întîlnim în zona montană, în special în bazinul superior al Trotușului. Corespunde zonei necooperativizate și se caracterizează printr-o economie agricolă de subzistență. Sub raportul forței de muncă locale, aceasta este folosită în proporție de 10—15%. Regiunea participă cu o pondere redusă în producția agricolă a județului.

Tipul preorășenesc corespunde luncilor și teraselor inferioare ale principalelor rîuri, din jurul orașelor Bacău, Buhuși și Gheorghe Gheorghiu-Dej. Aceste zone sînt specializate în legumicultura, în creșterea vacilor de lapte și în creșterea păsărilor (fig. 38). Cea mai mare extindere o are acest tip în jurul orașului Bacău, unde se găsesc opt ferme pentru creșterea animalelor și cinci ferme pentru cultura plantelor, în special a legumelor. Un început de specializare în acest sens se observă în jurul orașului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

CĂILE DE COMUNICAȚIE, TRANSPORTURILE ȘI SCHIMBURILE DE MĂRFURI

Județul Bacău dispune de toate categoriile de căi de comunicație, acestea avînd o densitate mare în partea centrală și mică spre periferie, în special în Colinele Tutovei și în zona montană. În general, zonele cu densități mari de populație (fig. 18) se caracterizează printr-o mare densitate și diversitate a căilor de comunicație. Acestea sînt în cea mai mare parte de interes regional, traficul și volumul mărfurilor transportate fiind foarte mari.

Transporturile feroviare își au începutul pe teritoriul județului la sfîrșitul secolului al XIX-lea, cînd au fost construite

primele căi ferate. Astfel, în 1872 a fost pusă în circulație calea ferată București — Roman, în 1885 linia îngustă Bacău — Piatra Neamț, care în 1891 a fost transformată în cale ferată normală, în 1898 calea ferată Adjud — Palanca, iar în 1900 calea ferată Comănești — Moinești. Acestea sînt și astăzi principalele căi ferate, la care trebuie să adăugăm linia Valea Uzului — Boiștea, construită în 1949, în scopul deservirii rafinăriei Dărmănești. Lungimea totală a căilor ferate din județ este de 226 km, cu o densitate medie de 34,2 km/1 000 km². Această densitate este inferioară celei pe țară, respectiv 46,6 km/1 000 km². La aceasta contribuie în primul rînd zona agricolă a Colinelor Tutovei, lipsită de căi ferate. Dacă am exclude această zonă, am ajunge la o densitate mult superioară celei pe țară, adîncimea regiunilor deservite de căi ferate variind între 0,5 și 20 km. În partea vestică a județului, în special în zona montană, o mare răspîndire o au căile ferate forestiere, care au o lungime de 140 km. În ultimul timp, datorită îndepărtării gurilor de exploatare și terenurilor mai accidentate, căile ferate forestiere au fost tot mai mult înlocuite cu căi rutiere forestiere, care au o eficiență economică mai mare, atît prin gradul ridicat de penetrație pe terenuri accidentate, cît și prin timpul mai scurt în care se realizează transportul. În cadrul căilor ferate normale, traficul anual de mărfuri (1969) era de 10 000 000 t, din care 5 500 000 t mărfuri expediate și 4 500 000 t mărfuri sosite. Acest volum de mărfuri, plus tranzitul care are loc, situează principalele căi ferate (Adjud — Ciceu și Adjud — Vicșani) în categoria marilor magistrale cu tonaj de peste 20 000 t/km. Analizînd traficul feroviar din punct de vedere cantitativ și calitativ, reiese că județul Bacău are o economie excedentară. Ponderea cea mai mare a mărfurilor expediate o deține petrolul și produsele petroliere (47,7%), lemnul și produsele din lemn (17,2%), produsele de carieră și balastul (12,6%), după care urmează produsele din industria chimică, industia ușoară și industria alimentară, fiecare cu o pondere între 4,5 și 5%. Această structură a mărfurilor expediate reflectă fidel structura economiei industriale din județ.

Transporturile rutiere sînt cele mai vechi, au evoluat din drumuri naturale și sînt reprezentate astăzi prin 2 435

km drumuri. Din acestea, 373 km sînt drumuri naționale, modernizate în proporție de 96,4%, iar 2 062 km drumuri de interes local, modernizate în proporție de 4,3%. Densitatea medie a drumurilor rutiere este de 368 km/1 000 km², iar a celor modernizate de 66 km/1 000 km², superioară celei medii pe țară de 324,3 km/1 000 km² și, respectiv, 42,2 km/1 000 km². Drumurile rutiere modernizate satisfac cerințele principalelor orașe, cu excepția orașului Comănești, care deși se află în fața pasului Ghimeș, prin care se face legătura cu Transilvania, nu este legat de aceasta printr-un drum rutier modernizat. Cît privește așezările rurale, acestea sînt numai în parte deservite de drumuri modernizate. În Colinele Tutovei, prima șosea asfaltată (Bacău — Vaslui) a fost dată în folosință în 1970. În ultimul timp, ponderea transporturilor rutiere a crescut mult. În cadrul transportului de mărfuri ele deservesc relațiile de producție intrateritoriale și extrateritoriale. În cadrul transporturilor de călători, ele completează transportul feroviar. Prin intermediul celor trei autobaze (Bacău, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Comănești), transportul auto de călători se efectuează pe 21 de trasee, care însumează 943 mk.

Repartiția teritorială a rețelei feroviare și rutiere este în strînsă legătură, în special, cu configurația geomorfologică, în sensul că, în majoritate, căile de comunicație urmăresc cu predilecție liniile negative ale reliefului, respectiv văile. Astfel, principalele văi canalizează și principalele căi de comunicație, cum este cazul văiilor Siret, Bistrița și Trotuș.

Transporturile speciale sînt reprezentate prin conducte, rețele de înaltă și medie tensiune, telefon, telegraf, radio și televiziune. *Transportul prin conducte* cuprinde transportul gazelor naturale, transportul petrolului, transportul saramurei și transportul apei. Conductele de apă au o răspîndire mai largă, îndeosebi în orașe. De cea mai mare importanță va fi sistemul microregional de alimentare cu apă a zonei industriale Moinești — Comănești, Dărmănești, Tg. Ocna, Borzești, care va intra în funcțiune în actualul cincinal. *Transportul prin rețele de înaltă și medie tensiune* dispune de un număr mare de centrale termo- și hidroelectrice. Acestea sînt legate între ele prin linii de înaltă tensiune (110 kV și 35 kV)

și totodată prin intermediul rețelei de 220 kV sînt conectate la sistemul energetic național, care traversează județul de la nord spre sud. Repartiția geografică a rețelelor de înaltă tensiune nu mai respectă morfologia reliefului, ele ocolind, pe cît posibil, datorită funcțiunii lor speciale, zonele puternic populate și circulate. Un fapt pozitiv în cadrul repartiției lor geografice este acela că trec prin apropierea principalelor așezări urbane și prin centrul principalelor zone industriale, reprezentînd o resursă tehnică la îndemîna economiei județului.

Alte transporturi speciale. Printre cele mai importante amintim cele 12 centre de radioficare, 120 de oficii și agenții poștale și 75 de servicii telefonice publice, printre care de o deosebită importanță este centrala telefonică automată interurbană Bacău. La transporturile descrise trebuie să adăugăm și o a patra categorie, respectiv *transporturile aeriene.* Municipiul Bacău dispune de un aeroport, prin intermediul căruia se face legătura cu capitala țării și cu municipiile Iași și Suceava.

Schimburile de mărfuri. În cadrul economiei județului Bacău, schimburile de mărfuri ocupă un loc foarte important. Ele au constituit în anumite momente de dezvoltare a economiei funcții de bază, care au dus la apariția primelor centre urbane din acest teritoriu. Frecventele descoperiri arheologice și numismatice confirmă că în antichitate orașele grecești pontice au avut strînse legături comerciale cu așezările omenești de pe văile Siret, Bistrița și Tortuș. Mai tîrziu, în perioada feudală, prin intermediul pasurilor transcarpatice, apar relații comerciale strînse cu Transilvania, iar pe valea Siretului cu nordul țării. Tîrgul Trotuș și apoi tîrgul Bacău au reprezentat puncte de vamă și importante centre comerciale. Schimbul de mărfuri se intensifică în perioada capitalistă, cînd apare un comerț liber pe o piață națională, cu multiple posibilități. Astăzi, în județul Bacău întîlnim o rețea complexă de schimburi. În studiul geografic al acestora am ținut seama de trei criterii mai importante : teritoriul pe care au loc schimburile, sensul schimburilor de mărfuri și funcțiile principale ale mărfurilor aflate în procesul de schimb. În funcție de primul criteriu, respectiv teritoriul pe care se realizează schimbul de mărfuri, distingem

schimburile intrateritoriale și extrateritoriale. *Schimburile intrateritoriale* au loc în interiorul județului. Ele se realizează îndeosebi între orașe și zonele preorășenești sau între diverse întreprinderi care cooperează între ele. În primul caz, orașul Bacău prezintă exemplul cel mai tipic. În al doilea caz menționăm schimburile care au loc între diverse întreprinderi. Acestea constituie mai mult legături de producție și se realizează fie între întreprinderi furnizoare de materii prime și semifabricate și între întreprinderile prelucrătoare, fie între întreprinderi prelucrătoare și întreprinderi comerciale. Cooperarea aceasta a întreprinderilor prin intermediul schimburilor intrateritoriale a favorizat formarea unor grupări urbane și industriale complexe, cum este cea de pe valea Trotușului sau cea de pe valea Bistriței. *Schimburile extrateritoriale* se realizează între județ și regiunile din afara acestuia, care pot fi în cadrul teritoriului național sau în afară. În cadrul acestor schimburi circulă mărfuri destinate procesului de producție sau consumului. Ele determină, prin acțiunea lor economică, integrarea județului în economia unitară a țării. Analizînd din punct de vedere cantitativ și valoric schimbul de mărfuri ce se realizează la acest nivel, se constată că mărfurile exportate de județ, prin aceasta înțelegînd mărfurile care se realizează pe piața din afara acestuia, reprezintă 61,1%, față de cele importate, care reprezintă 38,9% (1968). Din mărfurile exportate, pe piața națională se realizează 94,6%, iar pe piața internațională 5,4%. Rezultă că județul Bacău are o balanță a schimburilor excedentară, rezultat al unui potențial economic ridicat. Aceasta determină predominarea sensului divergent al schimbului față de teritoriul la care ne referim. În cadrul schimburilor pe piața națională, județul Bacău exportă: produse petroliere în toată Moldova, în estul Transilvaniei, în Maramureș și Crișana; cărbune pentru transporturile C. F. R., pentru Fabrica de zahăr Roman, Apemin Borsec, termocentrala Ovidiu, termocentrala Aghirești și diverse industrii din județele Iași și Argeș; produse chimice la Săvinești, Piatra Neamț, București, Buzău, Codlea, Zărnești,

Turda, Timișoara, Constanța; mase plastice la București și Iași; cauciuc sintetic la Popești-Leordeni, Florești și Jilava; produse metalurgice în județele Botoșani, Iași, Suceava, Galați și Vrancea; lemn și produse din lemn, în industria minieră, C. F. R. și Ministerul Industriei Ușoare, iar produsele celor două combinate de prelucrare a lemnului în aproape toate centrele urbane mari din țară; produse ale industriei ușoare și alimentare în special în județele din Moldova. Schimburile secundare sînt multiple și completează pe cele menționate mai sus.

În cadrul schimburilor internaționale, 27 de întreprinderi din județul Bacău exportă mărfuri în 47 de țări din Europa, Asia, America și Africa. Produse ale industriei grele sînt livrate în U. R. S. S., R. S. Cehoslovacă, R. D. Germană, R. F. a Germaniei, Belgia, Suedia, Franța, Italia, Elveția, R. P. Ungară Grecia, Irak, Egipt, Cipru, India etc., iar produse ale indrustriei ușoare și alimentare în U. R. S. S., Italia, R. F. a Germaniei, Anglia, Austria, Franța, R. S. F. Iugoslavia, R. S. Cehoslovacă, R. P. Ungară etc. Importul de mărfuri este mare din cadrul pieței naționale, respectiv 97,2%, și mic din cadrul pieții internaționale, și anume 2,8%, la care o participare deosebită o are U. R. S. S., Suedia, R. S. F. Iugoslavia și R. S. Cehoslovacă. Cît privește structura funcțională a schimburilor extrateritoriale, atît la import cît și la export, există o pondere aproape egală între mărfurile destinate procesului productiv și mărfurile destinate consumului populației. Forma de realizare a mărfurilor destinate procesului de producție este comerțul cu ridicata, iar forma de realizare pe piață a mărfurilor destinate consumului populației este comerțul cu amănuntul. Acesta din urmă se desfășoară în aproximativ 1 870 de unități comerciale, din care 48% sînt în mediul urban și 52% în mediul rural. Acestea realizează 2,6% din volumul vînzărilor, din cadrul acestui comerț pe țară, județul Bacău ocupînd locul 11 între celelalte județe. Volumul, structura și dinamica vînzărilor de mărfuri, în comerțul cu amănuntul, în ultimul deceniu,

au fost astfel :

Grupul de mărfuri	U/M	1950	1955	1960	1965	1968	1969
Total vînzări	Mil. lei	314,6	706,2	1 121,8	1 857,2	2 226,9	2 304,2
din care:							
mărfuri alimentare	,,	112,5	259,9	371,3	666,3	768,2	829,0
mărfuri nealimentare	,,	182,4	366,7	622,8	950,5	1 153,3	1 142,4
alimentație publică	,,	19,7	79,6	127,7	240,4	305,2	332,8

Rezultă din aceasta o pondere mare a mărfurilor nealimentare, care au avut în această perioadă o dinamică superioară celor alimentare, dar inferioară mărfurilor realizate prin intermediul alimentației publice.

În concluzie, comerțul județului Bacău, prin schimburile intra- și extrateritoriale, sprijină dezvoltarea economiei și pune la dispoziția populației bunuri de larg consum.

OBIECTIVELE TURISTICE

Județul Bacău dispune de un potențial turistic reprezentat prin elemente de peisaj geografic, monumente ale naturii și elemente antropice, de cea mai mare importanță și autenticitate. Posibilități de pătrundere spre aceste obiective, legate de dotările tehnice necesare, sînt cu totul insuficiente. Datorită acestui fapt, regiuni de mare interes turistic, cum ar fi valea Trotușului, Munții Trotuș — Oituz, defileul Uzului (fig. 39

Fig. 39. — Defileul Uzului (foto Iulia Văcăraș u).

și 40), zona subcarpatică, au rămas în afara turismului de masă, iar județul Bacău a fost și este considerat ca făcînd parte din județele cu posibilități relativ mici pentru turism. O analiză mai profundă a obiectivelor turistice existente ne îngăduie să încadrăm județul Bacău, respectiv zona montană a acestuia, în categoria regiunilor de interes național. Modernizarea drumului de pe valea Trotușului (Comănești — Miercurea-Ciuc) și construcția aceluia de pe valea Uzului (Dărmănești — Tușnad) va însemna deschiderea unei mari regiuni turistice și modificarea esențială a întregului turism din județul Bacău. Întreaga zonă montană, începînd de la Ghimeș-Făget și terminînd cu valea Cașinului, este o succesiune de peisaje naturale și antropice,

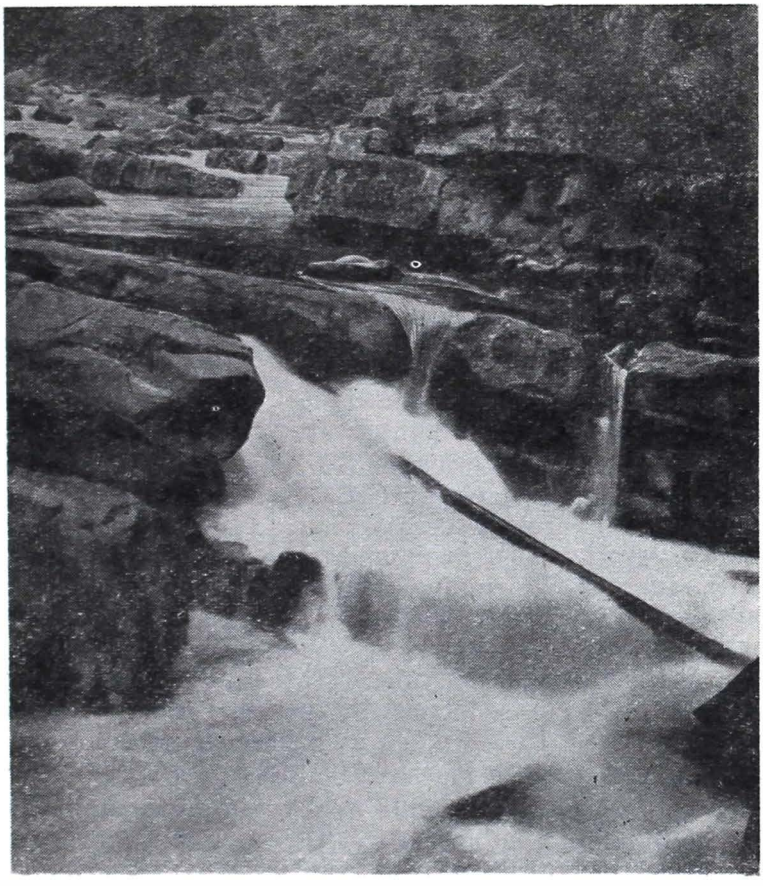

Fig. 40. — Cascada Nasolea de pe riul Uz (foto N. N. L u p u).

de cea mai mare importanţă turistică. Pînă în momentul de faţă, în afară de valea Slănicului şi valea Oituzului, nici unul din obiectivele existente nu au fost valorificate. Deplasarea spontană, nedirijată, pe anumite trasee neamenajate, care comportă multe eforturi (defileul Uzului, valea Bărzăuţei spre Nemira, valea Şupanului spre Muntele Lapoş, valea Asăului cu acces spre Goşmanu şi Tarcău), ne indică anumite obiective turistice de perspectivă. Acelaşi lucru îl putem spune despre turismul periurban, foarte slab dezvoltat în judeţul Bacău.

Deplasarea estivală, în special la sfîrșit de săptămînă, în pădurile de la Luncani, Hemeiuși, Buhoci, Scutanu, Măgura sau Bălătău, toate conturează zone turistice periurbane în devenire. Același lucru îl putem spune despre regiunile bogate în ape minerale, într-un peisaj de munte sau de dealuri, cu aer curat și bogat în aerosoli terapeutici, care pot și trebuie să devină stațiuni balneo-climaterice (Tg. Ocna cu izvoarele de sub Măgura, Dofteana cu izvoarele de la Ciunget și Cucuieți, Moinești, Mănăstirea Cașin, Sărata — Bacău). Acestea întrunesc și alte condiții, respectiv în imediatata lor apropiere se găsesc obiective turistice interesante, cum ar fi parcurile dendrologice de la Dofteana și Hemeiuși, hogbakul Drăcoaia, defileul de la Cireșoaia, valea Slănicului (fig. 41), ocna de sare de la Tg. Ocna, peisajele industriale din depresiunile Onești, Dărmănești și Tazlău, monumentele istorice de la Tg. Ocna, Borzești și Bacău, lacurile de acumulare de pe Uz, Tazlău și Bistrița, sate cu o valoare etnografică deosebită etc. Acestea favorizează un turism de interes regional, în cadrul viitoarelor stațiuni balneo-climaterice, și chiar transformarea lor în centre turistice. În cadrul județului Bacău, avînd în vedere potențialul său turistic și perspectivele de folosire ale acestuia, putem distinge două zone turistice principale: valea Trotușului și valea Bistriței (fig. 42). Acestea se caracterizează printr-o densitate mare de centre și obiective turistice, cu strînse legături între ele și cu alte regiuni turistice, în special din județele Neamț și Brașov.

Valea Trotușului cuprinde toată regiunea montană din județ și depresiunile subcarpatice. Cele mai importante obiective turistice din această zonă sînt: valea Trotușului între Ghimeș-Făget și Comănești, care este o succesiune de defilee cu versanții bine împăduriți cu conifere, care despart bazinete, ce adăpostesc frumoase sate de munte (Goioasa, Beleghet, Agăș, Brusturoasa, Palanca, Ghimeș); văile montane Sulța, Ciobănuș și Șupan, care pătrund în inima Muntelui Lapoș; valea Uzului, cu peisajul industrial de la Dărmănești, cu lacul de acumulare de la Poiana Uzului, cu lacul de baraj natural Bălătău, de pe afluentul său Izvorul Negru, și cu defileul Uzului din amunte de localitatea Valea Uzului, valea longitudinală a Asăului, cu acces spre Tarcău și Goșman; Depresiunea Dărmănești,

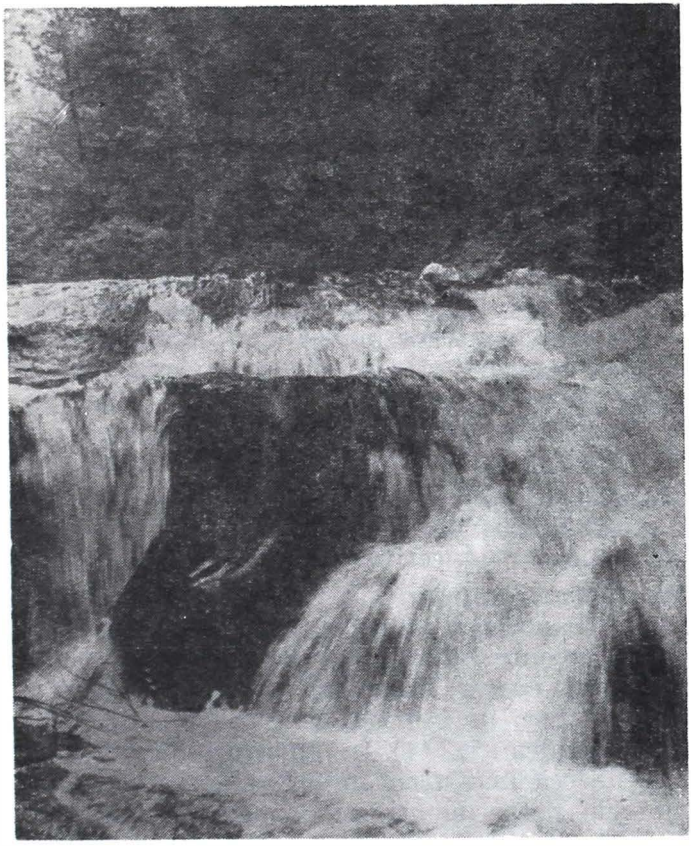

Fig. 41. — **Cascada** Slănicului (foto Iulia Văcăraşu).

cu peisajul său industrial, cu sate mari şi renumite prin valoarea lor etnografică, cu parcul dendrologic şi cu apele minerale de pe valea Doftenei ; defileul de la Cireşoaia, cu interesantele profile geologice deschise la zi ; Tg. Ocna, cu bogatele ape minerale de sub Măgura şi cu ocnele vechi şi noi, care se pot vizita ; valea Slănicului, cu cea mai frumoasă staţiune din Moldova ;

Depresiunea Onești, cu peisajul său urban și industrial și cu lacul Belci; valea Oituzului, cu bazinetele de la Hîrja și Poiana Sărată, cu acces spre Culmea Nemira; valea Cașinului, cu sate frumos gătite, cu cioplituri artistice la case, la porți și la fîntîni și cu zona cinegetică de importanță națională de la Scutaru. Toate acestea reprezintă o parte din obiectivele turistice din această mare zonă. La acestea trebuie să adăugăm o serie de monumente istorice, care ne amintesc de trecutul glorios al acestor locuri. Printre acestea menționăm biserica de la Borzești (fig. 43), construită de Ștefan cel Mare și fiul său Alexandru în anii 1493—1494, mănăstirea Răducanu (fig. 3), de la Tg. Ocna, construită în 1760, biserica Bogdana, monumentele istorice din fața pasurilor carpatice, înălțate în memoria eroilor căzuți pentru apărarea patriei (Oituz, Măgura, Cireșoaia), mormîntul luptătorului pașoptist Costache Negri (Tg. Ocna), mormîntul lui Emil Rebreanu de la Ghimeș-Făget, casa memorială Gheorghe Gheorghiu-Dej de la Moinești și altele.

Toate aceste obiective, legate de peisajul geografic și antropic, fac din valea Trotușului cea mai importantă zonă turistică din județ, cu mari perspective în viitor (fig. 42).

Valea Bistriței cuprinde în primul rînd orașul Bacău, cu peisajul său urbanistic și industrial. În vatra sa se păstrează o serie de monumente istorice, printre care de cea mai mare importanță sînt curțile domnești și biserica Precista, zidite de Ștefan cel Mare în 1491 și care au servit drept reședință fiului său Alexandru (fig. 44). În împrejurimile orașului, elementul turistic de cea mai mare importanță îl reprezintă Bistrița însăși, cu cele patru lacuri de acumulare, însoțite de cinci microcentrale, respectiv Buhuși, Racova, Gîrleni, Bacău I și Bacău II. Acestea au adus modificări importante în peisajul geografic al împrejurărilor orașului, lărgind mult zonele de agrement și distracție. În aceeași categorie putem încadra și pădurile de pe culmea Pietricica, respectiv Luncani și Mărgineni, și pădurea Buhoci, de la contactul văii Siretului cu Colinele Tutovei. Zona turistică de pe valea Bistriței se continuă în cea mai mare parte în cadrul județului Neamț. În județul Bacău ea are o extindere mică și face parte din zona turistică periurbană a orașului Bacău.

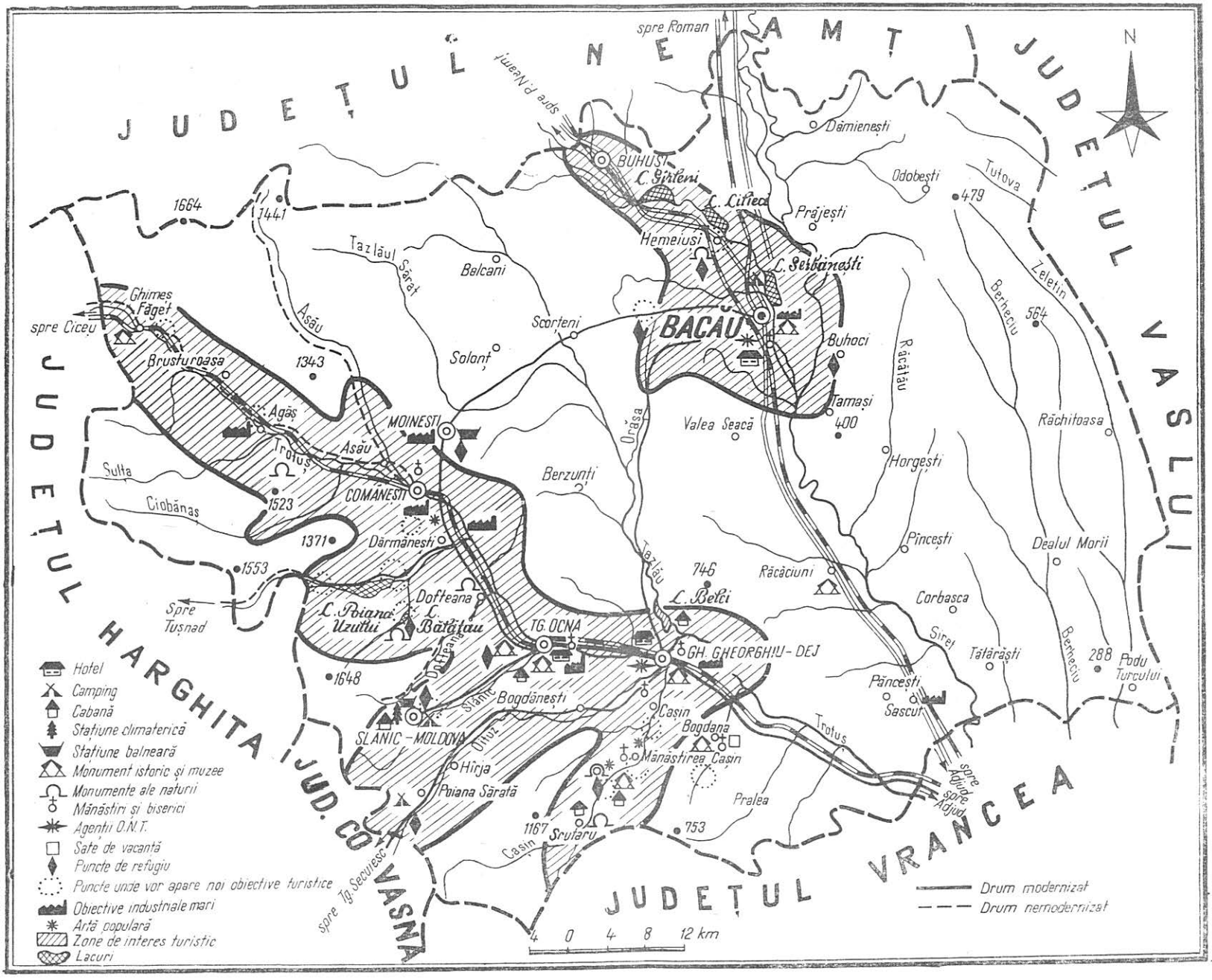

Fig. 42. — Harta turistică (întocmită de Iulia Văcărașu).

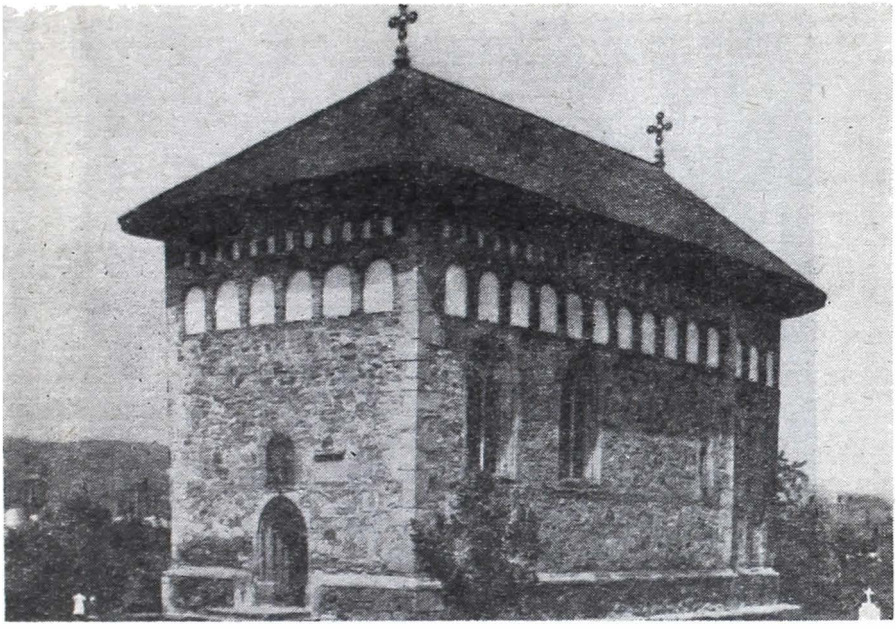

Fig. 43. — Biserica lui Ştefan cel Mare din Borzeşti (sec. XV) (foto A l . M e n d r e a).

În judeţul Bacău, turismul valorifică în extrem de mică măsură potenţialul existent. Turismul staţionar lipseşte, iar cel itinerat este reprezentat printr-un număr de circa 25 de trasee din care 9 de o zi, 5 de două zile, 4 de trei zile şi 6—7 de peste 4 zile, în care intră şi turul ţării. Zonele turistice care fac obiectul principal al traseelor cu frecvenţa cea mai mare sînt : valea Bistriţei, cu cheile Bicazului şi Ceahlăul, nordul Moldovei, Transilvania, prin pasul Oituz, cu întoarcere pe valea Prahovei sau pe la Bran — Rucăr, Transilvania, cu întoarcere prin Banat, Oltenia şi Bucureşti, litoralul Mării Negre, Delta, Dunărea pînă la Porţile de Fier şi oraşul Bucureşti. Oraşul Bacău este punctul de plecare pentru aproape toate traseele turistice care depăşesc limitele judeţului ; filiale turistice de mai mică importanţă sînt şi în oraşele Gheorghe Gheorghiu-Dej, M o i n e ş t i şi Slănic-Moldova. Capacitatea de cazare în cadrul hotelurilor turistice (fig. 45), motelurilor, campingurilor, cabanelor

Fig. 44. — Biserica Precista din Bacău (sec. XV) (foto Constanța Nestor).

este de aproximativ 400 de locuri. În viitorul apropiat, prin construcția unor baze turistice de mare capacitate la Slănicul Moldovei, Comănești și a unor obiective mai mici la Poiana Uzului, Tg. Ocna și Gheorghe Gheorghiu-Dej, capacitatea de cazare se va tripla, iar posibilitatea de pătrundere în cadrul zonelor turistice va crește simțitor.

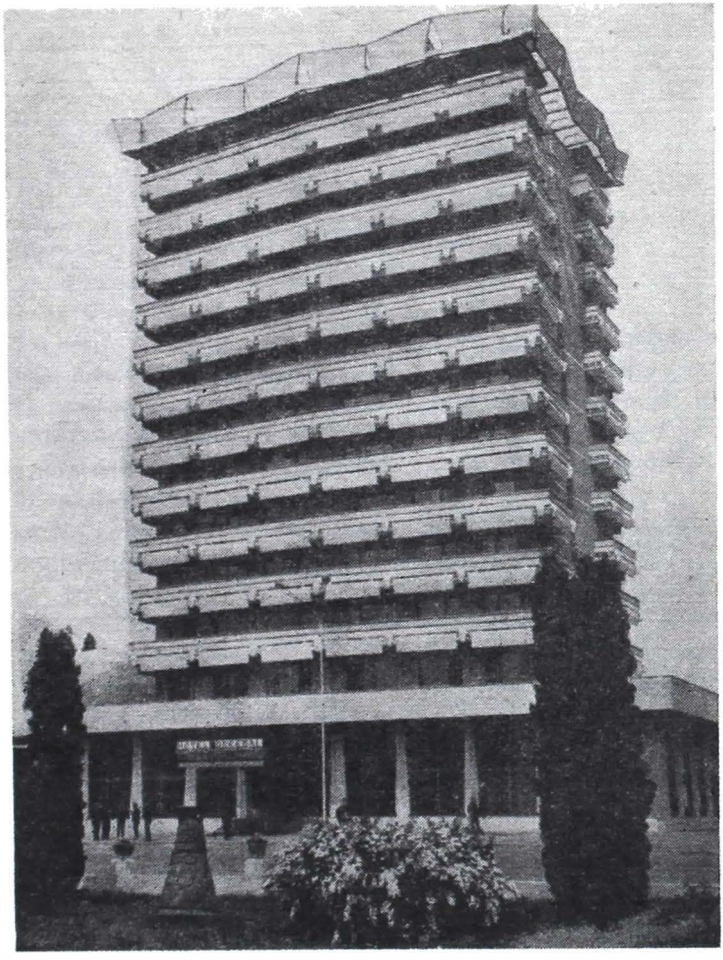

Fig. 45. — Hotelul Decebal din Bacău (foto col. Steagul Roșu).

La nivelul anilor 1968 și 1969, numărul turiștilor care au vizitat județul Bacău a fost în jur de 450 000. În perspectivă se impune mai multă atenție pentru această activitate care, pe lîngă scopul său de recreație, odihnă și instrucție, se caracterizează printr-o mare rentabilitate economică.

BIBLIOGRAFIE

ANGHEL I. și colab. (1969), *Județele României socialiste*, Edit. politică, București.

ATHANASIU S. (1907), *Esquisse géologique des regions petroliferes des Carpathes du district de Bacău*, Congr. Inter. Petrol, III-eme sess. IV, București.

BARBU N., BRÂNDUȘ C. (1968), *Solurile de pe teritoriul orașului Bacău și a împrejurimilor sale*, Anal. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași, Secția a II-a, geol.-geogr., t. XIV.

BANDRABUR T., GIURGEA P. (1965), *Contribuții la cunoașterea cuaternarului văii Siretului în regiunea Bacău—Roman*, D.S. Com. geol., vol. LI, nr. 2.

BĂCILĂ I. C. (1922), *Hotarul de apus al Moldovei*, Bul. S.R.S.G., t. XLI.

BĂNCILĂ I. (1963), *Linia externă și pericarpatică dintre valea Sucevei și valea Trotușului*, Asoc. geol. carp.-balc., Com. șt., vol. IV, București.

BRÂNDUȘ C. (1970), *Geomorfologia văii Tazlăului Sărat între Lucăcești și Tescani*, St. cerc. șt. (șt. nat.), Inst. ped., Bacău.

BRÂNDUȘ C., PETREUȘ I., UNGUREANU AL. (1964), *Contribuții la studiul geomorfologic al văii Tazlăului unit, între Tescani și Slobozia Mielului*, Anal. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași, Secția a II-a, t. XI.

— (1965), *Contribuții la studiul geomorfologic al văii Tazlăului Mare*, Bul. șt. stațiunea „Stejaru", Pîngărați, vol. IV (sub tipar).

CĂLINESCU R. și colab. (1969), *Biogeografia României*, Edit. științifică, București

CIUBEA D. (1965), *Organizarea administrativă a statului feudal Moldova în sec. XIV—XVIII*, An. Inst. ist. arh., Iași, vol. II.

CLENCIU C. (1970), *Contribuții la cunoașterea repartiției geografice a pădurilor și a exploatărilor în jud. Bacău*, St. cerc. șt. (șt. nat.), Inst. ped. Bacău.

CUCU V. (1970), *Orașele României*, Edit. științifică, București.

CUCU V., ȘTEFAN M. (1970), *Ghid-atlas al monumentelor istorice*, Edit. științifică, București.

DONISĂ I. (1968), *Geomorfologia văii Bistriței*, Edit. Academiei R.S.R., București.

DONISĂ I., POGHIRC P. (1968), *Valea Bistriței*, Edit. științifică, București.

DUMITRESCU I. și colab. (1970), *Notă explicativă la Harta geologică a R.S.R., sc.* 1 : 200 000 *foaia Bacău*, Inst. geol.

FLOREA N. și colab. (1968), *Geografia solurilor României*, Edit. științifică, București.

GIURESCU C. (1957), *Principatele Române la începutul sec. XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice, pe temeiul hărții ruse din* 1835, Edit. științifică, București.

GUGIUMAN I. și colab. (1960), *Unități și subunități climatice în partea de est a R.P.R.*, Anal. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași, VI, fasc. 4.

HÂRJOABĂ I. (1968), *Relieful Colinelor Tutovei*, Edit. Academiei R.S.R., București.

JEANRENAUD P. (1961), *Contribuții la geologia Podișului Central Moldovenesc*, Anal. șt. Univ. „A. I. Cuza", Iași, Secția a II-a, t. VII.

LUPU N. N. (1932), *Cercetări geografice în basinul Dărmăneștilor de pe valea Trotușului*, Bul. S.R.S.G., t. LI.

LUPU N. N., BRÂNDUȘ C., VĂCĂRAȘU IULIA (1969), *Contribuții la studiul geomorfologic al văii Uzului între Poiana Uzului și confluența cu Trotușul*, Anal. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași, Secția a II-a, t. XV.

LUPU N. N., VĂCĂRAȘU IULIA (1969), *Județul Bacău. Caracterizare fizico-geografică*, Terra, nr. 5.

LUPU N. N., ȘANDRU I., BRÂNDUȘ C. (1970 *a*), *Terasele Trotușului între Uz și Oituz cu privire specială asupra defileului de la Tg. Ocna*, Anal. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași, Secția a II-a, t. XVI.

LUPU N. N., BĂLAN M., COJOCARU E. (1970 *b*), *Contribuții la studiul climei orașului Bacău și a cadrului său geografic*, St. cerc. șt. (șt. nat.), Inst. ped. Bacău.

MIHĂILESCU V. (1963), *Carpații sud-estici*, Edit. științifică, București.

— (1966), *Dealurile și câmpiile României*, Edit. științifică, București.

— (1969), *Geografia fizică a României*, Edit. științifică, București.

— (1969), *Noțiuni de bază în geografia satului*, Lucrările Simpozionului de geografie a satului, București.

MIHĂILESCU V., HERBST C., BĂCĂNARU I. (1965), *Contribuții la studiul relațiilor dintre factorii economico-geografici și funcțiile orașelor*, Lucrările seminarului de geografie economică, București.

MITITELU D., BARABAȘ A., BÎRJOVEANU C., BARABAȘ F. (1968), *Flora și vegetația împrejurimilor orașului Bacău*, Rev. Muz. jud. Bacău, Secția șt. nat., Bacău.

MĂRZAC I. (1970), *Breviarul statistic al județului Bacău*, D.G.S., București.

MRAZEC L., POPESCU-VOITEȘTI I. (1911), *Contribuțiuni la cunoașterea flișului carpatic în România*, An. Inst. geol. Rom., vol. V.

ONCESCU N. (1965), *Geologia României*, Edit. tehnică, ed. a III-a, București.

PÂRVAN V. (1913), *Castrul de la Poiana și drumul roman din Moldova de Jos*, An. Acad. Rom., t. 36.

RACOVIȚĂ O. (1892), *Dicționar geografic al județului Bacău*, S.R.G., București.

RADU D. (1967), *Păsările din Carpați*, Edit. Academiei R.S.R., București.

RĂDULESCU N. AL. (1968), *Geografia agriculturii României*, Edit. științifică. București.

ȘANDRU I. (1955), *Cîteva probleme de geografie urbană a orașului Bacău*, Natura, Seria geol.-geogr., nr. 1.

— (1956), *Regiunea subcarpatică Onești—Bacău. Studiu de geografie fizică și economică*, Anal. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași (seria nouă), Secția a II-a, t. II, fasc. 2.

— (1962), *Contribuții de geografie istorică la cunoașterea evoluției așezărilor omenești din depresiunea subcarpatică Onești*, Anal. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași, Secția a II-a, t. VIII.

— (1966), *Orașul Tg. Ocna. Considerații de geografie urbană*, Anal. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași, Secția a II-a, t. XII.

ȘANDRU I., RUSENESCU CONSTANȚA (1961), *Regiunea Bacău, o regiune în plin avînt de dezvoltare*, Natura, Seria geol.-geogr., nr. 2.

TUFESCU V. (1966), *Subcarpații și depresiunile marginale ale Transilvaniei*, Edit. științifică, București.

— (1969), *Principii pentru stabilirea priorității în valorificarea regiunilor turistice din România*, Lucrările Colocviului național de geografia turismului, București.

VĂCĂRAȘU IULIA (1969), *Orașul Comănești, aspecte ale industriei energetice și ale industriei lemnului*, Lucr. șt., vol. III, Inst. ped. Oradea.

— (1970 *a*), *Industriile grele din județul Bacău și dezvoltarea lor în anii socialismului*, Rev. Carpica, vol. III, Muz. ist. Bacău.

— (1970 *b*), *Contribuții la studiul economico-geografic al așezărilor din depresiunea Dărmănești*, St. cerc șt. (șt. nat.), Inst. ped. Bacău.

* * * (1970), *Anuarul statistic al R.S.R.*, D.C.S., București.

* * * *Recensămintele populației din* 1912, 1930, 1956, 1966.

* * * (1966), *Atlasul climatologic al R.S.R.*, C.S.A., Inst. meteorologic, București.

* * * (1954), *Documente privind istoria României, veacul XIV, XV, pentru Moldova*, vol. I (1384—1485), Edit. Acad. R.P.R., București.

* * * (1865), *Indicele comunelor României după noua organizare a Legii Comunale*, Imprimeria Statului, București.

* * * (1960), *Monografia geografică a R.P.R.*, vol. I, și vol. II, Edit. Acad. R.P.R., București.

* * * (1967), *Monografia hidrologică a bazinului hidrografic al riului Siret*, St. hidrol., vol. XXII.

CUPRINSUL

	Pag.
Prefață	3
Cadrul geografic (C. Brânduș)	5
Relieful (C. Brânduș)	7
Unitatea montană	8
Unitatea subcarpatică	20
Unitatea de podiș	29
Resursele subsolului (C. Brânduș)	33
Clima (N. N. Lupu)	35
Hidrografia (N. N. Lupu)	40
Solurile, vegetația, animalele (C. Brânduș)	49
Populația și așezările (Iulia Văcărașu)	61
Considerații privind popularea teritoriului	61
Numărul și dinamica populației	67
Densitatea populației	72
Structura populației	73
Așezările	83
Creșterea bunăstării populației	117
Economia județului	119
Industria (Iulia Văcărașu și N. N. Lupu)	120
Agricultura (N. N. Lupu și I. Văcărașu)	133
Căile de comunicație, transporturile și schimburile de mărfuri (Iulia Văcărașu)	141
Obiectivele turistice (Iulia Văcărașu)	147
Bibliografie	157

E R A T Ă

Pag.	rîndul:	în loc de:	se va citi:
86	1 de sus	Coţofăneşti etc.	Coţofăneşti etc. se află în zona subcarpatică
93	3 de jos	Zemeş	Tazlău
109	12 de jos	7 000 de locuitori	7 000 de lucrători

Judeţul Bacău

Redactor DINESCU SILVIA
Tehnoredactor POPESCU MARILENA

Bun de tipar 17.02. 1972. Hîrtie tipar înalt ilustrații format 16/61×86 de 80 G/m². Coli de tipar 10,25. Planșe 3.
C.Z. pentru biblioteci mari } 91(498.314)
C.Z. pentru biblioteci mici }

Întreprinderea poligrafică „Informația", București, str. Brezoianu, nr. 23—25.
Republica Socialistă România

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE GEOGRAFIE

JUDEȚUL BACĂU

Autori: N.N.Lupu, C.Brânduș și Iulia Văcărașu

JUDEȚUL BACĂU - HARTA ECONOMICĂ

- Industria chimică
- Industria de prelucrare a petrolului
- Industria lemnului
- Industria celulozei și hîrtiei
- Industria alimentară
- Industria textilă și confecții
- Industria materialelor de construcție
- Industria de prelucrare a cărbunelui
- Industria pielăriei și încălțămintei
- Industriea poligrafică
- Industria constructoare de mașini
- Alte industrii

- Petrol
- Cărbune
- Calcar
- Caolin
- Izvoare minerale
- Gaze naturale
- Sare
- Tufuri vulcanice
- Gresii silicioase
- Termocentrală
- Hidrocentrală

- Zonă agricolă de creștere a animalelor
- Zona agricolă de cultură a cerealelor și pomicultură și de creștere a animalelor
- Zona agricolă mixtă
- Zona agricolă de cultură a cerealelor, legumelor și de creștere intensivă a animalelor
- Zona preorășenească
- Zona forestieră

MĂRIMEA CENTRALELOR INDUSTRIALE
- mari
- mijlocii
- mici

LEGENDA

2000 m. / 1600 m. / 1200 m. / 1000 m. / 700 m. / 500 m. / 300 m. / 200 m. / 100 m. / 50 m.

- Municipiu reședință de județ
- Municipiu
- Oraș
- Comună
- Comună suburbană
- Sat
- Localități componente sau care aparțin municipiului sau orașului
- Cale ferată normală
- Drum național modernizat
- Drum național nemodernizat
- Drum județean modernizat
- Drum județean nemodernizat
- Drum comunal

2 0 2 4 6 8 10 Km.

În cadrul colecției
„JUDEȚELE PATRIEI"
au apărut :

- Județul Vîlcea
- Județul Ilfov
- Județul Hunedoara
- Județul Cluj
- Județul Vrancea
- Județul Gorj
- Județul Sibiu
- Județul Buzău
- Județul Brașov

În curs de apariție :

- Județul Ialomița
- Județul Sălaj
- Județul Bihor
- Județul Tulcea
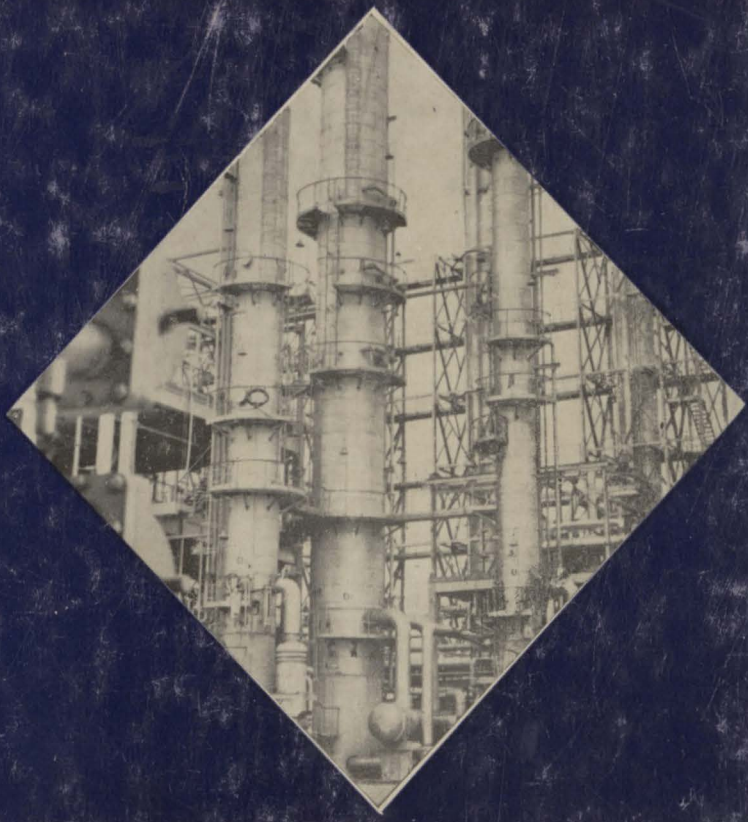
Lei 15